

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA**

**VIETĒJO KOPIENU VEIDOJOŠIE FAKTORI PIEPILSĒTĀ:
RĀMAVAS - KATLAKALNA PIEMĒRS.
MAGISTRA DARBS**

Autore: Margarita Miklaša

Stud. apl. mm009005

Darba vadītājs

Pēteris Šķiņķis, Asoc. prof., Dr.geogr.

Ar savu parakstu apliecinu, ka esmu šī

Darba autore

.....

(paraksts)

RĪGA 2011

ANOTĀCIJA

Darba autore: Margarita Miklaša

Darba tēma: Vietējo kopienu veidojošie faktori piepilsētā: Rāmavas – Katlakalna piemērs.

Darba veids: Maģistra darbs

Studiju programma: Telpiskās attīstības plānošana

Zinātniskā darba vadītājs: Pēteris Šķiņķis, Asoc. prof., Dr.geogr.

Mūsdienu piepilsētas ir visstraujāk attīstošas teritorijas pasaulē un Latvijā. Diemžēl straujas plānošanas un attīstības process ne vienmēr sasniedz savu sociālo nodomu radīt pilnvērtīgi kvalitatīvu dzīvojamo vidi. Šajā kontekstā liela nozīme un potenciāls ir pašu iedzīvotāju/iedzīvotāju kopu aktīvai pozīcijai un līdzdalībai.

Maģistra darba mērķis ir izveidot piemērotu metodi teritoriālo / vietējo kopienu veidojošu faktoru noteikšanai un identificēt apskatāmās vietas sociālo un cilvēcīgo potenciālu, ko iespējams caur komunikatīvas plānošanas norisēm integrēt vietas attīstības procesā.

Maģistra darbs ir latviešu valodā un sastāv no 1 sējuma un 8 pielikumiem. Sējuma teksta daļa sastāv no ievada, 4 nodaļām, secinājumiem un atziņām, 47 attēliem, 4 tabulām un izmantotas literatūras un avotu sarakstu, kopā 76 lappusēm.

Atslēgvārdi: apkaimes, vietējas iniciatīvas, telpiskā plānošana, komunikatīva plānošana

ABSTRACT

Author of the Paper: Margarita Miklaša

Theme: Formative Factors of the Local Community in the Suburbs. Case of Rāmava - Katlakalns.

Type of the Paper: Master's thesis

Study Programme: Planning of Spatial Development

Supervising Tutor: Pēteris Šķiņķis, Asoc. prof., Dr.geogr.

Nowadays suburban areas are the most common and fastest development pattern worldwide and in Latvia in particular. Unfortunately, the rapid planning and development process do not always achieve their social intention of creating a full-quality living environment. In this context, importance and potential of active and participatory oriented position of inhabitants & groups of arises.

Master's thesis aim is to provide a method for identification of territorial / local communities and determination of the formative factors for territorial / local communities in consideration to explore human social potential, which through communicative planning processes can be integrate for place- conscious development process.

Master's thesis is written in Latvian language and consists of 1 volume and 8 appendices. Volume total amount of 76 pages consists of an introduction, 4 chapters, conclusions and findings, 47 images, 4 tables and the bibliography and list of sources.

Keywords: neighborhoods, bottom-up initiatives, spatial planning, communicative planning

SATURA RĀDĪTĀJS

Anotācija	2
Abstract	3
Satura rādītājs	4
Ievads	5
1. Kopienas un to izpēte	7
1.1. Kopiena un tās veidojošie faktori	7
1.1.1. Kopiena	9
1.1.2. Telpa(s), vieta(s) un funkcija(s)	11
1.1.3. Piederība un atbildība	15
1.1.4. Sociālais aktīvisms un iniciatīvas	16
1.2. Kopienų sapratne, attīstības idejas un izpētes pieejas	20
1.2.1. Apkaimes vienības koncepcija	23
1.2.2. Jaunais urbānisms un citas pilsētplānošanas pieejas	25
1.2.3. Projekts <i>apkaimes.lv</i>	27
1.2.4. Rīgas Mūrnieku ielas piemērs	27
1.2.5. Talsu novada fonds	30
1.2.6. Rīgas radošie kvartāli	31
1.3. Pieeja Pierīgas teritoriālās kopienas izpētei	33
1.3.1. Pierīga	33
1.3.2. Kopienų veidojošie faktori	35
1.3.3. Kopienų izpētes pieeja	36
2. Materiāli un metodes	38
3. Rāmavas - Katlakalna telpiskās, sociālās, aktīviātes saiknes un kopienų veidojošie apstākļi	40
3.1. Rāmavas- Katlakalna teritorija	40
3.2. Telpiskais audums	44
3.3. Sociālais audums	49
3.3.1. Ikdienas dzīve un saiknes	49
3.3.2. Organizācijas un aktivitātes	56
3.3.3. Komunikācija, komunikāciju telpas un mijiedarbība	58
4. Kopienų veidošanās potenciāls, galvenie faktori un darbības iespējas Pierīgā	60
Secinājumi	64
Pateicība	65
Izmantotā literatūra un avoti	66
Pielikumu saturs	73
Dokumentārā lapa	83

IEVADS

Vēl p.m.ē. Aristotelis pauda savu viedokli par to, ka tieši kopiena (valsts, cilts) ir tā, kas nosaka cilvēku vispār (individuāls ārpus kopienas ir vai nu dievs, vai dzīvnieks) (Aristotle, C. D. C. Reeve, 1998). Šodien sociālo tīklu globalizētajā pasaulē, kurā mēs pastāvīgi esam pakļauti pārmērīgiem sakaru kanāliem un strauji augošai kosmopolītiskajai sabiedrībai, mūsu instinktīvā cilvēku daba joprojām tiecas uzdot jautājumus par lietu mijiedarbību un mūs raksturojošu vietējo identitāti. Vietējo identitāti, kuru parasti definē, izmantojot mūsu kontekstu - potenciāli ierobežotu vietu/vidi, kura nav tikai garīgi aptverama, bet arī spēcīgi atspoguļojas arhitektūrā, ainavās un, protams, līdzcilvēkos.

Cilvēku līdzāspastāvēšana un apzinātā vai nepazinātā piederība grupām, kopām un kopienām ir tas, kas raksturo cilvēku intereses, materiālās un nemateriālās vērtības, darbības un uzvedības motīvus. Cilvēka piederības sajūtas saites ir neierobežotas, bet parasti atskaites punkts ir reāla vai virtuāla vieta.

Šobrīd puse no cilvēces dzīvo pilsētās, un divu desmitgažu laikā, gandrīz 60 % no pasaules iedzīvotājiem būs pilsētu iedzīvotāji. Pilsētas izmēri un iedzīvotāju skaits palielinās, harmonija starp telpiskiem, sociāliem, pilsētvides aspektiem un starp pilsētas iedzīvotājiem kļūst ļoti svarīga (UN-HABITAT, 2008). Tomēr daudzi atzīst, ka strauja urbanizācija vēl nenozīmē, ka vairākums iedzīvotāju dzīvo pilsētās, visdrīzāk jaunās attīstītās apdzīvotuma teritorijas var klasificēt kā pilsētnieciskas ainavas vai pilsētlaukus (Sieverts, 2003; Bruegmann, 2006; Meeus, Gulinck, 2008).

Daudzās valstīs, tostarp arī Latvijā, pēdējā desmitgadē piepilsētu izkliedētajās teritorijās ir novērojamas visnotaļ līdzīgas sadrumstalotas nepabeigtības iezīmes. Šī raksturiezieme, protams, iekļaujas attīstības procesā un to var uzskatīt par organisku iezīmi, bet būtisks ir laika posms, kas nepieciešams izmaiņu realizācijai, jo nepabeigtībai nav viennozīmīgas negatīvās iezīmes, bet tai potenciāli sekojošai neskaidrībai un pakāpeniskai degradācijai ir. Turklāt šādu procesu un rezultātu kopu politiķi sauc par izaugsmi, attīstītāji par uzņēmējdarbību, plānotāji par problemātisku parādību, bet iedzīvotāju kopienas par mājvietu.

Uzmanība kopienām vienmēr pastāvējusi plānošanas jomā un pēdējo gadu laikā ir jūtama pieaugoša interese, izmantot kopienu un tās dzīvotspēju plānošanā. Mūsdienu sabiedrības attīstības redzējumos, kuri tiek fiksēti dažāda ranga politiskajos t.s. plānošanas dokumentos un vienkāršo cilvēku ikdienā, pieaug sapratne, ka aktīvā interesēto kopdarbība un līdzdarbība jeb sociālais aktīvisms ir gandrīz vienīgais veids, kā saņemt apkārtni, ko vēlies.

Tieksmei pēc kārotās idilles ir potenciāls noturēt cilvēku motivāciju rast pilnvērtīgus risinājumus ikdienas izaicinājumiem kopienas iekšienē.

Sabiedrības sociālās struktūras un tīklojuma identificēšanai konkrētā teritorijā ir nepieciešams apzināt faktorus un spēkus, kas stimulē vai kavē kopienas tapšanu un pilnveidošanu. Tāpēc **maģistra darba mērķis ir** izstrādāt Pierīgas situācijai piemērotu pieeju un izvērtēt vietējo kopienu veidojošu faktorus no telpisko saikņu un sociālā potenciāla viedokļa. Mērķa sasniegšanai izvirzīti **uzdevumi**:

- (1) izvērtēt mūsdienu teorētiskās nostādnes un idejas par kopienu pastāvēšanu un veidojošiem faktoriem;
- (2) apzināt pieejas un metodes kopienu analīzei, veidošanai un iesaistīšanai telpiskajā attīstībā ārvalstīs un Latvijā, un pamatot savu pieeju vietējo kopienu izpētei;
- (3) raksturot Pierīgas teritorijas (Rānavas un Katlakalna ciemu) telpiskās, sociālās un aktivitātes saiknes un kopienu veidošos apstākļus;
- (4) izvērtēt kopienu veidošanās potenciālu, galvenos faktorus, darbības iespējas izpētei, plānošanai, kopienu attīstībai.

kopiena > īpašības > veidojošie faktori > prakse . autore pieeja > ieteikumi

0.1. att. Maģistra darba konceptuālā uzbūve

Darba uzdevumu izpildei izstrādāti grafiskie materiāli un ilustratīvas shēmas, kas palīdz saprast, maģistra darba gaitu (skat.attēlu 0.1.) un pētījuma objektus – vietējo sabiedrību un teritoriju.

Apkopojot vairāku autoru un literatūras avotos skaidrotus jēdzienus, maģistra darba kontekstā ir lietotas šādas definīcijas:

Vietējā kopiena – teritoriāli saistīta iedzīvotāju kopa/grupa, kuru raksturo ar sociālo un telpisko kompetenci, problēmu risināšanas spējām, identitātes izjūtu un cerību uz kopīgu nākotni.

Apkaime – ikviena cilvēciski aptverama teritorija kā vieta, vide, tuvākā apkārtnē, kurā kopiena darbojas un izjūt savstarpēji vienojošu piederību.

Piepilsēta – apdzīvota vieta pilsētas teritorijas tuvumā.

Tēmas aktualitātei ir divi fokusi: pirmais - uzsvars uz nepieciešamiem risinājumiem samilzušajām problēmām, ar ko saskaras jaunās tapušās dzīvotnes Pierīgā, savukārt otrais fokuss – kopienas un aktuālās tendences kopienu pilnvērtīgai līdzdarbībai visos attīstības procesos.

1. KOPIENAS UN TO IZPĒTE

1.1. Kopiena un tās veidojošie faktori

2011. gadā tīmekļa meklētājprogramma Google Scholar uz vaicājumu kopiena (angļu val. community) 0,13 sekunžu laikā atrod jēdziena pieminēšanu ca. 2,6 milj. dokumentos, puse no tiem ir veltīti vietējai kopienai (angļu val. local community).

1955. gadā, 'pirms Google ēras', sociologs Džoržs Hileri (George Hillery) piedāvāja pārskatu par 94 dažādām kopienas koncepcijām kā daļu no daudz lielākā koncepciju skaita (Hillery, 1955).

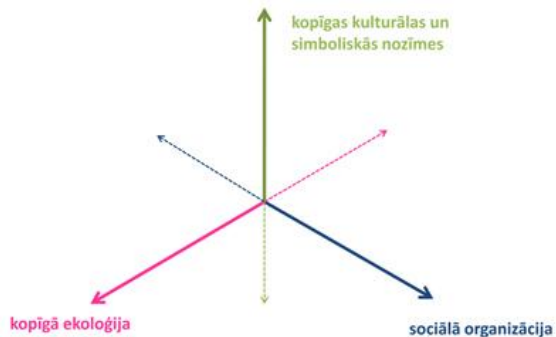
Pirms mūsu ēras Aristotelis pasludina, ka tieši kopiena/valsts/cilts ir tā, kas nosaka cilvēku vispār (individuāls ārpus kopienas ir vai nu dievs, vai dzīvnieks)(Aristotle, C. D. C. Reeve, 1998).

Tas primitīvi apliecina neaptveramo, bet mūžīgi eksistējošo un mūsdienas aizvien pieaugušo interesi par kopienas jēdziena un būtības izpratni.

Katrai kopienai ir savs stāsts. Kopienas jēdziena koncepcija ir mērķīga, turklāt kopienas rašanās, formēšanās un attīstības veicinošo vai nomācošo faktoru sakopojums katrā gadījumā būs kā unikāls šifrs, kas ietver sevī cilvēku, apvidus mērogu, vietu, organizācijas un zināmā mērā to visu ietekmējošus spēkus. Kaut arī kopienas veidojas kā atvērtās sistēmas (Chaskin, 1997), tas nenozīmē, ka tās veidojas vakuumā, drīzāk tās atsaucas uz noteiktu kontekstu un prasa konkrētu laiku.

Sociālo zinātņu literatūrā kopienu definīcijas variē ar trīs galvenajām sastāvdaļām: (1) starppersonu tīklojumi, kas nodrošina sabiedriskumu, sociālo atbalstu un sociālu kapitālu saviem biedriem; (2) dzīvesvieta kopējā apvidū, piemēram, mazpilsēta, pilsēta, ciems, apkaime u.c.; (3) kopīgas vērtības, normas, intereses, solidaritāte un aktivitātes (Hillery, 1955).

Alberts Hanteris (*Albert Hunter*) piedāvā trīs-dimensionālo kopienu koncepciju (skat.attēlu1.1.). Gar trim īpatnējām dimensijām (katrā individuālajā gadījumā šīs dimensijas varbūt spēcīgas un iedarbīgas vai vājas, ierobežotas un pat neeksistējošas) jebkura cilvēku grupa var mainīties no vāji līdz izteikti sabiedriskai. Mainīgie ir domāti kā trīs asis x, y un z, kas definē telpu kā atribūtu.

1.1.att. Hantera 3D kopienu koncepcijas veidols

Trīs kopienas dimensijas ir:

- **kopīgā ekoloģija** (angļu val. *shared ecology*) ietver īpašu centrētu telpisko atrašanās vietu, kas raksturo gadījuma sociālo dinamiku un identitāti. Dažas sabiedriskās pieredzes nav saistītas ar vietu, piemēram, tiešsaistes kopienās, savukārt citām kopienām vietai ir būtiska nozīme, piemēram, vietējās apkaimes, kas ir fiksētas teritorijas daļas. Šis mainīgais ietver telpas atribūtus, piemēram, robežas, kolektīvas sanākšanas laukumu un publiskas, daļēji publiskas vai privātas rakstura zonas, kas nosaka, ierobežo un veido sociālo dzīvi, kā arī lokalizē spēcinošus resursus, kas nāk no tiem, kuri sevi identificē ar vietu.
- **sociālā organizācija** (angļu val. *social organization*) ietver tīklojumu raksturu. Kopienas dzīves sociālie procesi, kas padara to par vienkāršu dzīves telpu, un organizatoriskās sistēmas, kas ļauj sabiedrībai noteikt problēmas, paveikt darbu un panākt saskaņotību. Šīs organizācijas radītu jaunus un blīvākus tīklojumus kopienas biedriem, kuri savukārt formētu citas neformālas un reizēm formālās grupas un organizācijas. Sociālā kapitāla esamība vai neesamība ir šī mainīgā aspekts, līdzīgi kā kopienas spēja mobilizēties rīcībai un sevis prezentācijai.
- **kopīgas kulturālas un simboliskas nozīmes** (angļu val. *shared cultural and symbolic meanings*) ietver jēgu un sajūtas, ko biedri dala, un, kas liek tiem cienīt kopienas un identitāti kopienas ietvaros. Tas ietver psiholoģisko kopienas sajūtu, veidus, kuros kopiena un identitāte ir savstarpēji saistītas, un veidus, kā maza grupas dinamika evolucionē no pazīšanās līdz spēcīgām saitēm un kulturālai kopībai. Ir nepieciešams nošķirt simbolisko „kopienas identifikāciju” un „identifikāciju ar kopienas”, t.i. savstarpēji atkarīgas kolektīvās un individuālās identitātes veidošanu. Šī dimensija ietver arī iestādes ar reliģisko un kultūras raksturu, kas lielā mērā var veicināt kopienas dzīvi, vai veicināt biedru aiziešanu un iesaistīšanos citās sistēmās (Hunter et al., 2007).

Protams, situācijā, kurā pētāmai cilvēku grupai viena no Hantera definētām dimensijām ir vāji nolasāma, vēl nenozīmē, ka šo grupu nevar raksturot kā kopienas. Proti, daudzi zinātnieki iebilst, ka kopienai vairākumā no gadījumiem nav nepieciešams telpiskais izvietojums. Šeit, protams, uzsvārs tiek likts uz mūsdienu tehnoloģiju miriādi - mobilie sakari un internets, kas daudzos gadījumos atbrīvoja kopienas no vēsturiskiem, ar vietu saistītiem ierobežojumiem, un tomēr nodrošināja sociālus tīklojumus un ciešas saites starp sabiedrības indivīdiem (Wellman, 1999), kas tiek uzskatīts par pozitīviem indikatoriem kopienas pastāvēšanā (Graham, 2004).

Vēl pirms interneta laikmeta amerikāņu pilsētplānotājs un teorētiķis Melvins Vebers (Melvin Webber) definē kopienas bez tuvuma (angļu val. *community without propinquity*) kā pretstatījumu modernai metropolei, kur dominē sarežģītas apvienības, sistēmas un birokrātija

(Calhoun, 1998) un uzsver, ka ekonomiskais un sociālais tuvums nav atkarīgs no telpiskā tuvuma (Webber, 1963; Mitchell, 2000).

Šodien lielākās raizes izraisa atziņas par daudzviet novērotu un pētītu apkaimju/kopienu komunikācijas neesamību un panīkumu. Piemēram, politologs Roberts Putnams (*Robert Putnam*) ar spilgtu *bowling alone* (latviešu val. *spēlēt boulingu vienatnē*) metaforu izceļ ASV pēdējā paaudzē novērotu sociālā kapitāla eroziju. Pēc autora domām, ciešā kaimiņu saskarsme, kura veido iespaidīgu sabiedrisko resursu, t.i., sociālu kapitālu, ir pakļauta sabrukuma tendencēm (Putnam, 1995). Pie šādas konstatācijas viena no galējībām ir 'anomijas' kopienas (angļu val. *community of 'anomie'*), t.i. sabiedrības stāvoklis, kad daudzi indivīdi nav pietiekami integrēti, tādēļ savstarpējās saites novājinās un noved pie rezultāta, kad sociālais regulējums tiek sadragāts un indivīds atstāts novārtā. Pašu jēdzienu par anomiju kā sabiedrības normatīvo regulējumu neefektivitāti vai trūkumu ievieš franču sociologs Emīls Dirķems (*Emile Durkheim*), saskatot iemeslus mūsdienu straujajās sociālajās pārmaiņās (Deflem, 2007). Kopienas biedri šādā stāvoklī var nezināt kaimiņu vārdus un pat neatpazīt kaimiņus pēc izskata, cilvēki var eksistēt tuvumā bez jebkādas mijiedarbības.

Tomēr pat pie zināmiem apdraudējumiem un pārsteidzoša cilvēku mobilitātes pieauguma, kopienas pārsvarā nevar pilnībā zaudēt savas vietējās saknes. Pat pie dažādiem dzīves ritmiem un stiliem, tikai retais var izvairīties no kaimiņiem. Vietējās attiecības ir nepieciešamas drošībai, faktiskās zemes izmantošanas kontrolei un ātrai pakalpojumu un preču iegūšanai (Jacobs, 1961).

1.1.1. Kopiena

Kopiena visnotaļ ir daudznozīmīgs vārds, pie kura ir noderīgi vērsties kā pret vērtību (Frazer, 1999) un kuru var izmantot, apvienojot daudzus elementus, piemēram, solidaritāti, saistības, savstarpīgumu, uzticību (Smith, 2001) un tradicionāli arī vienotību. Turklāt kopiena var būt kā (1) aprakstoša kategorija vai (2) mainīgo lielumu kopumus, bet praksē abi mēdz savīties un ir grūti atdalāmi (Frazer, 1999).

Vairāki zinātnieki (e.g. Lee, Newby, 1983; Crow, Allen, 1995; Smith, 2001) ir atzinuši, ka kopienas izpratne klasiski tiek saistīta ar:

- **Vietu.** Teritoriāla vai vietēja kopiena ir cilvēku grupa, kurai ir kaut kas kopīgs, un šo kopīgo elementu saprot ģeogrāfiski kā atrašanās vietu.
- **Interesēm.** Interesu kopienas dalībniekiem ir kopīgas pazīmes, kas nav vieta, t.i., cilvēki ir savstarpēji saistīti, piemēram, ar reliģisko pārliecību, seksuālo orientāciju, nodarbošanos vai etnisko izcelsmi.

- **Kopību.** Tās visvājāka izpausmē uzrunā piederības sajūtu vietai, grupai vai idejai, bet visspēcīgākā izpausme saistās ar sastapšanos vai pat pamatīgu sadursmi ne tikai ar citiem cilvēkiem, bet arī ar Dievu un radīšanu.

Protams, vienmēr pastāv iespēja, ka šie trīs tradicionāli uzskati var sakrist īpašos gadījumos, turklāt indivīdi vienlaikus var sevi pieskaitīt vairākām kopienām, kas viennozīmīgi ietekmēs kopienas izpratni. Iespējams tieši tāpēc visām paaudzēm pastāvēja bailes par to, ka kopiena tiks zaudēta (angļu val. *community lost*) pilsētas pārmērīgā lieluma, blīvuma un heterogenitātes dēļ (Wirth, 1938); cerības, ka kopiena tiks atrasta (angļu val. *community found*) tajā pašā pilsētas lielumā, blīvumā un heterogenitātē, kas veido kritisko īpatsvaru (angļu val. *critical density*) un kas rada atšķirīgas pilsētas subkultūras (Fischer, 1975); uzskati kā pateicoties 21. gs. komunikāciju tehnoloģijām kopiena tiks atbrīvota (angļu val. *community liberated*) no vēsturiski ierobežotas vietas (Wellman, 1999); priekšstati par to, ka kopiena tiks nolikta nevietā (angļu val. *community mislaid*), jeb nepieciešamību skatīties holistiski uz līdzīgi domājošiem cilvēkiem un tajā pat laikā uz organizāciju tīklojumiem; kopienas piesaukšana notiek, kad tā pietrūkst visvairāk - nostalgija pēc triviālas/pašsaprotamas kopienas, jeb kopienas klusuma (angļu val. *silence of community*) un rezultātā mēģinājumi mākslīgi kopienu radīt/organizēt; un visbeidzot ideja par ierobežotu atbildību kopienā (angļu val. *limited liability*), kas izpaužas atsevišķo indivīdu saistībās ar vietējo kopienu, šo dažādas saistību summa rezultātā apmierina vietējas kopienas kopējas vajadzības un funkcijas (Hunter, 2009).

Kopienas izpratnē viens ir tas, cik daudz ikdienā mēs vēršamies pie vārda kopiena, un cits, cik patiesībā ir neatdalāma kopienu klātbūtne. Filozofs Martins Būbers (*Martin Buber*) domājis par cilvēku raksta, ka jāatzīst ne tikai gars, bet arī daba, un trešais elements – kopiena. Īsta kopiena rodas nevis tāpēc, ka cilvēkiem ir jūtas vienam pret otru (lai gan tām arī jābūt), bet gan vadoties no diviem svarīgiem aspektiem: pirmkārt, visiem jābūt ar kopīgu attieksmi pret vienotu dzīvu centru, un, otrkārt, visiem jābūt kopienas attiecībās vienam ar otru. Dzīvojošās kopienas attiecības, jeb līdzdalība ietver emocijas, bet tās neizriet no tām. Cilvēces būtība ir kopienā - starp viena cilvēka attiecībām ar otru. Fundamentālais cilvēka pastāvēšanas apraksts nevar pamatoties uz atsevišķu indivīdu, uz viņa vai viņas jūtam, vai to universālumu. Atsevišķs indivīds kļūst par eksistenciālas realitātes faktu, tikai tad, ja viņš vai viņa veido attiecībās ar citu personu, kad Es satiek Tu. Šīs kopienas attiecības veido atšķirību starp cilvēku un dabu, t.i., kas notiek šajās attiecībās nav iespējams dabas pasaulē. Attiecības ir sākums (Buber, 1923).

Kopiena nav iedomājama bez darbības, aktivitātes, komunikatīvas sastāvdaļas un savstarpēji korigējošas vienošanās. Stabilitāte, identitāte, vērtības, sevis uztvere - visi ir radīti

attiecībās. Tādēļ, neņemot vērā, cik mūsu pasaule ir mainīga, vienotības dimensijas tiek radītas nevis ārpus dialoga un attiecībām, bet gan tajās (Kūle, 2002).

1.1.2. Telpa(s), vieta(s) un funkcija(s)

Kopš pagājušā gadsimta 70. gadiem cilvēka ģeogrāfi tiecas atšķirt telpu no vietas akcentējot to, ka vieta ir kaut kas vairāk kā fiziska atrašanās vieta, apvidus vai reģions. Telpu var uztvert kā neitrālu konteineri, bet vietu kā dinamisku procesu ar integrētiem fizikāliem, emocionāliem un simboliskiem aspektiem, kuri mijiedarbojas (Hubbard et al., 2004).

Pēc arhitekta un teorētiķa Kristiāna Norberg-Šulca (*Christian Norberg-Schulz*) domām cilvēka *eksistenciālais atbalsts* ir jēgpilnas dzīves situācijas. *Eksistenciāla atbalsta* sinonīms ir *mītne / mājoklis* (angļu val. *dwelling*). Cilvēks telpu uztver kā mītņi, kad viņš saskaņā ar psihe pamatfunkcijām spēj sevi orientēt un identificēt vidē, t.i. kad viņš pieredz jēgpilnu vidi / vietu. (Norberg-Schulz, 1991). Pie tam šodien jaunums ir nevis tas, ka pasaulei pietrūkst jēgas, vai ir maz jēgas, vai mazāk nekā bija pirms tam, bet tas, ka mēs, šķiet, jūtam skaidru un intensīvu ikdienas nepieciešamību piešķirt nozīmi: piešķirt nozīmi pasaulei, nevis tikai ciematam vai izcelsmei (Auge, 1995). Tas sasaucas ar pilsētplānotāja Kevina Linča (*Kevin Lynch*) piemesumu par apkārtnes veidolu (angļu val. *environmental image, imageability*), ko pēc autora domām var analizēt pēc trim komponentēm atceroties, ka visas trīs parādās kopā: (1) identitāte (angļu val. *identity*) nevis kā vienlīdzība ar kaut ko citu, bet kā īpatnība vai neatkārtojamība; (2) struktūra (angļu val. *structure*) iekļauj objekta telpisko rakstu saistībās ar novērotāju un citiem objektiem; (3) nozīme (angļu val. *meaning*) - emocionāla vai praktiska, kas rodas novērotājam (Lynch, 1960).

Protams, vietas veidolam nav noteikts mūžīgs stāvoklis, jo dažkārt vietas mainās raiti. Tas nenozīmē, ka *genius loci* obligāti mainās vai pazūd. Vietas saglabā savu identitāti noteiktu laika posmu. Kaut arī *stabilitas loci* ir nepieciešams nosacījums cilvēka un kopienas dzīvei, stabilitāte var būt saderīga ar izmaiņu dinamiku. Pirmkārt, var norādīt, ka jebkurai vietai vajag spēju pieņemt dažādu *saturu*, protams, ar dažiem ierobežojumiem, bet tomēr vieta vienam mērķim varētu drīz kļūt bezjēdzīga. Otrkārt, ir skaidrs, ka vieta var tikt "interpretēta" dažādos veidos. Aizsargāt un saglabāt *genius loci* faktiski nozīmē konkretizēt un realizēt vietas būtību arvien jaunos vēsturiskos kontekstos (Norberg-Schulz, 1991).

Mājās kā nozīmīgu parādību var atrast brīdi, kad dzīves uztvere sasniedz savu augstāko papildījumu. Vietas jēgu nosaka nevis laika periods, kas tajā pavadīts, bet cilvēka pieredzes intensitāte (Kūle, 2002).

Sociologs Rejs Oldenburgs (*Ray Oldenburg*) pagājušā gadsimta beigās ievieš trešās vietas (angļu val. *third place*) jēdzienu, apsverot mājas kā pirmo un darbu kā otro vietu cilvēku

dzīvē. Trešā vietā nav nekas cits kā vietējās neformālās sabiedriskās pulcēšanās vietas, kur cilvēki var labprāt, viegli, regulāri sanākt, bez nepieciešamības tērēt lielus līdzekļus – kafejnīcas, klubi, krogi, tirgi utt. Trešā vieta kalpo vairākām individuālām un kopienas funkcijām, būtiskākās no tām ir apkaimes vienošana un ieejas portāls apmeklētājiem un jaunpienācējiem (Oldenburg, 1996).

Publiskā ārtelpa ir ievērojama trešās vietas daļa un ir kopīga telpa kur cilvēki veic ikdienas vai periodisko svinību funkcionālās un rituālās darbības, tai ir jābūt atbalstošai, demokrātiskai un jēgpilnai. Ir trīs cilvēciskās dimensijas, kuras izriet no mūsu vērtībām un formē mūsu skatījumu uz publisko ārtelpu: vajadzības, tiesības un nozīmes (Carr et al., 1992). Ielas un ietves pilsētvidē ir galvenās sabiedriskās vietas un tās vitālie orgāni. Turklāt, veiksmīgas apkaimes publiskā ārtelpa nesaplūst ar privāto, ir pasargāta ar sociālo kontroli un tajā ir sastopami lietotāji (Jacobs, 1961). Tam piebilstot Jans Gēls (*Jan Gehl*) ārpustelpu aktivitātes ievērojami vienkāršojot, sadala sekojošās kategorijas: (1) nepieciešamās darbības, kuras obligāti notiks jebkādos apstākļos, piemēram, iešana uz skolu, darbu, veikalu utt.; (2) izvēles darbības - tādas nodarbošanās, kurās piedalās, ja ir vēlme un vietas attiecīgais nodrošinājums; (3) sociālās aktivitātes vai visas rezultējošās aktivitātes, kuras ir atkarīgas no citu cilvēku klātbūtnes publiskajā ārtelpā. Katra no šīm kategorijām piešķir ļoti dažādas prasības vietas fiziskās telpas īpašībām, kaut arī fiziskais ietvars tieši neietekmē sociāla kontakta kvalitāti, saturu un intensitāti, bet piedāvā iespēju satikt, redzēt un dzirdēt cilvēkus, šādas iespējas ir pašpietiekamas vērtības un citu kontaktu veidu sākumpunkts un fons (Gehl, 1987). Publiskā ārtelpa ir īpaši nozīmīga piepilsētās kur dominē privātīpašuma zemes, t.i., individuālie uzskati, kā kopīgā telpa ir nepieciešama ne vien socializēšanai, bet arī sabiedrības attieksmes pret dažādību ietekmēšanai t.i., tolerances un iecietības apziņas veidošanai.

Kanādas pētnieku grupa par sava pētījuma mērķi izvirzīja īpašas struktūras attīstību, lai veicinātu sapratni par sakarībām starp kopienas vajadzību un fizisko formu kvalitāti, t.i., attīstīt izpratni par sociāliem, psiholoģiskiem un fiziskiem elementiem, kas veicina kopienas un apkaimes kopējo kvalitāti (Smith et al., 1997).

Matricas sastādīšanai tika veikts vērienīgs literatūras avotu apskats – apkaimes kvalitātes principi tika aizgūti no sociālās un psiholoģijas teorijas, un fiziskās formas kritēriji ir rezumēti no profesionālām publikācijām. Gala rezultātā tika apkopotas idejas, koncepcijas un nostādnes no vairāk nekā 12 autoriem, starp tiem ir Maslova (*Maslow*) vajadzību hierarhija, Linča (*Lynch*) telpiskā metode, Aleksandra (*Alexander*) detalizēti apdzīvotu vietu veidoli, Gēla (*Gehl*) ārpustelpu aktivitāšu un to ietekmējošo materiālo faktoru ietekmes, Kelforpa (*Calthorpe*) tranzītam orientēta attīstība u.c. Pētījumā tika atlasīti seši apkaimes kvalitātes (kopienas

vajadzību) pamatprincipi - satiecīgums, raksturs, savienošanās, mobilitāte, personīgā brīvība un dažādība - ar paskaidrojošiem 28 apakšprincipiem. Līdzīgi tika atlasīti astoņi fiziskās formas pamatkritēriji - apkaime, kvartāls, ēkas, ielas, gājēju ceļi, atklātā telpa, veģetācija un īpatnības, kuri tika paskaidroti caur 198 detalizētiem kritērijiem.

Lai noteiktu savstarpējo hierarhiju, pētnieki apkaimes kvalitātes principus izvietoja uz horizontālās ass, bet fiziskās formas kritērijus uz vertikālās ass, tālāk katrā principa un kritērija krustpunktā tika atzīmēts vērtējums: nozīmīga savstarpēja ietekme/saistība (melns), daļēja ietekme/saistība (pelēks) vai nenozīmīga saistība/ietekme (balts) (skat.attēlu1.2.).

QUALITY PRINCIPLES		LIVABILITY				CHARACTER				CONNECTION				MOBILITY		FREEDOM		DIVERSITY											
#	PHYSICAL FORM	Survival	Personal Health	Environmental Health	Comfort	Safety & Security	Sense of Place	Warmth	Sense of Time	Stability	Aesthetics	Fit	Continuity	Unity	Cultural Symbolism	Social Interaction	Sense of Belonging	Accessibility	Convenience	Legibility	Activity	Control	Expression	Privacy	Affordability	Variety	Choice	Interest	Awareness
COMMUNITY		GENERAL STRUCTURE AND PATTERN																											
1	Available resources																												
2	Clear entrance and exit																												
3	Defined edge																												
4	Defined centre																												
5	Distinct visual character																												
6	Community size																												
7	Variety behaviour settings																												
8	Coordinated land use mix																												

1.2.att. Pētījuma oriģinālas matricas fragments

Beigās tika saskaitīti rezultāti un matrica ilustrēja, kā daži no apkaimes kvalitātes principiem izpildās ar vairākiem fiziskas formas kritērijiem. Rezultātā galvenie apkaimes kvalitātes (kopienas vajadzību) pamatprincipi svarīguma secībā no spēcīgākā līdz vājākajam attiecībā pret fiziskas formas kritērijiem ir:

- **Savienošanās** (angļu val. *connection*), kas nozīmē nepieciešamību nodrošināt sociālo savstarpējo mijiedarbību un savstarpējo vērošanu. Savienojumu *piemērotību* (ko var raksturot analizējot cilvēku uzvedību konkrētajā vietā); *nepārtrauktību*, kas attiecas uz piederības sajūtu vietai, kur var atgriezties, izjust stabilitāti un pastāvību; *vienotību*, ko rada vienotā veselumā aranžējums, kas dod kārtību un harmoniju virzieniem, formām, izmēriem, faktūrām un krāsām; *kultūras simbolismu*, kas ietver iedzimtu domāšanas modeli, attieksmes vai tradīcijas, kas ar simbolu palīdzību tiek nodotas nākamajām paaudzēm; *sociālo mijiedarbību*, t.i., sevis pieskaitīšana grupai, būtiski aspekti kopienas vidē un *piederības izjūtu*, kas piepildās atbalstošajās attiecībās un identitātei ar noteikto vietu, grupu un grupu kopām, kas palīdz radīt atmiņas un saites.

- **Raksturs** (angļu val. *character*) *genius loci* vai unikālais vietas/kopienas gars. Raksturu nosaka *vietas gars* kā saskatāmā atšķirība, kas atšķir vienu vietu no otras un saistās ar kopienas kolektīvo identitāti un piederības sajūtu; *sirsniņa* kā draudzīga atmosfēra psiholoģiskajā līmenī; *laika izjūta* vai izpratne par to, kā tagadne ir saistīta ar pagātņi un nākotni, ko var realizēt caur vēsturisko ēku saglabāšanu mūsdienīgo struktūru integrēšanu, sezonālām dabas pārmaiņām, gaismas un ēnu spēli; *stabilitāte* kā līdzsvara izjūta, pastāvība, sociālekonomiskā un vēsturiskā stabilitāte sabiedrībā, un *estētika* vispārīgi attiecas uz skaistumu sensoriskajā un intelektuālajā līmenī, ko iespējams sasniegt, izmantojot veidolus, sekvences un simboliku.
- **Dažādība** (angļu val. *diversity*) apkaimē ar bagātu un daudzveidīgu fizisko un sociālo raksturu, kuru atspoguļo *daudzveidība* vai daudzi un dažādi elementi, formas, veidi vai indivīdi; *izvēle* un izvēles brīvība, kas sniedz indivīdiem elastību uzvedībā ārtelpās un alternatīvajos dzīvesveidos; *interese* par vidi caur formām, tekstūrām, krāsām, līnijām, vērtībām un izmēriem var izraisīt spēcīgas jūtas, kas rada apzinātu ziņkāri un valdzinājumu.
- **Mobilitāte** (angļu val. *mobility*) veicina biežu un regulāru iedzīvotāju kustību uz visām apkaimes daļām. To nosaka *piekļuve* objektiem, aktivitātēm, informācijai un resursiem neatkarīgi no vecuma vai fiziskajām spējām; *ērtība*, kas palielina fizisko komfortu izmantot tuvumā esošus veikalus, skolas, darba vietas, atpūtas iespējas, kā arī tranzīta ceļus; *iespējas aktivitātēm*, kuras spēj apmierināt pieprasīto notikumu diapazonu un *skaidrība*, t.i., vieglums, ar kādu vide var lasīt vai saprast.
- **Saticīgums** (angļu val. *livability*) reprezentē pamata kvalitātes, kurām jāeksistē veiksmīgā apkaimē, tātad, *izdzīvošana* kā saticīguma visvienkāršākie indikatori, proti, skābeklis, pārtika, ūdens, pajumte, apģērbs un spēja pārvietoties teritorijā, lai iegūtu dzīvei pirmās nepieciešamības lietas; *personīgā veselība*, kura ir atkarīga no kvalitatīvas vides, kā arī dažāda līmeņa fizioloģiskā un psiholoģiskā *attīstība*; *veselīgā vide*, kas, protams, atsaucas uz ilgtspējīgu, sabalansētu vides aizsardzību un saglabāšanu; fizioloģiskais *komforts* caur pakalpojumu un aktivitāšu tuvumu un psiholoģiskais komforts caur vēlamo mikroklimata organizāciju; *drošība* jeb *aizsardzība*, ko spēj sniegt pārdomāti veidota apkārtējā vide.
- **Personīgā brīvība** (angļu val. *personal freedom*), kas apkaimes kopienai un indivīdiem ļauj iegūt cieņu un pašrealizācijas iespējas. Personīgā brīvība ietver *kontroli* vai kontroles izjūtu - kopienai vai indivīdam ir potenciāli nepieciešamā kapacitāte pašrealizācijai, apmierinātībai un lepnumam; *pašizpaušme* caur verbālu un neverbālu komunikāciju, ideju un informācijas apmaiņu starp cilvēkiem; *privātums*, ko sniedz optimāla vide un *teritorija* ar labi noteiktām fiziskām, sociālām vai psiholoģiskām robežām, kurai persona vai personu grupa izjūt

piederību un ekonomiskā *pieejamība* kā finanšu līdzeklis iespēju nodrošināšanai (Smith et al., 1997).

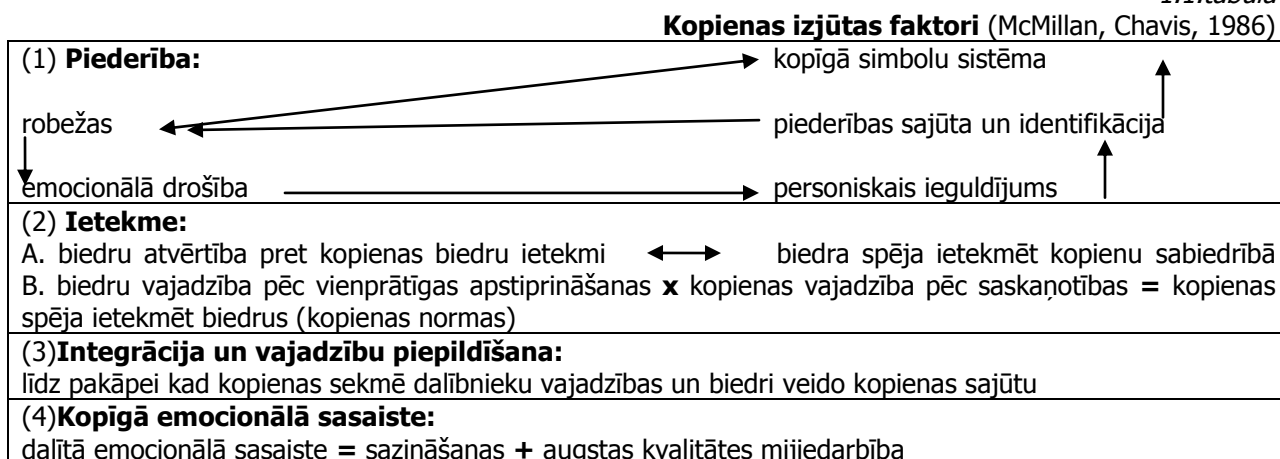
Pētījums vēlreiz apliecina, ka apkaimes kvalitātes (kopienas vajadzību) principi, kam ir spēcīgākas saites ar fiziskas formas kritērijiem, jāpievērš pastiprināta uzmanība attīstības projektos, it īpaši plānošanas procesos. Veiksmīgs risinājums palīdz veicināt un saglabāt esošās vai potenciālās apkaimes kvalitātes un palielina iedzīvotāju psiholoģisko ieguldījumu vietējā apkaimē.

1.1.3. Piederība un atbildība

Analoģiski pilsētai, kura sastāv no dažādiem hierarhiski sakārtotiem elementiem, piemēram, dzīvoklis, nams, iela, apkaime utt., arī cilvēku izjūtas seko apkartējam mērogam un pēc Margretas Kusenbahas (*Margarethe Kusenbach*) kopienas ir sastopamas kā kopīgas apdzīvotas zonas, kas vidi ap cilvēka mājokli sadala daļās ar atšķirīgu telpisko, sociālo un emocionālo tuvumu. Apdzīvotas zonas mērogam mainoties no mikronovietojuma uz ielas kvartālu, tad uz kaimiņapkaimēm un līdz anklāviem, rezidentu jūtas attiecīgi mainās no paļaušanās un atkarības uz toleranci un atbildību, tad uz labu pārzināšanu un beidzot uz komfortu un piederību (Kusenbach, 2008). Hierarhijas ideja tiek balstīta uz Morisa Janovica (*Moriss Janowitz*) atziņu, ka vietējas kopienas rezidenti ir dažādas pakāpes sociālie un emocionālie ieguldījumi vietēja kopienā, līdz ar to arī ierobežota atbildība (Janowitz, 1952).

Iepriekš pieminētās sajūtas atbilst plašākai koncepcijai, jeb kopienas sajūtai (angļu val. *sense of community*) t.i. sajūtai, ka kopienas biedri jūtas piederīgi un nozīmīgi viens otram un visai kopienai; kopīga uzticēšanas, ka biedru vajadzības tiks ņemtas vērā dēļ kopējas apņemšanas būt kopā. Kopienas psihologi Makmilans un Čavis (*David McMillan, David Chavis*) norāda, ka pastāv četri faktori, kas definē kopienas izjūtu – piederība, ietekme, integrācija un kopīga emocionālā sasaiste (skat. 1.1. tab.) (McMillan, Chavis, 1986).

1.1.tabula

1.1.4. Sociālais aktīvisms un iniciatīvas

Jebkurā vietā būs sociālā daudzveidība, gan aktīvi apgalvota un redzama, gan klātesošā, taču klusa vai neredzama. Cilvēki vienmēr atrod sociālo mijiedarbību savā apkaimē -, bet patiešām svarīga ir kopienas un apkaimes spēja veicināt šo mijiedarbību mūsdienu ļoti mobilajā, gandrīz anonīmajā sabiedrībā (Florida, 2002).

Lai raksturotu dažāda veida kopienas biedru mijiedarbību – no kaimiņu sarunām līdz vides aizsardzības organizācijām - Roberts Putnams pēc analogijas ar fiziskā kapitāla (iekārtas, ēkas un transportlīdzekļi) un cilvēkkapitāla (prasmes un zināšanas) jēdzieniem attīsta konceptuālo sociālā kapitāla terminu, kas norāda uz sociālās organizācijas iezīmēm, piemēram, tīkli, saites, normas un sabiedrības uzticība, kas veicina koordinēšanu un sadarbību savstarpējam labumam. Saskatot indivīdu līdzdalību neoficiālajās un oficiālajās sabiedriskajās organizācijās, ir iespējams veikt revīziju kopienas asociatīvajā dzīvē, un līdz ar to iegūt priekšstatu par *pilsoniskās veselības* stāvokli. Putnams norāda, ka tieši pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiska nozīme demokrātiskas valdības efektivitātes un stabilitātes veicināšanā. Pētnieks skaidro, ka pilsoniskā sabiedrība iekšēji ieaudzina to dalībniekiem kooperācijas, solidaritātes, sabiedriskā dzīvīguma tradīcijas, kā arī kopatbildības sajūtu. Ārēji – biedrības vairo interešu artikulāciju. Putnams norāda – jo blīvāks ir sociālais tīklojums sabiedrībā (kaimiņu asociācijas, korporatīvi, sporta klubi, masu partijas utt.), jo lielāka iespējamība, ka iedzīvotāji spēs sadarboties kopēja labuma sasniegšanai, turklāt līdzdalība šādās horizontāli veidotās grupās būtu jāsaista ar labu pārvaldību. Tīklojumi veicina dažādu kolektīvo darbību dilemmu atrisināšanu, turklāt tie ir spēcīgi ietekmējuši publiskās dzīves un sociālo institūciju darbības kvalitāti un ietekmē reprezentatīvo valdību. Putnams atzīst, ka liela nozīme ir politiskajām zināšanām, lai indivīdi varētu efektīvi iesaistīties publiskajos notikumos (Putnam, 1995), bet vēl pirms tam Džeikoba runā par to, ka kopienām un apkaimēm ir nepieciešama skaidra pašpārvalde, jo neveiksmes ar apkaimēm ir, galu galā, neveiksmes lokālajā pašpārvaldē un panākumi ir panākumi ikdienišķajā neformālajā un formālajā sabiedrības sevis pārvaldīšanā (Jacobs, 1961). Jebkurā gadījumā vāji vai spēcīgi attīstīts sociālais kapitāls balstās uz sociāliem resursiem, no kuriem liela nozīme ir kopienas aktivitātēm jeb sociālajam aktīvismam.

Sociālais aktīvisms ir darbība kāda cēloņa vārdā, darbība, kas pārsniedz vispārpieņemto ikdienišķumu. Viennozīmīgi nevar apgalvot, ka aktīvisms ir pozitīva vai negatīva lieta, tas lielākoties ir atkarīgs no tā, kas vienā vai otrā sabiedrībā ir konvencionāls. Iniciētas aktivitātes variējas no iedzīvotāju informēšanas un aģitācijas līdz alternatīviem pasākumiem, sabiedriskām sanāksmēm, manifestācijām, apvienībām. Aktīvistu parasti izaicina politiku un praksi, cenšoties sasniegt sociālo mērķi, nevis lai iegūtu varu.

Aktīvisma metodes (Martin, 2007)

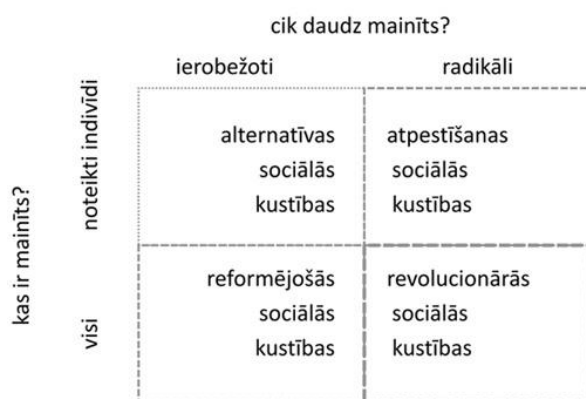
miermīlīgas vai nevardarbīgas metodes	a. protesti un pamudinājumi kā, piemēram, runas, transparenti, protesta demonstrācijas, saukļi, gājieni, dispu b. nesadarbošanās, piemēram, dažādi streiki c. intervence, tostarp streiki, neatstājot darbavietas, nevardarbīgas okupācijas, partizānu teātris, badošanās, zibakcijas u.c.
sabotāžas metodes	vardarbība pret fiziskiem objektiem, piemēram, cauruļvadu bojāšana, ĢMO kultūru iznīcināšana, tīmekļa lapaspuses sabojāšana
vardarbīgā metode	parasti spēku pie noteiktiem apstākļiem drīkst pielietot policijas un militārie spēki, bet vardarbīgas aktivitātes veic tie, kuri nav pilnvaroti to darīt, tomēr tā parasti ir bruņotā cīņa, nevis aktīvisms

Aktīvisma metodes ir sadalāmas trijās lielās kategorijās (skat. 1.2. tab.). Tradicionāli lielākā aktīvisma uzmanība tiek pievērsta cilvēkam un cilvēka lomai, ja runa ir par apkārtējo vidi, floru un faunu. Tims Džordans (*Tim Jordan*) ierosina aktīvisma jomas saskatīt trijos tipos - orientēšanās uz pagātņi, tagadni un nākotni. Uz pagātņi orientēts vai reakcionārs aktīvisms tiecas aizsargāt ietekmīgo intereses uz vājāko rēķina, piemēram, karu kampaņas. Uz tagadni orientēts aktīvisms vai reformisms tiecas mainīt esošo politiku, piemēram, likumu un noteikumu izmaiņu kampaņas. Uz nākotni orientēts aktīvisms, vai pēc Džordana „*activism!*” ar izsaukuma zīmi, tiecas mainīt arī sociālās attiecības nevis tikai politiku, piemēram, lēmumu pieņemšanas procesa kvalitāti (Jordan, 2002).

Aktīvisma spektrs mainās no lokālām aktivitātēm līdz globālām - no vietējo iedzīvotāju tieksmes sasniegt, pasargāt un nezaudēt vēlamu dzīves kvalitāti (t.s. plānošanā plaši pazīstamas pret attīstības iecerēm vērstas rezidentu pretestības NIMBY un LULU akronīmi no angļu valodas not in my back yard latviešu val. *ne manā pagalmā!* un locally unwanted land use latviešu val. no *vietējo viedokļa nevēlama zemes izmantošana*) līdz starptautisko kustību bažām par klimata pārmaiņām vai straujo un pārgalvīgo suburbanizāciju.

Lai izpildītu uzdevumu, aktīvistu galvenokārt apvienojas grupās, daudzos gadījumos grupās ir kādas sociālās kustības sastāvdaļas. Sociālās kustības parasti ieskauj vairākas grupas un individuus, lai sasniegtu kopīgu mērķi un lai mainītu sabiedrību īpašā veidā. Kustība vienmēr ir plašāka nekā viena organizācija, un tai ir plašāks, bet ne tik precīzs redzējums kā grupu vairumam (Martin, 2007).

Amerikāņu antropologs Deivids Aberle (*David F. Aberle*) piedāvāja šodien vēl arvien populāru sociālo kustību tipoloģiju (skat.attēlu1.3.) diferencējot pārmaiņu kvalitāti (ierobežotas pārmaiņas pret radikālām pārmaiņām) un pārmaiņu lokalizāciju (pārmaiņas noteiktajos indivīdos pret pārmaiņām visā sabiedrībā) (Aberle, 1966).

1.3.att. Aberle sociālo kustību tipoloģija

Pa vidu starp daudzām kustībām, kas sasniedzot vai nesasniedzot savu mērķi izzūd, un kustību organizācijām, kas evolucionē un tiek institucionalizētas, parādās nevalstiskās organizācijas.

Pats nevalstisko organizāciju jēdziens un akronīms NGO starptautiskajā leksikonā iesakņojās no 1945. gada, kad ANO ar to savā hartā iezīmēja atšķirības starp valdības aģentūrām un privātajām organizācijām un to līdzdalības tiesībām. Bet jēdziena būtības, jeb grupas spējas darboties neatkarīgi no valsts un iniciēt izmaiņas no apakšas uz augšu (angļu val. *bottom-up*) sākums saskatāms 18.gs. Anglijā - kustībā par verdzības atcelšanu (Omar, 2007). Atsaucoties uz valsts sektoru un privāto sektoru, nevalstiskās organizācijas ir trešā sektora iemiesojums. Teorijā NVOs pārstāv kopienas, kurās tās darbojas. Realitātē šāda veida organizācijas veidojas ar konkrētiem mērķiem un uzdevumiem, un tikai pati organizācija spēj ierobežot savas ietekmes telpu un veidolu. Savā relatīvi neilgajā attīstības vēsturē nevalstiskās organizācijas un to sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām pierādīja savu nepārvērtējamo lomu attīstības procesos. NVO loma nekādā gadījumā nepretendē aizstāt valsti, bet kalpot globālai, nacionālai un vietējai kopienai. Neveltī bijušais ANO ģenerālsekretārs Kofi Annans (*Kofi Annan*) NVOs nosauca par cilvēces sirdsapziņu. NVO ar spēcīgu misiju un vīziju var noteikt valsts neaizpildītu robu un, pamatojoties uz vajadzību novērtējumu, izstrādāt stratēģiju, lai palīdzētu šo robu aizpildīt (Omar, 2007). Trešais sektors ir viens no lielākajiem valsts attīstības resursiem, tajā apkopotais dalībniekiem piemītošais zināšanu, ideju, informācijas, kā arī radošais potenciāls ir lielāks nekā jebkurai valdībai (*Kopienas Attīstības Centrs, 2008*).

Pamatojoties uz Centrālās un Austrumeiropas pētnieka Marka Hovarda (*Marc Howard*) definīciju, ka pilsoniskā sabiedrība ir būtisks demokratizācijas indikators un kopš 20. gadsimta 80. gadiem ir kļuvusi par plaši izmantotu jēdzienu gan akadēmiskajā vidē, gan arī ikdienas sarunās, NVO ir uzskatāmas par pilsoniskās sabiedrības elementu. NVO ietver plašu loku formāli organizētas, legāli aizsargātas, autonomas, brīvprātīgas grupas, asociācijas un organizācijas, to

skaitā reliģiskas, lokālā līmeņa, izglītības un kultūras aktivitāšu, pašpalīdzības, jauniešu u.c. organizācijas, cilvēktiesību, miera, vides un dzīvnieku aizsardzības grupas, sporta klubus. Definīcijā iekļaujas arī politiskās partijas, politiskās un ekonomiskās interešu grupas, NVO, arodbiedrības, darba devēju un ņēmēju asociācijas (Howard, 2003).

Savukārt Huans Lincs (*Juan Linz*) un Alfrēds Stepans (*Alfred Stepan*) norāda, ka pie pilsoniskās sabiedrības pieder arī tie indivīdi, kuri nav iesaistījušies organizācijās, un tieši šiem indivīdiem var būt izšķiroša nozīme režīma un opozīcijas balansa situācijās (Linz, Stepan, 1996).

Deivids Trūmens (*David Truman*) izmanto jēdzienu *interesešu grupa*, kas raksturo jebkuru grupu, kura uz kopīgu nostāju pamata veido noteiktas prasības pret citām, lai nostiprinātu, uzturētu vai palielinātu kādas uzvedības formas, ko vieno kopīgas attieksmes. No savstarpējās mijiedarbības izveidojas kopīgi ieradumi, normas, attieksmes, vajadzības un prasības pret citām grupām, turklāt attieksmes rada intereses. Trūmens secina - visas grupas ir interešu grupas, jo tās ir kopīgu attieksmju grupas. Ja grupas veido noteiktas prasības pret valdības institūcijām vai ar to starpniecību, tās kļūst par politiskām interešu grupām, – tas iespējams jebkurai grupai (ekonomiskai, tirdzniecības, profesionālai, pat ģimenes grupai). Trūmens norāda, ka tas, cik lielā mērā grupas sasniegs efektīvu pieeju valdībai, ir atkarīgs no vairākiem neatkarīgiem faktoriem, kurus var klasificēt trīs kategorijās – pirmkārt, faktori, kas saistīti ar grupas stratēģisko pozīciju sabiedrībā; otrkārt, faktori, kas saistīti ar grupas iekšējām pazīmēm, kā arī, treškārt, faktori, kas ir īpaši pašām institūcijām (Truman, 1971).

Par NVO radniecīgām organizācijām var uzskatīt kopienu fondus (angļu val. - *community foundations*), kas darbojas noteiktā teritorijā, piesaistot vietējos resursus un atbalstot vietējās iniciatīvas. Salīdzinājumā ar NVO kopienu fondiem ir sava specifika (skat. 1.3. tab.).

1.3.tabula

Kopienas fondam raksturīgās īpašības (Danga, 2006)

kopienas fonds	citi fondi/NVO
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nerealizē savus projektus, bet finansē citu organizāciju iesniegtos projektus. ▪ Līdzekļi tiek piešķirti konkursa kārtībā. ▪ Atbalsta plašas kopienas vajadzības nevis vienu konkrētu tēmu. ▪ Veicina filantropiju, palīdz ziedotājiem veidot savas filantropijas programmas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Parasti īsteno savus projektus. ▪ Līdzekļus izlieto vai nu organizācijas iekšienē, vai arī piešķir tos bez konkursa. ▪ Parasti darbības mērķis ir kādas noteiktas tēmas/ problemātikas ietvaros - bērni, ekoloģija, cilvēki ar īpašām vajadzībām u.c. ▪ Nav mērķis veicināt filantropiju, bet piesaistīt ziedojumus

Kopienas fonds kalpo par platformu dažādu sabiedrības sektoru, piemēram, pašvaldību, biznesa sektora, NVO un privātpersonu sadarbībai. Katrai no iesaistītajām pusēm ir savi resursi, un, tos apvienojot, var efektīvi veicināt vietējo attīstību. Svarīgi, ka kopienas fonds nodrošina sava veida sociālo vērtību apmaiņas procesu starp dažādām sabiedrības

grupām. Kopienas fondam ir divas dažādas mērķa grupas - ziedotāji (t.sk. citi finansētāji) un projektu īstenotāji. Katram no tiem fonds izstrādā savu, atšķirīgu pieeju, kā arī savā darbā sabalansē projektu īstenotāju un ziedotāju vēlmes un vajadzības. Tomēr jāuzsver, ka kopienas fondam ir svarīgi būt neatkarīgam un politiski neitrālam. Kritiskākais aspekts sadarbībai ar pašvaldību ir apstākļi, ka kopienas fonds ar saviem resursiem sāk īstenot kādas no pašvaldības funkcijām. Rūpīgi jāizvērtē tie projekti, kas attiecas uz infrastruktūras objektu uzlabošanu, piemēram, bērnu rotaļlaukumu labiekārtošana pašvaldības bērnudārzos. Kopienas fondi nereti finansē šādus projektus, taču būtu jābūt nosacījumam par to, ka šādiem projektiem ir jābūt ar kādu pievienoto vērtību. Kā piemēru var minēt bērnudārzu apmeklējošo bērnu vecāku iesaistīšanu rotaļlaukuma labiekārtošanas darbos, kas veidojas kā tradīcija jaunām iniciatīvām vecāku un bērnudārza vadības sadarbībai (Danga, 2006).

Kopienas veidošanas kontekstā tikpat lielā nozīme ir neformālam grupām, jo šādu grupu dalībnieki pārsvarā orientējas uz procesu (Cnaan et al., 2006) nevis uz konkrēto rezultātu vai mērķi. Neformālas grupas sanāk spontāni un samērā neplānotā veidā. Tas turpinās tik ilgi, kamēr cilvēki seko kopīgai uzvedības tradīcijai vai nodarbojas ar kādu kopīgu interesi, piemēram, suņu īpašnieku kopīgas pastaigas, jauniešu sportiskie mači pagalmos utt. Tas var turpināties tik ilgi, kamēr dalībnieki gūst sagaidāmo baudu no procesa. Protams, šādas grupas ir grūti identificēt un novērtēt, jo tās attīstās no radniecības un draudzības, un tās netiek dokumentētas reģistros, tomēr šādā veidā sociālie tīklojumi palīdz stiprināt un attīstīt kopienas *horizontālā*, t.i., līdzinieku līmenī.

Eventuāli sociālās grupas starp daudziem izaicinājumiem var uzņemties arī kopienas un apkaimes attīstību, būtisks šeit ir aizsākuma iniciatīvu, pamudinājumu un impulsu jautājums.

1.2. Kopienas sapratne, attīstības idejas un izpētes pieejas

Šodien kad aizvien neeksistē universāls kopienas jēdziens un kopienas jautājums tiek uzskatīts par pastāvīgu mīklu sociālajās zinātnēs. Pētnieku, visziņu, politiķu un sabiedrība visaptverošas atbildes meklējumus pēc sociologa Irvina Sendera (*Irwin Sander*) var sadalīt četras lielas kategorijas/pieejas:

- **Kopiena kā vieta dzīvošanai, jeb kvalitatīvā pieeja.** Acīmredzami nav nevainojamas kopienas, neatkarīgi no tā, kādi kritēriji tiek ņemti vērā. Šādā veida pētījumi palīdz cilvēkiem novērtēt savu pilsētu kā vēlamu vai nevēlamu vietu dzīvošanai. Dzīvošanai labvēlīgums, kas iekļauj kopsommu no apkārtējās vides kvalitātes un cilvēku labklājības un apmierinātības sajūtas.

- **Kopiena kā telpiskā vienība, jeb ekoloģiskā pieeja.** Uzmanība tam kā telpiski nokļājas sociālas un ekonomiskas iezīmes sniedz nozīmīgu ieskatu par kopienas spēkiem un problēmām. Šeit liela uzmanība tiek pievērsta dažāda veida statistiskai informācijai un šīs informācijas, t.i., grupu un aktivitāšu telpiskam izkārtojumam.
- **Kopiena kā dzīvesveids, jeb etnogrāfiskā pieeja.** Parasti šis paņēmiens cenšas pēc iespējas pilnīgāk apskatīt vietējo rezidentu dzīves veidu/kultūru. Turklāt nereti šāda pieeja, iedziļinoties detaļās mēģina ieskicēt arī sabiedrību, kuru daļēji reprezentē konkrēta kopiena. Šī gan ir vairāk radošā nevis zinātniskā pieeja.
- **Kopiena kā sociālā sistēma.** Šī pieeja koncentrējas uz sociālām attiecībām, kas grupējoties veido lielāku rakstu jeb lielāku sociālo sistēmu (Sanders, 1966).

Protams, arī pieejas nav unikālas un mēdz tikt pielietotas kombinēti, turklāt kopienas raksturojošas īpašības var būt vispārināmas un atklātas citas kopienās. Pielietotas metodoloģijas rezultāts ir atkarīgs no izvēlētās kopienas veidojošo faktoru hierarhijas, t.i., kam un kādu apsvērumu dēļ tiek likts lielāks uzsvars.

Kopiena veidojas, kad iedzīvotāji konkrētā ģeogrāfiskā vietā ir mobilizēti, lai darbotos lokāli orientētās kopējās interesēs. Šāda principa kopienas veidošanai nebūt nav nepieciešama vienprātība, drīzāk racionāla vienošanās, teritorija, kolektīvā rīcība un vietējo pašvaldību iestādes, kas var radīt regulāru sociālo mijiedarbību (Robinson, Green, 2010). Pats kopienas attīstības (angļu val. *community development*) vai vietējais sociālās attīstības (angļu val. *local social development*) process ir līdzvērtīgi nozīmīgi iznākumiem.

Gandrīz visi pārskati par kopienas attīstības projektiem, kas tika vērsti uz *iedzīvotāju mobilizāciju*, iezīmē trīs būtiskas pieejas praksei:

- **Tehniskās palīdzības/atbalsta pieeja** (angļu val. *technical assistance*) ir vērsta izmantot tehnikas (piemēram, lauksaimniecības, veselības, izglītības, rūpniecības) zināšanas, izstrādāt un īstenot mērķtiecīgu programmu. Izmantojot šo pieeju, eksperti veic kopienas nepieciešamību novērtējumu un veido mērķim orientētu intervences projektu. Parasti tie ir "cieti" (angļu val. *hard*) projekti, piemēram, tilta būvniecība, vai jaunu uzlabotu pakalpojumu ieviešana, piemēram, izglītības jomā. Tehniskais atbalsts ir tipiska valdības, valsts iestāžu un fondu pieeja, tā gadu desmitiem dominēja starptautiskās attīstības pasākumos.
- **Pašpalīdzības pieeja** (angļu val. *self-help*) uzsver, ka cilvēkiem jānāk kopā un jāmācās, - kā risināt savas problēmas, lai uzlabotu savu situāciju. Parasti pašpalīdzības pieeja motivē speciālistus un uzņēmējus no konkrētas apkaimes aktīvāk iesaistīties vietējās kopienas dzīvē, īstenojot projektus, kas risina kopējās intereses un bažas. Izmantojot šo pieeju, praktizējošais

kopienas attīstības speciālists sniedz nepieciešamo informāciju un veicina vietējo iedzīvotāju prasmju un zināšanu attīstību tā, lai viņi varētu noteikt alternatīvas darbības un aizvien darbotos savās interesēs. Šī pieeja ir tipiska apkaimju vai reģionālās attīstības aģentūrām un dažiem fondiem.

- **Konflikta pieeja** (angļu val. *conflict*) arī uzsver kopienas kopdarbību, lai noteiktu savas vajadzības, audzinātu savas līderības prasmes un zināšanas, kā arī organizētu savu rīcības stratēģiju. Bet profesionāli, izmantojot konflikta pieeju, pieņem, ka grupai, ar kuru viņi strādā, primārā problēma ir nabadzība un bezspēcība, tātad, šāda pieeja paredz, ka jautājumu un/vai vajadzību risināšana neizbēgami izraisīs konfrontāciju ar turīgajiem un varenajiem. Kopienas attīstības speciālists ir organizators, kas caur komunikāciju palīdz cilvēkiem saprast, ka arī viņiem ir vara lielā skaita un viņu prasību tiesiskuma dēļ. Šo pieeju vairāk pielieto pilsētas apkaimēm un kopienām (Robinson, Green, 2010).

Pasaulē kopienas plānošana (angļu val. *community planning*) strauji attīstās un pārvēršas par arvien svarīgāku lauku attīstības plānošanas jomā. Šāds plānošanas process ietver aktīvu otiēkonkrētās vietas iedzīvotāju līdzdalību, pieņemot lēmumus, iespējas, un apzinoties atbildību par nākotni kopumā un īstenošanas procesiem, programmām un projektiem, kas viņus ietekmēs. Turklāt, apzinoties, ka politisku ideju *tulkojums* sociālajās darbībās vienmēr ir nepilnīgs (Chaskin, 2005), ir nepieciešams maksimāli apsvērt visas sociālās aktivitātes un potenciālās mijiedarbības shēmas, kas ietekmēs gan lēmumu pieņemšanu, gan palīdzēs virzīt rīcību.

Pēc Andras Dambergas un citu speciālistu viedokļiem, kuri ir apkopoti 2007. gadā publicētajā *Apkaimes attīstības rokasgrāmatā*, mūsdienās Latvijā novērotais kopienu veidošanas process ir lēns, stihisks un lielā mērā atkarīgs no atsevišķiem uzņēmīgiem indivīdiem. Kopienu veidošanās šobrīd nav uzskatāma par likumsakarību, drīzāk atsevišķām veiksmīgām iniciatīvām, kuras pašlaik pēc izcelsmes var sadalīt divos veidos:

- (1) tās, kuras radušās iedzīvotāju aktivitāšu rezultātā (Mežaparka attīstības biedrība un Kundziņsalas iedzīvotāji);
- (2) tās, kuru veidošanos un darbību rosinājuši ārēji spēki (valsts un pašvaldība, piemēram, Mūrnieku ielas atjaunošanas projekts Rīgā; uzņēmēji, piemēram, privātmāju rajons Stropi Daugavpilī; nozaru speciālisti, piemēram, atsevišķu arhitektu iniciatīva/organizācija "Latvia Nostra", kas aizstāv koka arhitektūras saglabāšanu un sadarbībā ar namīpašniekiem rosinājusi Kalnciema ielas koka namu atjaunošanas pasākumus Rīgā; citi ārēji iniciatori. Piemēram, Iekšlietu ministrijas un slēdzeņu ražotājsabiedrības "ASSABalt" kopīgā iecere ieviest Apkārtnes uzraudzības programmu (angļu val. *Neighbourhood Watch*), kura, izmantojot ārvalstu pieredzi, rosinātu iedzīvotājus savstarpēji rūpēties par daudzdzīvokļu mājas, apkaimes mājokļu drošību.

Kā vienas, tā otras var veiksmīgi risināt kopienai svarīgus jautājumus, tomēr īpaši sarežģīti panākt kopienas aktivitāti no ārpusē, jo nepieciešams veiksmīgi akcentēt kopienas vajadzības tā, lai iedzīvotāji būtu pietiekami ieinteresēti uzsāktajos pasākumos un pārņemtu iniciatīvu savās rokās. Turklāt, pēc autoru domām, galvenie kopienu iniciatīvu veidošanās iemesli un cēloņi ir: (1) kultūrvēsturiskā kopība, dzimtu tradīciju pārmantošana - Kundziņsala, Mežaparks; (2) pretdarbība apdraudējumiem - Bolderāja, Kundziņsala, Mežaparks, Kreisā krasta kustība; (3) vēlēšanās uzlabot savu dzīves vidi, drošību, informācija, izglītošanās, sakarus ar citām līdzīgām grupām Rīgā, Latvijā, ārvalstīs - Mežaparks, Mūrnieku iela Rīgā, Stropi Daugavpilī, Kreisā krasta kustība, Apkārtnes uzraudzības programma (pakāpeniski tiek uzsākta Rīgā, ar panākumiem darbojas ārvalstīs); (4) kopiena kā projekta rezultāts - Mūrnieku iela Rīgā; (5) kopiena kā profesionāla iniciatīva - Kalnciema ielas atjaunošanas projekts ("Latvia Nostra" un namīpašnieki, centieni iesaistīt arī iedzīvotājus).

Pie tam ir zināmas kopsakarības, kas novērotas kopienu darbībā:

- svarīgs skaidri noformulēts, iedzīvotājiem nozīmīgs mērķis, piemēram, iesaistīt jauniešus, izmantot viņu radošo potenciālu, ieinteresēt iedzīvotājus kopienas dzīves uzlabošanā u.c.;
- svarīgs darbības virziens – piemēram, veicināt drošību apkaimē;
- katrā kopienā ir viens vai vairāki cilvēki – līderi, kuri savas intereses (gan profesionālās, gan uzņēmējdarbības, gan sabiedrības labuma) realizē caur šo kopienu (Damberga, 2007).

Visticamāk augstākminētie uzskati kalpo par iemeslu, kāpēc mūsdienu plurālistiskajā pasaulē telpiskās plānošanas disciplīnā nav vienotas pieejas kopienas pētniecībai un attīstībai. Tieši tas padara kopienu koncepciju tik pievilcīgu un pateicīgu daudziem starpdisciplināriem pētījumiem, kurus caurvij fundamentālas atziņas motīvs par mūsdienu kopienu neierobežoto un elastīgo, radošo un dzīvotspējīgo potenciālu (Chaskin 1997; Putnam 1995; Landry, 2006; Florida, 2002; Amin, 2008). Tālāk tiek apskatīti daži pasaules un Latvijas pieredzes piemēri kopienu izpētē un veidošanā.

1.2.1. Apkaimes vienības koncepcija

Daudzi ir izmēģinājuši pilsētībūvniecības determinismu, t.i., caur pedantiski attīstītām fiziskām formām orientēties uz cilvēku labklājības uzturēšanu, pastiprināšanu un, protams, drošības, apmierinātības un piederības sajūtas radīšanu.

Viens no atzītākajiem pamatlicējiem par fizisko un sociālo kopienu un apkaimju attīstību ir amerikāņu sociologs Klerents Perri (*Clarence Perry*), kurš 1929. gadā savā monogrāfijā apkopoja plašas pilsētvides apstākļu studijas zem vienojošas apkaimes vienības koncepcijas (angļu val. *neighbourhood unit concept*). Perri ierosināja shematisku fizisku plānu, kas paredzēja kultivēt apkaimi kā sociālo struktūru un apkarot briesmas, atsvešināšanās un vispārēju pilsētvidē

izplatītu sociālu panīkumu. Apkaimē tika plānota ģimenes atbalstam un, neskatoties uz savu relatīvo pašpietiekamību, apkaimes vienība ar savu fizisko aspektu bija saistīta ar lielu pilsētas veselumu. Perri uzskatīja, ka 'aci pret aci' kontakts ir nepieciešams kopienas dibināšanai un, ka pilsētvidē, t.i., ielas, plānotās atklātās telpas un īpašs valsts iestāžu ēku izvietojums, ir būtiski faktori sociālās uzvedības veidošanai, piemēram, sabiedrības lepnums un pilsoniskā atbildība.

Apkaimes vienības pamatprincipi balstījās uz četrām galvenajām komponentēm (skat.attēlu1.4.):

- **pamatskola**, kas izvietojas vietas centrālajā daļā. Skola un baznīca tika pieņemtas par apkaimes galvenajām ēkām, nodrošinot redzamu administratīvu centru un pulcēšanās vietu apkārtnes rezidenti. Skola kā centrālais apdzīvotas vietas elements noteica apkaimes vienības platību un iedzīvotāju skaitu, kas balstījās uz apgalvojumu par bērnu nepieciešamību dzīvot 400 m (1/4 jūdzes) rādiusā no savas skolas. Turklāt apkaimes vienība bija ierobežota vienība, uz kuru neattiecas paplašināšana.
- **rūpīga kustības plānošana**, kura atkal pamatojas uz bērnu klātbūtni un ticību fizisko elementu nozīmīgumam kopienas veidošanā. Kā reakcija uz fizisku un sociālu bīstamību pilsētas ielās, pilsētu ielu tīkls tika likvidēts un tranzīta satiksmes artērijas tika izvietotas apkaimes perifērijā. Iekšējās ielas kalpoja pakalpojumu apjomam, nodrošinot piekļuvi dzīvojamām mājām vai/un skolai. Šādā veidā bērni tika pasargāti no maģistrālo ceļu šķērsošanas dodoties uz skolu vai rekreācijas objektiem, turklāt lielas maģistrāles kalpoja kā teritorijas redzamās robežas.
- **publiskās ārtelpas nodrošināšana un attīstība**. Parkiem un rotaļu laukumiem bija jāveido vismaz 10% no kopējās platības. Perri ticēja, ka apkaimes parka fiziskā klātbūtne veicinās vietējo iedzīvotāju lepnumu un kopienas izjūtu, t.i., attieksmi, kas veido pamatu atbildīgai pilsoniskai rīcībai.
- **komercpakalpojumu vietas**. Vietējie tirdzniecības objekti bija jāizvieto maģistrālo ielu krustojumos, tādējādi atdalot biznesa un dzīvojamo zonu un nodrošinot apkaimes iedzīvotājiem vieglu piekļuvi šādām struktūrām. Redzamība ir izdevīga arī uzņēmumiem, jo tirdzniecības punkti būtu pieejami arī blakus vienībām.

Perri piemēroja savu apkaimes vienības prototipu četriem dažādiem urbānas formas paraugiem un secināja, ka starp vienas ģimenes dzīvojamām mājām piepilsētā, dzīvokļu rajonu rūpniecības apgabalā, piecstāvu daudzdzīvokļu kvartāliem pilsētas teritorijā un pēc atjaunošanas alkstošiem graustu kvartāliem, ideālos parametrus demonstrēja piepilsētas modelis.

1.4.att. Perri apkaimes vienības diagramma, 1929.

1.5. att. Mūsdienu apkaimes vienības shēma Duany, Platera-Zyberk & Company

Augstākminētā koncepcija tika izstrādāta, reaģējot uz virkni pilsētvides nosacījumiem, ko atzīmēja profesionāli sabiedrības veselības, ekonomikas, socioloģijas, arhitektūras un plānošanas jomās. Perri īpašais risinājums fiziski noteiktai apkaimes vienībai, kas varētu kalpot kā paraugs pilsētas, piepilsētas un lauku kopienu attīstībai, ietekmējas no atšķirīgām plānošanas un reformu kustībām un idejām. Piemēram, Ebenezera Hovarda (*Ebenezer Howard*) sabalansētas urbanizācijas un dārza pilsētas idejas vai arhitekta Grosvenora Atterburi (*Grosvenor Atterbury*) uzmanība ielas tipa diferenciacijai, publikās un daļēji publikās ārtelpas rezervēšanai, stratēģiskai estētikai un loģistikai sabiedrisko struktūru izvietojšanai (Levinson, Christensen, 2003). Apkaimes vienības koncepcijas impulss tiek pieņemts un idejas daudzviet tiek realizētas un attīstītas, tādējādi rodas Jauno urbānistu kustība (angļu val. *New Urbanism*).

1.2.2. Jaunais urbānisms un citas pilsētplānošanas pieejas

Jaunais urbānisms sev līdzī nes jaunas idejas un pārliecību par apdzīvotu vietu formām un funkcijām, lai tie varētu būt ilgtspējīgi un pašpietiekami ar līdzsvarotām funkcijām. Kustības aizstāvji runā arī par dzīvotspējīgas apdzīvotas vietas elementiem, piemēram, Andres Duani, Elizabete Platera-Zyberk un Džefs Speks (*Andres Duany, Elizabeth Platera-Zyberk, Jeff Speck*) rada apkaimes vienības jaunu interpretāciju (skat.attēlu1.5.), turklāt, apspriežot ASV pilsētu izplešanos, ierosināja sešus pamatnoteikumus, kas pastāvēja gadsimtiem ilgi un nodrošināja

derīgu sistēmu kopienas plānošanai un veidošanai. Šie seši pamatnoteikumi ir: (1) nolasāms centrs; (2) staigājāmība (angļu val. *walkability*), t.i., "5 minūšu gājiens" līdz darbam, skolai, veikalam; (3) loģisks ielu tīklojums; (4) ielu daudzveidība, sākot no šaurām, kur mazāka satiksmes intensitāte, līdz lielākām, satiksmei nozīmīgākām ielām; (5) jaukta apbūve un (6) konkrēta vieta sabiedriskām ēkām un aktivitātēm (Duany et al., 2000).

Pētot arī citas pilsētplānošanas kustības un idejas, jāpiemin pilnvērtīgās kopienas (angļu val. *complete communities*) ideja, kura definē, ka tās būtība ir sabiedrības ikdienas nepieciešamību nodrošināšana caur ērtu darba vietas pieejamību, pakalpojumu, mājokļu un sabiedrības infrastruktūras nodrošinājumu, kurā ietilpst skolas, rekreācija, publiskās telpas pieejamība vietējo iedzīvotāju ikdienas vajadzībām. Pilnvērtīgā kopiena ir pretstatījums pilsētas izplešanās fenomenam, tāpēc kā ikdienas pārvietošanās līdzekli ideja atbalsta sabiedrisko transportu, nevis privāto automašīnu (Places to Grow, 2006).

1.4.tabula

Smart Growth pamatnostādnes elementi (What is Smart Growth, 2006)

<ul style="list-style-type: none"> • atbalstīt jauktu zemes izmantošanu • radīt daudzveidīgu mājokļu piedāvājumu un izvēli • noteikt ierobežojumus pilsētībūvnieciskām formām • nodrošināt parku un rekreācijas zonu iekļaušanu 	kompaktas apkaimes
<ul style="list-style-type: none"> • sekmēt daudzveidīga sabiedriskā transporta pieejamību • atbalstīt ceļu nodevu sistēmas 	tranzītam orientēta attīstība
<ul style="list-style-type: none"> • veidot gājējiem piemērotas apkaimes ar iespēju ērti sasniegt arī tuvējās apdzīvotās teritorijas 	gājējiem un velosipēdistiem draudzīgs dizains
<ul style="list-style-type: none"> • veicināt atšķirīgu kopienu veidošanos ar spēcīgu vietas piederības izjūtu • pasargāt publisko telpu, lauksaimniecības zemes un dabas teritorijas no to nepiemērotas izmantošanas • veicināt iepriekš paredzamu, skaidru un rentablu attīstības lēmumu pieņemšanu • veicināt ieinteresēto pušu un iedzīvotāju sadarbību plānošanas procesu attīstībā 	citi

Smart Growth (latviešu val. *gudra izaugsme*) ir teritorijas un transportēšanas plānošanas teorija, kuras pamatā ir integrēta un pret vidi jūtīga pieeja (skat. 1.4. tab.) (What is Smart Growth, 2006). Terminu *Smart Growth* pārsvarā lieto Ziemeļamerikā un paši kustības principi ir plaši pārstāvēti un īstenoti daudzos projektos ASV pilsētās. Eiropā un it īpaši Apvienotajā Karalistē, līdzīgas koncepcijas apzīmē ar kompaktas pilsētas jēdzienu, kas ietekmēja valdības plānošanas politiku Apvienotajā Karalistē, Nīderlandē un vairākās citās Eiropas valstīs.

1.2.3. Projekts *apkaimes.lv*

Rīga ir lielpilsēta, metropole Baltijas mērogā un, kā liecina pētījumi, cilvēki nejūt piederību visai pilsētai, bet drīzāk konkrētai apkaimē. Turklāt iedzīvotāji jūtas diezgan attālināti no vietējās varas. Tieši šie fakti pamudināja Rīgas domes Pilsētas attīstības departamentu 2007. gadā uzsākt projektu - interneta portālu www.apkaimes.lv. Projekta mērķis - nosakot apkaimes, radīt priekšnoteikumus līdzsvarotas sociāli – ekonomiskās un telpiskās politikas ieviešanai Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā.

Projekta autoru grupa uzsver, ka *apkaimes.lv* ideja atbilst Rīgas attīstības programmas 2006.-2012.g. stratēģiskajam mērķim – dzīve pilsētvidē ar kvalitatīviem dzīvojamajiem rajoniem (apkaimēm), un tam pakārtotiem uzdevumiem: nodrošināt pilsētas teritoriju racionālu un ilgtspējīgas attīstības principiem atbilstošu izmantošanu, uzlabot dzīvojamo rajonu (apkaimju) estētiskās un sociālās vides kvalitāti, lokālpatriotismu, attīstīt esošajam pilsētas centram pakārtotus daudzfunkcionālus vietējos centrus (*apkaimes.lv*, 2011).

Projekts paredz Rīgas pilsētas administratīvo teritoriju sadalījumu 58 apkaimēs, kas ļautu iedzīvotājiem, ieceļotājiem un visiem interesentiem novērtēt pilsētas teritoriju dažādības aptveramos mērogos. Turklāt šis ir centiens, pilnveidot pilsētas plānošanas efektivitāti, pievēršot lielāku uzmanību nevis nozarēm, bet dažādībai apkaimju teritorijās, šādi uzlabojot iedzīvotāju iesaisti, dzīves kvalitāti, atklājot un veidojot apkaimes un kopienu kopības izjūtas, identitāti un raksturu.

Šodien vēl aizvien projekts nav sasniedzis savu maksimālo jaudu, tomēr tas panāca vērtīgu faktiskās informācijas apkopojumu, sabiedrības diskusijas uzsākšanu un atklāja akūtu vajadzību pēc dialoga starp visām pilsētas dzīvē iesaistītajām pusēm. Projekts atspoguļo *veiksmes stāstus* par aktivitātēm vairākās apkaimēs, kas potenciāli spēj provocēt un pamudināt līdz šim klusās un neaktīvās apkaimes *pamosties* un sākt darboties dzīves kvalitātes uzlabošanas virzienā, un ar savu savdabību papildināt Rīgas apkaimju mozaīku.

1.2.4. Rīgas Mūrnieku ielas piemērs

Viens no ievēriības cienīgiem iniciatīvu un aktivitāšu paraugiem ir Rīgas Mūrnieku ielas piemērs. Tikai 210 metrus garā Mūrnieku iela atrodas vēsturiskajā strādnieku apkaimē - Grīziņkalnā un ietilpst Pasaules kultūras mantojumā buferzonā, relatīvi labi saglabājusies 19.gs. koka apbūve un pagalmu struktūra 21.gs. sākumā piedzīvoja iespaidīgu revitalizāciju (skat. attēlus 1.6., 1.7., 1.8., 1.9. un 1.10.).

No 2003. līdz 2007.gadam Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija (tagad Rīgas Austrumu izpilddirekcija) ar Rīgas Domes atbalstu iniciē un realizē pilotprojektu, kura uzstādītais mērķis bija nodrošināt dzīvojamā fonda saglabāšanu un uzlabošanu, tajā pašā laikā veicinot īpašnieku –

gan ēku, gan dzīvokļu - resursu piesaisti, ka arī īrnieku tiešu līdzdalību pagalmu teritorijas labiekārtošanā (Ušča, 2011).

Projekta gaitā ielā tika nomainīti inženiertehniskās komunikācijas tīkli, brauktuvei tika atjaunots vēsturiskais kalta bruģa segums, ietves iegūst sarkana klinkera ķieģeļus un senatnīgas apgaismojuma laternas. Vairākām koka un mūra ēkām tiek restaurētas autentiskas fasādes, ciešā sadarbībā ar iedzīvotājiem tiek sakopti pagalmi, atjaunoti pagalmu žogi un tiek labiekārtots skvērs Mūrnieku un Matīsa ielas stūrī. Šodien ielu proporciju saskaņotību, greznumu un vēsturisko piederību smalki papildina mūrnieka un skurstenšlauķa skulptūras, ka arī brandmūra un sienas gleznas.

Mūrnieku ielas vēsturiskās sejas atgūšanas procesu no banāla remonta atšķir būtiska iedzīvotāju iesaistīšanās notiekošajos ielas renovācijas etapos. Sociāli orientētas pārmaiņas nav iedomājamas bez cilvēkos pieaugošas izpratnes, ka vairākos gadījumos dzīves vides kvalitāte un komforta sajūtas ir atkarīgas no pašu pūlēm un ieguldīta darba, kas savukārt var būt izšķirošais iemesls kopienu veidošanai.

**1.6.att. Mūrnieku iela 2004. gads.
Foto: Juris Kalniņš**

**1.7.att. Mūrnieku iela 2005. gads.
Foto: Juris Kalniņš**

Savā pētījumā par Mūrnieku ielas kopienas veidojošajiem un ietekmējošajiem faktoriem Maija Ušča, pārsvarā izmantojot strukturētas / padziļinātas intervijas, mēģina identificēt kopienas pazīmes no iedzīvotāju skatupunkta. Pētniece atzīmē vairākas pazīmes, kas liecina par Mūrnieku ielas kopienas esamību un pat tās iekšējo hierarhisko uzbūvi, t.i., ielas līmeņa un pagalmu līmeņa kopienas. Piemēram, ielas līmeņa iedzīvotāji tika vienoti kopīgam mērķim. Ielas līmenis ir tas, ar ko iedzīvotāji teritoriāli identificējas. Pagalma līmeni veido iedzīvotāji, kas dzīvo blakus, kam ir kopīga puspubliska telpa, kas no fiziskas vides viedokļa ir savstarpējo saikņu veidošanai labvēlīga. Saiknes pagalma līmenī veido ikdienas kontakti, kopīgi pasākumi, kopīga teritorija un tās uzturēšana (Ušča, 2011).

**1.8.att. Mūrnieku iela 2007. gads.
Foto: Juris Kalniņš**

**1.9.-10. att. Mūrnieku iela 2005. un
2008. gads. Foto: Juris Kalniņš**

Autore akcentē, kā fiziski-vizuālas telpas kvalitātes uzlabojumi sekmē cilvēku savstarpējo saikņu veidošanos; ikdienas telpas renesanse kļūst vienlaicīgi gan par komunikācijas aizsākšanai nepieciešamo objektu, gan par komunikācijai labvēlīgu vietu. Projekta mērķa sasniegtajā virsotnē parādās atbildes, kur paši iedzīvotāji atzīst un novērtē sociālās pārmaiņas, t.i., iedzīvotāji ir iepazīnušies savā starpā, jūtas drošāk un izjūt piederību tieši Mūrnieku ielai.

Turklāt pētījuma rezultāti apstiprina iniciatīvas, kopīga darba un aktivitāšu nozīmīgumu, it īpaši kopienu veidošanā. Te runa ir par visām ieinteresētajām pusēm (no vietējiem iedzīvotājiem līdz pārvaldes institūcijām), kuru kopīgā un ražīgā kapacitāte ir priekšnoteikums uz kopienu balstītai attīstībai.

Mūrnieku ielas gadījumā arējās iniciatīvas tika plaši atbalstītas, bet diemžēl pagaidām nesekmēja iekšējo līdzvērtīgu iniciatīvu rašanos, t.i., izpilddirekcijas ik palaikam organizētie tematiskie kultūras pasākumi, piemēram, Kaimiņu dienas (skat. attēlu 1.11., 1.12., 1.13.), kas norisinājās vairākas reizes līdz 2010. gadam, stiprināja labu kaimiņbūšanu, identificēšanas lepnumu un zināmu apkaimes atpazīstamību nerezidentu lokā, bet pagaidām neizprovocēja iedzīvotāju pašorganizāciju līdzīga mēroga akcijām. Turklāt izpilddirekcijai neveicas uzņēmīga līdera meklējumos, kuram potenciāli un kaut daļēji uzticēt svētku un aktivitāšu iniciatīvas.

1.11.att. Mūrnieku iela svin Kaimiņu dienu. Foto: TourFilm Riga, 2008.

1.12. att.

1.13. att.

1.2.5. Talsu novada fonds

Talsu novada fonds ir viens no Latvijas kopienu fonda paraugiem. Talsu novada fonda misija ir izkopt mērķtiecīgas labdarības tradīcijas un sekmēt attīstību Talsos un novadā, atbalstot sabiedriskā labuma projektus un pozitīvas sociālās pārmaiņas vietējā sabiedrībā. Fonds ir pirmais kopienas fonds Latvijā, dibināts 2003. gada 24. februārī. Kopienas fonds ir neatkarīga organizācija, kas kalpo plašiem sabiedriskā labuma mērķiem, vācot ziedojumus no vietējiem ziedotājiem ar mērķi finansēt vietējo iedzīvotāju projektus. Tā ir iespēja ar pašu ziedotajiem līdzekļiem sasniegt tieši tos mērķus, kas svarīgi vietējai sabiedrībai. Fondam ir izveidojusies veiksmīga sadarbība ar uzņēmumiem, pašvaldību un vietējo sabiedrību (Talsu Novada Fonds, 2011).

Talsu novada fondu izveidoja 41 privātpersona un 4 nevalstiskās organizācijas. Šodien fonds darbojas teritorijā, kas kopumā aptver 50 000 iedzīvotāju. Pirmajos trijos darbības gados fonds ir atbalstījis 63 projektus dažādās sabiedriskā labuma sfērās - izglītībā, kultūrā, mākslā, amatieru sportā, literatūrā, sociālajā sfērā, novada vēsturē, vides aizsardzībā un citās, kam nav peļņas gūšanas rakstura. Papildus fonds piešķir vienu stipendiju augstskolas studijām un piecas stipendijas mācībām Talsu mākslas un mūzikas skolās. Visiem fonda dalībniekiem ir tiesības balsot vispārējā projektu konkursā, tādējādi lēmumu pieņemšanā tiek nodrošināta plaša sabiedrības viedokļu pārstāvēšana. Talsu kopienas fonds ir reģistrēts kā nodibinājums, un tam ir piešķirts sabiedriskā labuma statuss (Danga, 2006).

Šobrīd fonds (1) piesaista līdzekļus no vietējiem avotiem – ieinteresē ziedot vietējos iedzīvotājus un uzņēmumus; (2) rīko projektu konkursus – finansējumu konkursa kārtībā piešķir plašiem sabiedriskā labuma mērķiem; (3) aptver noteiktu darbības teritoriju – Talsu rajonu; (4) strādā ne tikai šodienas vajadzībām, bet arī priekšdienām – pakāpeniski veido neaizskaramo kapitālu, lai no tā ienākumiem (procentiem) finansētu sabiedriskā labuma projektus.

Par fonda veiksmīgo darbību stāsta interneta portāls un, protams, ar labiem darbiem veidota atpazīstamība. Fonds turpina aktīvi iesaistīt iedzīvotājus, 2010. gadā tika novadīts Talsu novada III. Iedzīvotāju forums (iedzīvotāju forums ir viens no iedzīvotāju līdzdalības veidiem).

Iedzīvotāju līdzdalībai ir cieša saikne ar kopienu filantropijas būtību, jo mērķtiecīga labdarība jeb filantropija var veiksmīgi attīstīties tikai tādā sabiedrībā, kas ir aktīva, saliedēta un atbildīga (Danga, 2006)), lai veicinātu iedzīvotāju ideju apmaiņu un sadarbību, mudinātu iedzīvotājus pašiniciatīvai un sekmētu pilsētu un lauku pagastu saliedētību. Foruma rīkošanas mērķis ir veicināt vietējo aktivitāti un sadarbību starp NVO, uzņēmējiem un pašvaldību, lai kopīgi risinātu vietējās problēmas, tai skaitā, ziedojot laiku, naudu, zināšanas un citus resursus vietēji svarīgu mērķu sasniegšanā.

Kopienų fondi ir viena no polārākajām un straujāk augošajām filantropijas formām pasaulē un Talsu novada fonds pierādīja, ka fondu ideja Latvijā ir dzīvotspējīga. Tas deva impulsu vēl četru kopienų fondu izveidei Valmierā, Madona, Lielvārdē un Alūksnē. 2006. gada decembrī kopienų fondi apvienojās un izveidoja Kopienų fondu kustību (KFK), lai veicinātu filantropiju un iedzīvotāju līdzdalību Latvijas novados. KFK ir nacionālais kompetenču centrs kopienų filantropijas jomā. KFK ir partneris uzņēmumiem, valsts un pašvaldību institūcijām, starptautiskajām organizācijām, lai īstenotu kopīgas iniciatīvas iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā un dzīves kvalitātes uzlabošanā Latvijas novados (Fonds Ziedot, 2011).

1.2.6. Rīgas radošie kvartāli

Šodien vēl joprojām zinātnieku, ekonomistu, urbānistu un *bloggeru* pasaule ir pārņemta ar 21. gadsimta identitātes meklējumiem. Daudzi ir atzinuši laikmetu par dziļu un ilgstošu pārmaiņu laiku sociālajā un kulturālajā vidē (Florida, 2002). Sabiedrības jaunrades un radošās vides ēra. Reti kura apdzīvota vieta nav iesaistījusies sava radošuma meklējumos, formulēšanā un popularizēšanā.

Daži no ietekmīgāko grāmatu autoriem, piemēram, Ebenezers Hovards ar „Rītdienas dārzu pilsētas”(Howard, 1960), Lūiss Mamfords ar “Pilsēta vēsturē” (Mumford, 1961) un Džeina Džeikoba ar „Amerikas vareno pilsētu nāve un dzīvība” (Jacobs, 1961), savos darbos aizsāka novērojumus par jau radītām labām vietām un pēc tam centās noteikt, kāpēc tas, ko mēs izveidojam ir tik atšķirīgs no tā, ko mēs apbrīnojam.

Pilsētvides eksperts Čārlzs Lendrijs (*Charles Landry*) paplašinot jautājumu un bagātinot meklējumus ar simtiem spilgtu piemēru rāda, ka ir iespējams uzrunāt cilvēku dvēseles un prātus, izmantojot radošus kultūras plānošanas procesus kā pretstatu fiziskai plānošanai. Lendrijs brīdina praktiķus izvairīties no nolemtības pievērsties tikai trūkumiem, viņš uzsver nepieciešamību pēc organiska modeļa, kas tiecas balstīties uz stiprām pusēm un aizpildīt iespēju nišas (Landry, 2006).

Turklāt, pēc autora domām, nepārprotamā apdraudējuma vai krīzes situācija ļauj ne vien iedzīvotāju kopienai, bet arī politiķiem ieraudzīt kopējo ainu. Tad atliek pārvarēt skepsi. Šeit ļoti svarīgi ir pašmāju piemēri un modeļi, un sākt starpdisciplināri ģenerēt variantus, alternatīvas, t.i., ideju kopu. Idejas, kas iztur realitātes pārbaudi, rada iniciatīvas (Landry, 2006).

Piemērs aizraujošai pašmāju iniciatīvai, daudzpusīgām aktivitāšu grupām un radošiem risinājumiem vairākās sfērās ir iegūstams no apjomīga 2009. gada vasarā veikta pētījuma par Rīgas radošajiem kvartāliem.

Arhitektūras veicināšanas fonda publicistisks pētījums *Rīgas radošie kvartāli* tika aizsākts reaģējot uz Latvijā strauji uzplaukušo interesi par radošajām industrijām kā potenciālu izaugsmes virzienu un tā realizēšanos daudzu mazu iniciatīvu birumā (Ozola, 2009).

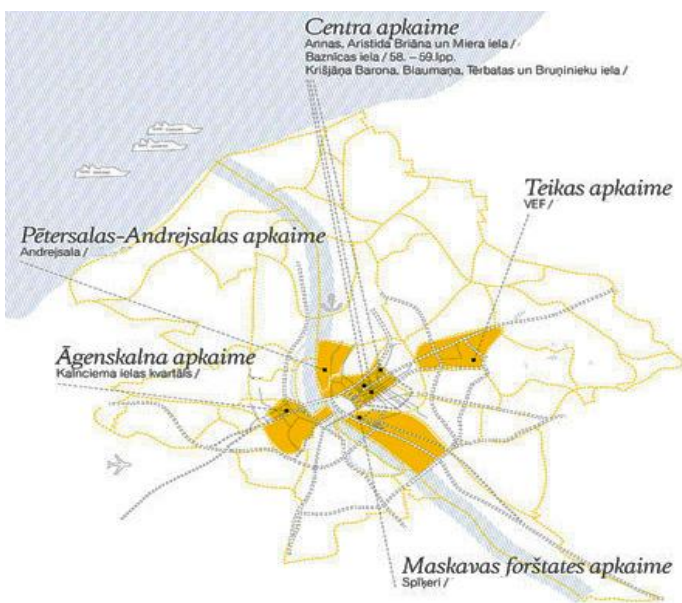
Uzsākot pētījumu, autori definēja atlasē kritērijus par būtiskāko izvēloties radošas vietas publisko pieejamību — ikdienā vai atsevišķu pasākumu laikā. Par nākamo svarīgo aspektu tika izvirzīts radošās vietas darbības sfēras un misijas skaidrs, sabiedrībai saprotams, formulējums. Visbeidzot, pētījumā tika akcentētas vietas ar spēcīgu identitāti un vietas, kas šobrīd nosaka toni plašākā apkārtnē, t.i., radošai iniciatīvai piemīt spēja ietekmēt apkārtējo vidi un pilsētas kultūru, piesaistot, motivējot un organizējot apmeklētājus ar kvalitatīvu, neparastu telpu vai funkcionālo piepildījumu (Ozola, 2009).

Balstoties uz iepriekšminētiem kritērijiem, pētījumā ir apskatītas septiņas Rīgas vietas piecas pilsētas apkaimēs (skat.attēlu1.14.) — VEF teritorija Teikas apkaimē, Centra apkaimē kvartāls starp Annas, A.Briāna un Miera ielu, Baznīcas iela, kvartāls starp Kr.Barona, Blaumaņa, Tērbatas un Bruņinieku ielu, Andrejsala Pētersalas-Andrejsalas apkaimē, Spīķeri Maskavas foršates apkaimē un Kalnciema ielas kvartāls Āgenskalna apkaimē.

Galvenie pētījuma rezultāti atspoguļo interesantas tendences, piemēram, neskatoties uz to, ka neviens no pētījumā aprakstītajiem kvartāliem vēl nav gatavs, tiem pietrūkst gan piepildījuma, gan telpiskas vienotības, tomēr radošas izpausmes puduri, ko veido cilvēki un uzņēmumi, komunicē un veido tādas nemateriālās saiknes kā sadarbība un draudzība. Iedvesmojoši ir tas, ka pašos aizsākumos iniciatīvu realizētāji neatkarīgi no iecerētās darbības virziena un teritoriālā izvietojuma pilsēttelpā, vēlējas veidot vietu *sev un draugiem*, un, kā atzīmē Evelīna Ozola, *savas vietas radītā prieka ir pietiekami, lai dalītos tajā ar citiem* (Ozola, 2009). Pierādījumus tam var novērot gan jaunradītajā vidē, gan izbaudīt notikumos, kas pulcina ne tikai bohēmai un mākslām pietuvināto cilvēku pulku, bet arī vienkāršus vidusmēra, kaimiņos dzīvojošus, kā arī iedzīvotājus no plašākas teritorijas. Bez ikdienišķiem notikumiem ir dzirdēti un pazīstami periodiskie gadatirgi Kalnciema ielas kvartālā (skat.attēlu1.15.); koncerti un izrādes Spīķeros; izstādes Naivās mākslas muzejā Andrejsalā; lekcijas vai diskusiju vakari ¼ Satori grāmatnīcā (skat.attēlu1.16.); radošas jebkurai paaudzei un gaumei piemērotas darbnīcas TASTY radošā telpā un daudzi citi pasākumi citās vietās.

Cauru diennakti pulsējošie, atšķirīgi pievilcīgie ar spēcīgo identitāti un zīmoliem punkti un tajos darbojošās komūnas izraisa ziņkārību, akumulē atbalstītājus un domubiedrus, atklājot jaunas iespējas. Tas sabiedrībai dod svaigu skatījumu uz uzņēmējdarbību un dzīvi urbanizētā vidē, t.i., paliekot pie fundamentālām vērtībām, atļauties jaunas uzvedības tradīcijas un

ieradumus kā līdzpāstāvēt un izpausties kopējā ārtelpā. Tāpēc šobrīd būtisks būtu atbalsts no pašvaldības — informatīvais un finansiālais.

1.14. att. Rīgas radošie kvartāli. Shēma: PROCESS 2

1.15. att. Kalnciema ielas kvartāls. Foto: Māris Lapiņš

1.16. att. Lekcija ¼ Satori grāmatnīcā. Foto: ¼ Satori

Kopienas veidošanas kontekstā šis pētījums un pētījuma objekts iezīmē tendenci iniciatīvām, kas nenāk no pašvaldības vai teritorijas iedzīvotājiem, jo tie dažreiz nespēj saskatīt vai realizēt potenciālu, ko var pamanīt un attīstīt uzņēmīgie nerezidenti, kuri cer uz atvērtību un atbalstu. Šeit var atgriezties pie Čārlza Landrija, kurš uzsver, ka radošā vide cilvēkam dod sajūtu, ka viņš patstāvīgi var veidot un pilnveidot vietu, kurā atrodas; iedveš pārliecību, ka viņš ir aktīvs līdzdalībnieks, nevis pasīvs patērētājs. Iedzīvotāji ir pārmaiņu aģenti, nevis upuri. Radošās vietas un tās sociālais klimats iedrošina cilvēkus izteikt jaunas idejas bez bailēm no cenzūras, iedrošina jaunās idejas ieviest praksē, iedrošina neveiksmes gadījumā mēģināt atkal (Landry, 2006).

1.3. Pieeja Pierīgas teritoriālās kopienas izpētei

1.3.1. Pierīga

Apdzīvotai vietai cilvēki vienmēr izvēlējas robežas starp sauszemi un ūdeņiem, mežu un pļavām, kalniem un ielejām, un kopš 20.gs. vidus robežas starp pilsētām un laukiem. Katrā civilizācijas attīstības posmā šādai robežtelpai bija savas priekšrocības - tā aizsargāja un sniedza patvērumu, piedāvāja plašas kultivēšanas iespējas un resursu pieejamību, mūsdienu pāreja no pilsētas uz laukiem ir mūsdienu vidusmēra vajadzību (arī iedomāto) un vērtību robežjosla.

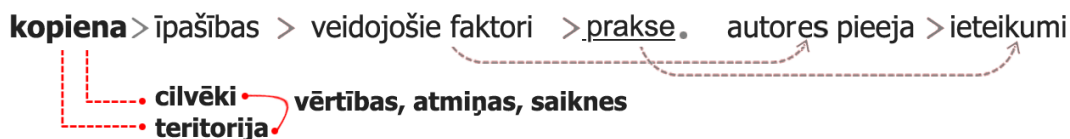
Suburbanizācija pēdējos desmit gados ir raksturīgākā apdzīvojuma attīstības iezīme gan Latvijā, gan arī citās Centrāleiropas un Austrumeiropas reģiona valstīs. Visaptverošas strukturālās pārmaiņas politiskajos procesos, ekonomikā, demogrāfiskajā struktūrā un sabiedrībā kopumā ietekmēja suburbanizācijas norises postsociālisma zemēs. Piemēram, vidēji 17 cilvēki no 1000 Rīgā dzīvojošiem pēdējos desmit gados pārcēlušies uz Pierīgu. Iebraukušie no aglomerācijā ilgstoši dzīvojošiem atšķiras ar augstāku izglītības līmeni, augstiem un vidējiem ienākumiem, turklāt uz piepilsētu pārsvarā dodas ģimenes ar bērniem. Pārcelšanās motīvos dzīve piepilsētā, līdzās ģimenes motīviem, tradicionāli tiek saistīta ar labākiem mājokļa apstākļiem un pievilcīgāku vidi (Bērziņš, 2011).

Spekulatīvas darbības ar iepriekšminētiem motīviem vairākām ieinteresētām pusēm (pašvaldībām, investoriem u.c.) tirgus ietekmē ļāva deformēt reālus suburbanizēto mājokļu pieprasījuma/piedāvājuma apjomus un vispārējo attīstāmas apdzīvotas vietas kvalitāti, to spilgti apliecina spēkā esošie teritoriālpārveidējumi un šodien jau eksistējošie *plavu ciemi*. To var uzskatīt par nemainīgo pamatu mūsdienu piepilsētas eksistences saprašanai, proti, pastāv novirze starp cilvēku objektīvo izvēli un ilgstoši pastāvošo piepilsētas apdzīvojuma veida kritiku (Modarres, Kirby, 2009). Izkaisītas jaunās apbūves teritorijas, kur nav kopēja plānojuma, kopējas infrastruktūras, bieži tam trūkst ciemam raksturīgu strukturālu un funkcionālu pazīmju (Pužulis, Šķiņķis, 2009), tomēr lielākoties ir apdzīvotas. Cilvēki neizvēlas klajā apbūves rezidenci ar dārzu tikai dēļ tā, lai tas viņiem būtu/piederētu, cilvēki izvēlas to kā vietu, kas pieļauj vairākus veidus jēgpilnām saistībām un *sarunām* ar savu apkārtni vidi (Kask, 2008), pat ja tas tiek manifestēts ar tūju stādījumiem gar perimetru. Cilvēkiem vispār, uztverot problēmas personīgi, padodas rast piemērotus risinājumus (Berg, 1997).

Kopienas koncepcija piepilsētai nav nekas svešs. Piepilsētas ir sava veida kopija no kopijas. Pilsētnieciskas apkaimes (angļu val. *urban neighborhood*) idejā nav nekas cits kā nostalgiski idealizētais sapnis pēc dzīves ciemā/mazpilsētā, kur attiecsmes pret dzīvošanu, darbu, bērnu audzināšanu, atpūtu un kopīgo lietu pārvaldīšanu notika norobežotas vietas pasaulē, kurā cilvēki dzīvoja blīvajos savstarpējos sociālajos tīklojumos, kopējā morāles kārtībā, kopīgo vērtību kultūrā, nozīmju sistēmā un rīcības tradīcijās. Cilvēki varēja būt dažādi individuāli un savu resursu un iespēju ziņā, bet tie piekrita apdzīvot kopīgu morālo un uztveres pasauli (Bourdieu, 1990). Tāpat piepilsētu attīstība (plānotā piepilsētu attīstība) savos pirmsākumos cerēja papildīt ievērojamus un utopiskus sociālus rezultātus. Bet attīstību nevar kopēt, attīstību nepieciešams veidot.

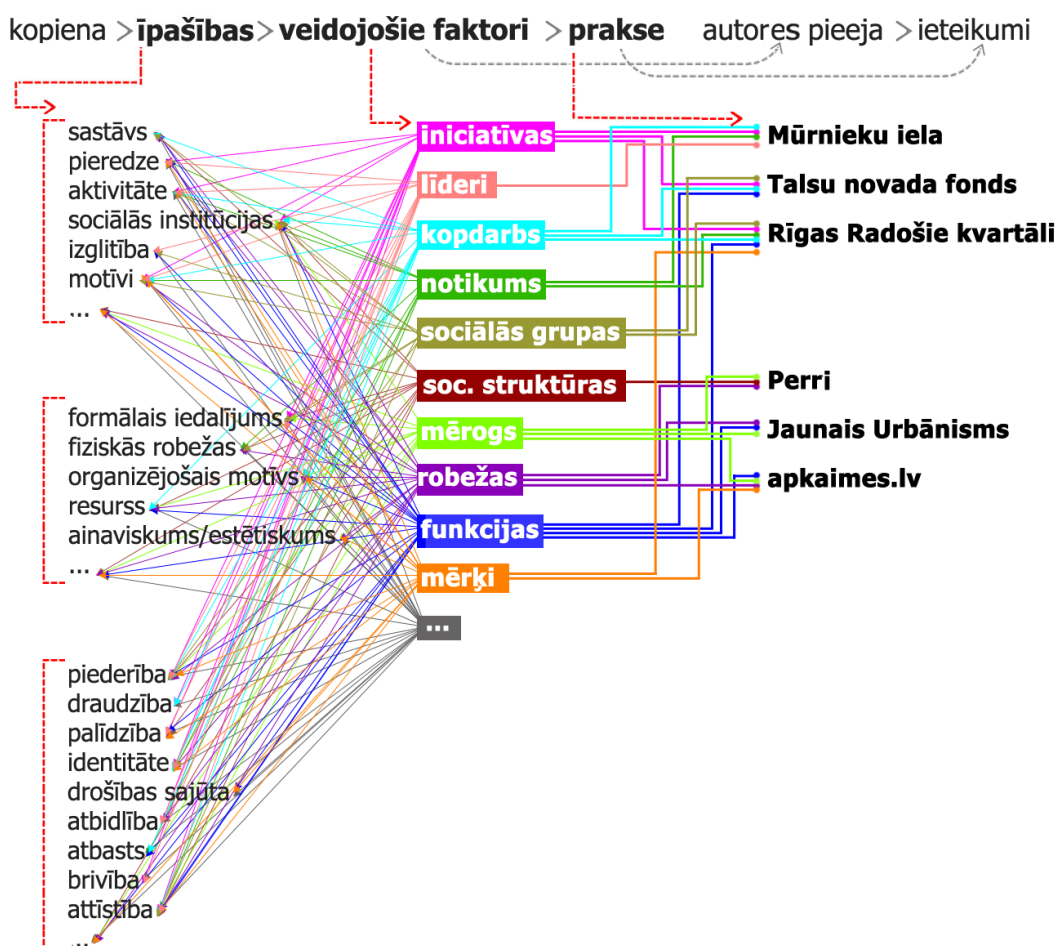
1.3.2. Kopienas veidojošie faktori

No visiem iepriekš apskatītiem viedokļiem par kopienas jēdzienu un būtību var noprast, ka prātojot par teritoriālu/vietējo kopienu autori pārsvarā runa par trim kopienas *sastāvdaļām*: cilvēkiem teritoriju un vērtībām/saiknēm (skat.attēlu1.17.).

1.17. att. Kopiena = cilvēks, teritorija un vērtības

Katrai sastāvdaļai piemīt savas īpašības un īpašību kombinācijas, un mijiedarbība attiecas uz neskaitāmiem kopienu veidojošiem faktoriem, no kuriem daudzi tiek saskatīti un pielietoti kopienas izpētes un veidošanas, t.s. iepriekš apskatītās, pieejās (skat.attēlu1.18.).

1.18. att. Kopiena, tās īpašības, veidojošie faktori un prakse

1.3.3. Kopienas izpētes pieeja

Nevar būt universālas un vienkāršas kopienas identificēšanas metodes, tomēr kopienas ir zelta vērtē un to veidojošo faktoru ievērtēšana mūsdienu attīstības procesos ir būtiska. Tāpēc, ievērtējot iepriekš aplūkoto teoriju un praksi un, lai varētu saskatīt vietējas kopienas esamību/neesamību piepilsētā caur veidojošiem faktoriem, autore piedāvā savu pieeju, kur pētāmajā teritorijā tiek analizēta telpiskais, sociālais audums un integrētais mentālais audums (skat.attēlu1.19.).

1.19. att. Kopienas = telpiskais, sociālais un mentālais audums

Telpiskais audums vai vietas telpiskā konfigurācija un konsistence iekļauj funkcionāli dažādus elementus (to kvalitāti, daudzumu un izvietojumu) sākot ar tiem, kas atbild par navigācijas iespējamību un beidzot ar konkrētiem vietējas kopienas kontekstā nozīmīgiem objektiem un jēgpilnām vietām. Telpiskā auduma ieskicēšanai ir veicama:

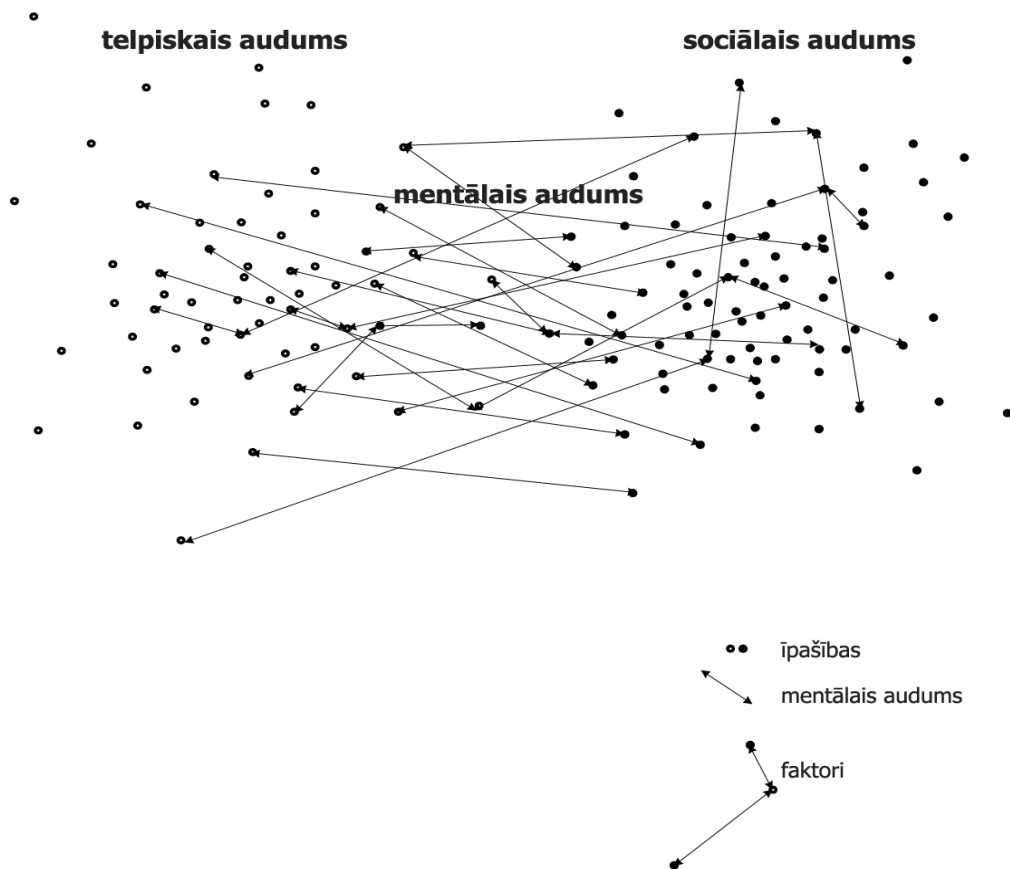
- ceļu, ielu, ietvju tīklojuma un apdzīvojuma struktūras analīze, t.sk. oficiālas un neoficiālas robežas, kaimiņrajoni,- jeb administratīvas teritorijas telpiskās apakšvienības, savienojumi (iekšējie un ārējie);
- faktiskās zemes izmantošanas un ēku lietojuma analīze, t.i., sabiedrisku, potenciāli vietējai kopienai nozīmīgu, centru/apakšcentru, ēku (t.s. organizāciju) un publiskās ārtelpas esamības/neesamības noteikšana.

Sociālais audums un integrētais **mentālais audums** atspoguļo iedzīvotāju formālas un neformālas kopas/grupas, materiālas/nemateriālas saites, mijiedarbības (piem.: konflikts, neregulēšana, sacensība, asimilācija, apvienošanās) un komunikācijas veidus. Sociālās organizācijas saprašanai ir nepieciešams noskaidrot:

- apdzīvotas vietas iedzīvotāju skaitu/sastāvu;
- iedzīvotāju piederības sajūtas, pašnovērtējumu un identitāti;
- rezidentu attieksmi pret un izpratni par apdzīvoto vietu, tajā notiekošiem un to ietekmējošiem procesiem;
- iedzīvotāju savstarpējas saites, komunikācijas un mijiedarbības veidus (sociālais tīklojums);
- vietēji nozīmīgas organizācijas;

- sociāli nozīmīgas telpas (arī ārpus izpētes teritorijas) un vietējo notikumu modeļus;
- vietējās un vietu ietekmējošas formālas/neformālas iniciatīvas un aktivitāšu grupas.

Autores pieejā kopienas veidojošie faktori veidojas ķēdēs/kombinācijās kad sociāli - telpisko audumu īpašības sava starpā savienojas ar mentālo audumu (skat.attēlu1.20.).

1.20. att. Kopienas izpētes pieejas koncepcija

Apdzīvotas vietas veidojošie un raksturojošie audumi savstarpēji ietekmējas un novērtējot tos kopā, ir iespējams iegūt vietās telpiski -sociālu kopainu, saskatīt esošas aktīvas interešu un teritoriālās grupas (potenciālas vietējas kopienas daļas), iniciatīvas un līderus, atklāt īpašus un būtiskus vietējo iedzīvotāju uzvedības motīvus un veidus t.sk. nekomunikāciju, sociālo sadrumstalotību un vietējo iniciatīvu vakuumu. Tas palīdzēs noteikt konkrētās vietas labvēlīgus un nelabvēlīgus priekšnosacījumus vietējo kopienu attīstībai un ļautu veiksmīgāk organizēt un veikt vietējo iedzīvotāju iesaisti un sadarbību plānotās attīstības procesos.

2. MATERIĀLI UN METODES

Maģistra darba izvirzītā mērķa sasniegšanai tika apkopoti viedokļi par kopienas fenomena definīcijām, būtību, veidojošiem faktoriem un ievērtēšanu plānošanas procesā, t.i., pilsētplānotāju kustību un ar kopienām saistītie pētījumi, kā arī līdzīgā kontekstā tika apskatītas sociālā aktīvisma potenciāli telpiskajā plānošanā. Pārsvārā apskatām par kopienas veidojošiem faktoriem tika izmantoti starptautiski atzītu autoru darbi, bet lietišķiem pētījumiem tika apskatīti arī Latvijas piemēri.

Pēc metožu apzināšanas, tika piedāvāta sava pieeja kopienas veidojošo telpiski – sociālo faktoru identificēšanai, kura tika pielietota piepilsētas kontekstā konkrēti Rānavas un Katlakalna ciemiem Ķekavas novadā.

Sākotnēji tika veikti vairāki lauka apsekojumi, lai iepazītos ar pētāmas teritorijas telpisko uzbūvi – robežām, saitēm un iekšējā dalījuma struktūru (apkaimes); nolasītu telpu veidojušus objektus; kā arī mēģinātu noteikt īpašus objektus kopienas veidošanas kontekstā – ielas, parki, skolas, veikali, pakalpojuma punkti u.c. Tika fiksēts šo objektu izvietojums, daudzums, pieejamība, lietotāju grupas un lietojuma veidi.

Paralēli apsekojumiem tiek uzsākta pētāmas teritorijas iedzīvotāju aptauja (skat. pielikumu nr. 1). Aptauja ir sastādīta tā, lai pēc iespējas detalizēti izprastu vietējo cilvēku viedokļus par apkārtējām teritorijām, savstarpējām saitēm, izjūtām un komunikācijas veidiem, kā arī par vispārējo informētību un ieinteresētību par apkārt notiekošajiem procesiem. Aptauja tika izplatīta trijos veidos:

- (1) papīra formātā veidlapas tika atstātas publiski pieejamas vietās, t.i., vietējos veikalos, bibliotēkā, skolā, bērnudārzā u.c.;
- (2) interneta vietnē www.visidati.lv tiek izveidota aptaujas digitālā versija, kura tiek izplatīta starp sociālā tīkla www.draugiem.lv lietotājiem, kuri par savu dzīvesvietu ir norādījuši Rānavas vai Katlakalna ciemu;
- (3) izmantojot papīra formāta veidlapas tika aptaujāti respondenti uz ielām.

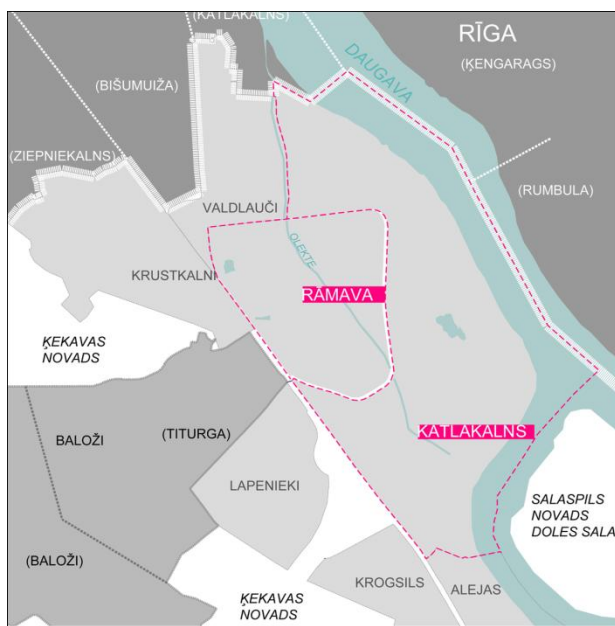
Turpinot apsekojumus/anketēšanu un balstoties uz starpsecinājumiem un pieņēmumiem, tiek veiktas padziļinātas strukturētās intervijas, lai iegūtu kvalitatīvus viedokļus par interesējošiem jautājumiem un vietējiem procesiem (skat. pielikumu nr. 2). Interviju sniedzēji tiek atlasīti pēc dzīvesvietas un nodarbinātības nozares, kas nozīmē, ka intervēti tika cilvēki, kas pētāmā teritorijā dzīvo un/vai ir nodarbināti un aktīvi darbojas.

Rīkojot apsekojumus un aptaujāšanu/intervēšanu un līdzdarbojoties pētāmajā teritorijā notikumos (skat. pielikumu nr. 8) tika veikti un analizēti novērojumi. Vienam notikumam, t.i., sabiedriskai apspriešanai par Ķekavas novada Ķekavas pagasta teritorijas plānojuma grozījumiem tika veikts īpašs izmēģinājums iedzīvotāju informēšanai un iesaistīšanai. Kopā ar telpiskās plānošanas daļas speciālistiem tika sagatavotas īpašas skrejlapas ar paziņojumu par sabiedrisko apspriešanu par sarkanām līnijām (skat. pielikumu nr. 8, piemēru nr. 3). Skrejlapas tika atstātas publiski pieejamas vietās un vēlāk, tieši sabiedriskās apspriešanas laikā iedzīvotājiem bija iespējams atzīmēt informācijas iegūšanas avotu. Šādā eksperimentālā veidā tika mēģināts iesaistīt vairāk iedzīvotājus tekošā plānošanas procesā, kā arī pārbaudīt iedzīvotāju komunikācijas, t.s. informācijas iegūšanas, kanālus.

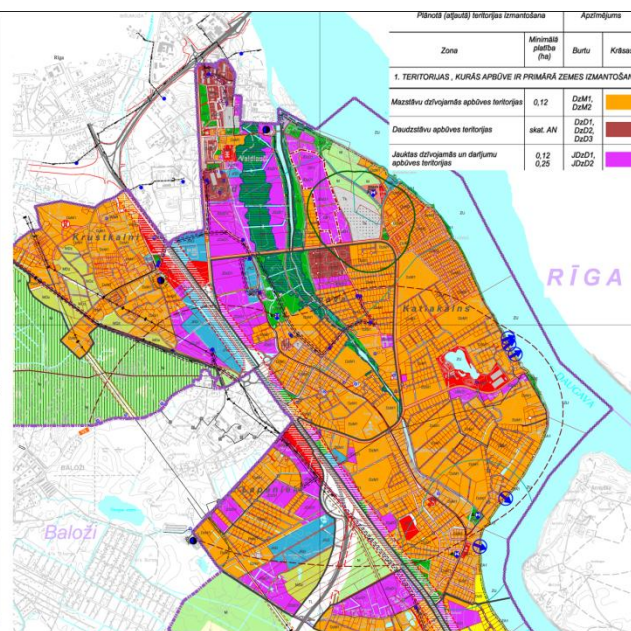
Sadarbojoties ar Ķekavas novada domes darbiniekiem tiek iegūti daudzveidīgie dati, gan statistiskie, gan kartogrāfiskie, kuri kopā ar apsekojumus un aptaujas laikā iegūto informāciju, pēc analīzes un interpretācijas tika grafiski atspoguļoti izmantojot datorprogrammas Adobe Photoshop CS5 un AutoCAD 2011.

3. RĀMAVAS - KATLAKALNA TĒLPISKĀS, SOCIĀLĀS UN AKTIVITĀTES SAIKNES UN KOPIENU VEIDOJOŠIE APSTĀKĻI

Kopienas veidojošo faktoru pētīšanai tika izvēlēta Ķekavas novada Rāmavas un Katlakalna ciemu administratīvās teritorijas, kas pārliecinoši atspoguļo mūsdienas Pierīgu.

3.1. att. Rāmavas un Katlakalna ciemi Pierīgas kontekstā

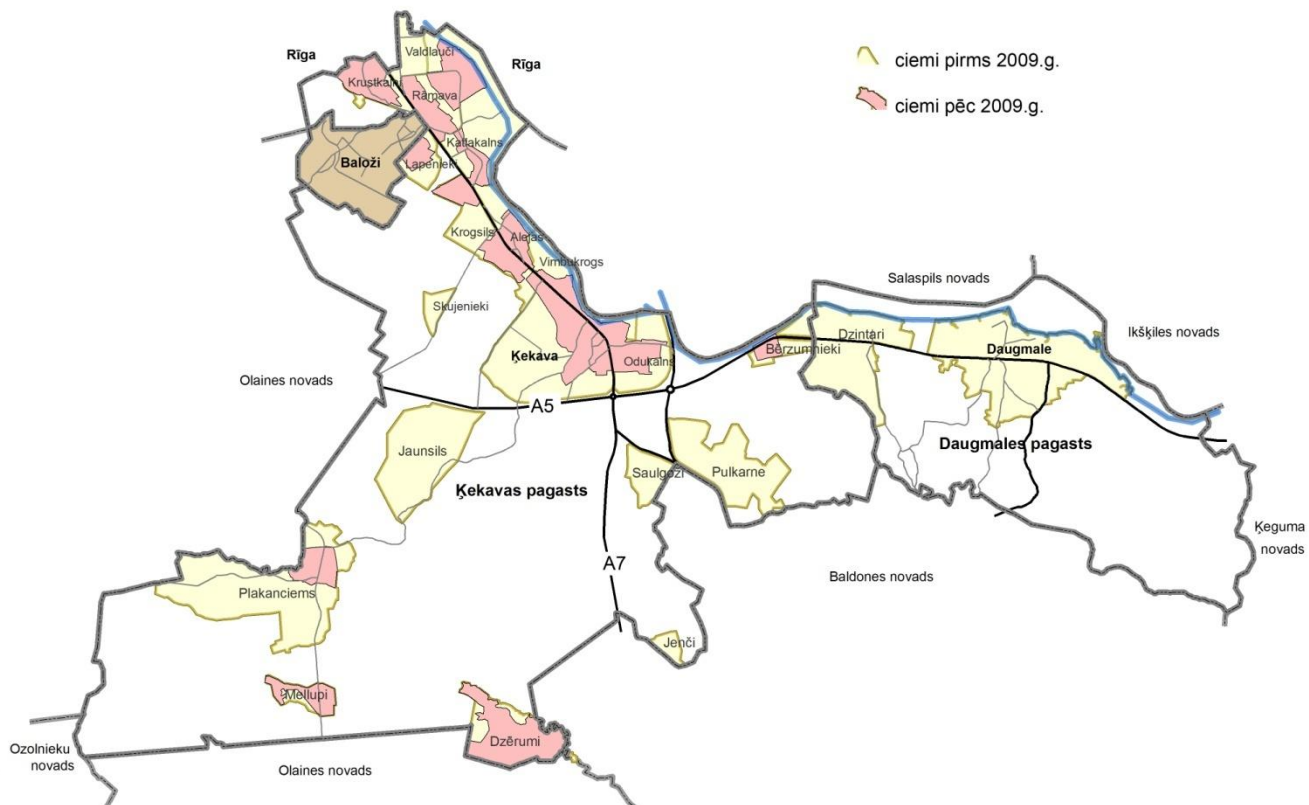
3.2. att. Fragments no Ķekavas pagasta teritorijas plānojuma 2009.-2021., grafiskas daļas par plānoto(atļauto) teritorijas izmantošanu

Izpētes teritorijai ir izvēlēti divi blakus esošie ciemi (skat. pielikumu nr. 3): (1) Rāmava ar kopējo platību 2,2 km² un 640 deklarētiem iedzīvotājiem, un (2) Katlakalns ar kopējo platību 6,3 km² (kur 1,7 km² ir Daugavas akvatorija) un 2800 deklarētiem iedzīvotājiem (skat. attēlu 3.1.). Abu ciemu teritorijas divas trešdaļas ar spēkā esošu teritorijas plānojumu tiek paredzētas mazstāvu dzīvojamai apbūvei (skat. attēlu 3.2. un).

3.1. Rāmavas un Katlakalna teritorija

Mūsdienu novada konteksts. Ķekavas novads atrodas Latvijas centrālajā daļā, kas sākas no Rīgas pilsētas dienvidu robežas un vairākus kilometrus stiepjas gar Daugavu. Nozīmīga loma novada attīstībā ir starptautiskajām autoģīstāvējām, kas šķērso novada teritoriju un savieno Rīgu ar Tallinu, Viļņu, Varšavu, Berlīni (A7, Via Baltica) un Rīgas apvedceļš (A5). Ķekavas novads

tika izveidots 2009. gadā administratīvi teritoriālās reformas rezultātā apvienojot trīs Rīgas rajona pašvaldības – Baložu pilsētu, Daugmales un Ķekavas pagastus (skat. attēlu 3.3.). Novada teritorijas kopējā platība ir 273,26 km² un 2010.gada sākumā kopējais iedzīvotāju skaits, kas aizvien turpina pieaugt (LR SCP, 2011), bija 21 501.

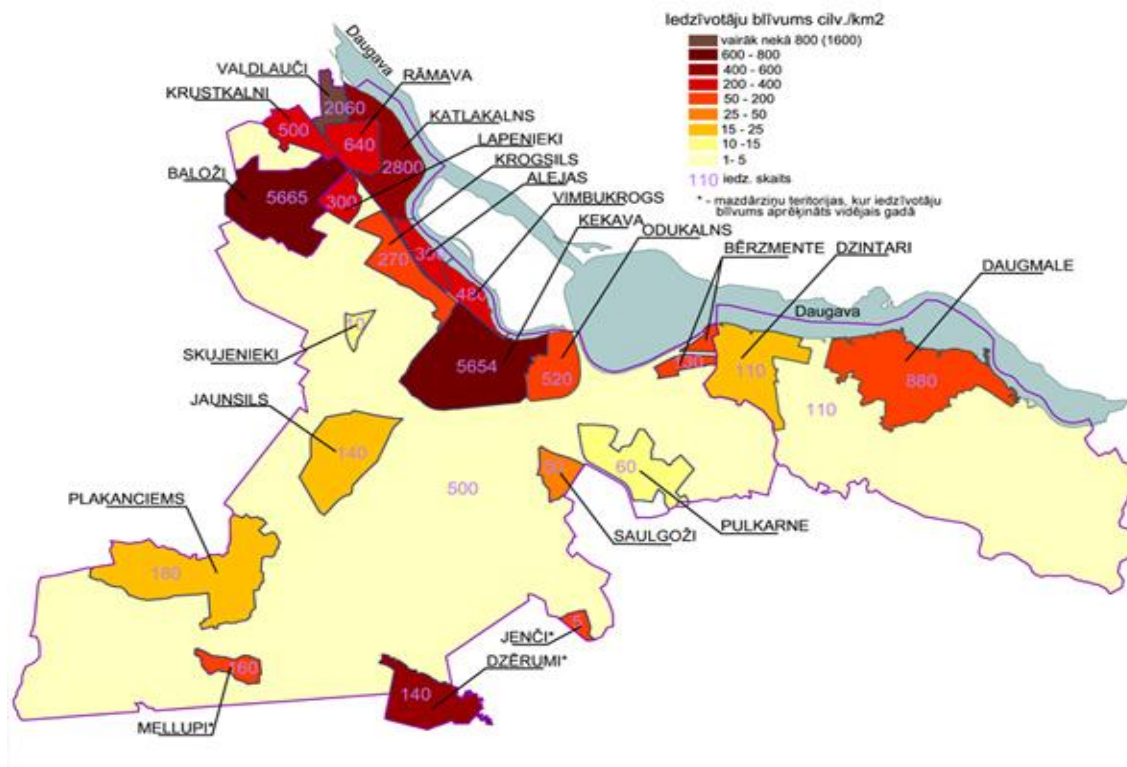
3.3. att. Ķekavas novada administratīvais iedalījums un apdzīvoto vietu izmaiņas. Avots: Ķekavas novada dome

Ķekavas novada teritorijas telpiski - ainaviskais veidols vēsturiski ir izveidojies un arī pašreiz raksturojams kā mozaīkveida, kas ietver sevī gan Rīgas pilsētai raksturīgās perifēriālās apbūves iezīmes, gan vienlaidus mežu masīvu ainavu, gan lauku ainavu ar tai raksturīgajām viensētām. Dominējošais zemes lietošanas veids ir meža zemes, kas pārsvarā ir publiskās lietošanas meži, kurus aktīvi izmanto vietējie iedzīvotāji, tūristi un atpūtnieki no Rīgas. Būtisks zemes lietošanas veids ir arī lauksaimniecības zemes, kuru lielāka daļa faktiski netiek izmantota lauksaimniecības produkcijas ražošanai. Šāds novada zemes sadalījums dominē Daugmales pagastā, bet Baložos un Pierīgas daļā dominē apbūves teritorijas (Ķekavas pagasta teritorijas plānojums), atmatas un šobrīd neizmantotas teritorijas.

Pašreizējo Ķekavas novada apdzīvojuma struktūru veido vēsturiski izveidojies ciemu (t.s. padomju laikos attīstītas dārzkopības sabiedrību teritorijas), viensētu un viensētu grupu tīkls, kas pēdējā desmitgadē strauji papildinājās, izveidojot jaunu faktisko un leģitīmo apdzīvojuma

struktūru. Kopš 2009. gada, Ķekavas novadā ir 21 ciems (Valdlauči, Krustkalni, Rāmava, Katlakalns, Lapenieki, Alejas, Vimbukrogs, Krogsils, Skujenieki, Ķekava, Odukalns, Bērzumnieki, Pulkarne, Saulgoži, Jenci, Jaunsils, Plakanciems, Mellupi, Dzērumi, Daugmale, Dzintari) 1 pilsēta (Baloži), viensētas un viensētu grupas.

Kopumā, raksturojot Ķekavas novada apdzīvotību pēc apdzīvotuma telpiskās formas, ir izdalāmas divas galvenās pamatformas – disperss (izkliedēts) un kompakts (koncentrēts) apdzīvojums. Katra pamatformai ir izdalāmi veci un jauni paraugi. Tipisks vecā dispersa apdzīvotuma piemērs ir viensētas, kas vairāk koncentrētas Daugmales pagasta teritorijā un vietām Ķekavas pagastā, bet jauni dispersa apdzīvotuma piemēri lokalizējas tuvāk Rīgas robežai un ir saskatāmi nesen apbūvētajās detālplānojumu teritorijās. Kompakts apdzīvojums raksturīgs Baložu pilsētai un dažiem Ķekavas novada ciemiem. No telpiskās struktūras viedokļa blīvas apbūves teritorijas (skat. attēlu 3.4.) ar lielāku iedzīvotāju skaitu jau vēsturiski, galvenokārt, ir veidojušās gar Rīgas - Bauskas autoceļu (A7), kā arī ainaviski skaistās teritorijās starp Daugavu, Doles salu un Rīgas - Bauskas autoceļu, veidojot izteikti lineāru struktūru, kas Ķekavas apdzīvotuma audumā dominē arī mūsdienās (Ķekavas pagasta teritorijas plānojums).

3.4. att. Ķekavas novada iedzīvotāju skaits un blīvums. Avots: Ķekavas novada dome

Lielākā daļa no jaunajām dzīvotnēm atrodas blakus esošajai sociālai infrastruktūrai, bet tomēr iekšēji ar to gandrīz nav nodrošināta (Eihenbauma u.c., 2010). Jaunie ciemi un ciemu nesen attīstītās daļas ar mazstāvu dzīvojamo apbūvi izveidojas uz iepriekš lauksaimniecībā izmantotajām zemēm, dažādas pamatformas apdzīvojumi tiek apjoti ar kopīgo robežu un šiem jaunajiem ciematiem tiek ataicināts noteikts vietvārds.

Interesanti, ka 2010. gada sākumā tirgus izpētes kompānijas „Contor” veiktajā pētījumā par ES 1084 reģionu konkurētspējām un izaugsmes perspektīvām Pierīgā, nokrītoties no 2007.gadā ieņemtās otrās vietas, tika atzīta par sesto perspektīvāko reģionu ES, kam ir spēcīgas konkurētspējas pozīcijas un gaidāma ekonomiskā izaugsme. Perspektīvāko Eiropas reģionu saraksta virsotnē aiz Luksemburgas nonākušas Vācijas pilsētas Minhene un Ingolštate, kā arī Polijas galvaspilsēta Varšava. Savukārt Rīga sarakstā atrodas 72.vietā. No Latvijas perspektīvāko reģionu simtniekā vēl iekļauta Vidzeme, kas ierindojusies 46.vietā, un Zemgale - 93.vietā (LETA, 2010).

Vēsturiskais vietas konteksts. Cilvēkapmetnēm ir pret dabiski ilgstoši un nemainīgi saglabāt savu telpisko audumu, arī kopienas veidošanas kontekstā kolektīvai atmiņai un vēsturiskai patīnai savas lomas. Prātojot par Ķekavas novada laikiem un likteņiem Velta Strazdiņa secina *kā laika nemītīgajā plūdumā, mainījušās varas, mainījusies varas nesēju viedokli par zemju / teritoriju piederību, lielumu, nosaukumiem.. Nemainīgā vērtība – c i l v ē k s, viņa attiecības ar līdzcilvēkiem, attieksme pret dzīves vidi un d a r b s* (Strazdiņa 2001).

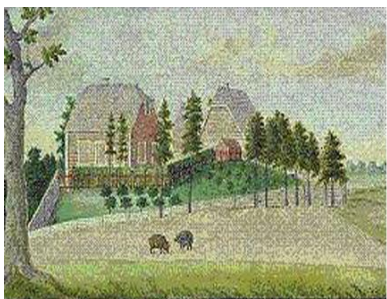
Mūsdienu Rānavas un Katlakalna apvidus kā Daugavas lejteces krasts un Akmeņsala sensenis ir apdzīvots. Hronoloģiski par to var liecināt (teritorijas līdz mūsdienām saglabājušās kultūrvēsturiskās vērtības, skat. pielikumā nr. 5, shēmā 4) - Pļavnieku (arī Skultes, Saliešu) pilskalna iemītnieku pēcteču zemgaļu senkapi Pļavniekkalnā; arī daudz vēlākā periodā muižas, kuras neierīkoja tukšā vietā, Depkina un Raas muižas vēlāk zem dubultnosaukuma Rama-Depkina muiža, Krūzes (arī Hikilevena, Kristiana) pusmuiža (pamati tika atrasti Ramavā, Krasta ielas apkārtnē), Bellesmuiža Akmeņsalas lejasgalā un turpat no sākuma kā koka celtne, vēlāk mūra dievnams ar blakus ierīkotu kapsētu - Katlakalna baznīca; tajā pašā periodā *saimnieciskas dzīves rosināšanas nolūkā* tika noteikts būvēt krogus pie satiksmes ceļiem, tādēļ vecais Bauskas ceļš gar Olektes upīti parādās vairāki krogi. (Strazdiņa, 2001).

Protams, visstraujāko apdzīvojuma attīstību teritorija piedzīvo pēc II pasaules kara (skat. pielikumu nr. 4). Jāpiebilst, ka padomju gados Pierīgas apdzīvojumi tika veidoti kompakti un tipizēti, gan attīstot jaunas teritorijas, piemēram, *dārzkopības kustības* ietekmes rezultātā, Daugavas krastā izveidojas dārzkopības sabiedrības kooperatīva teritorija Ziedonis, gan

pieturoties pie vēsturiskām vietām, piemēram, mūsdienu Rāmavas gadījumā, muižām vai mūsdienu Katlakalna gadījumā gar seno Bauskas ceļu. Pirmajā Latvijas neatkarības dekādē apdzīvojuma attīstība turpinās ap jau esošām koncentrētās apbūves vietām, bet pēdējos desmit gados, dēļ iepriekš minētiem suburbanizācijas iemesliem, teritorijas tiek raiti plānotas, attīstītas un apbūvētas.

3.2. Telpiskais audums

Apkaimes. Šodien Rāmavas un Katlakalna ciemu **telpiskais audums** veidojas no vairākām apkaimēm, apkaimju robežas nosaka dabiskie šķēršļi un/vai apbūves struktūras izmaiņas. Dažas apkaimes vēl tikai veidojas, bet dažu apkaimju identitāti un raksturu ilustrē vietvārdi un enkurobjekti (skat. pielikumu nr. 5, shēmas 1-5).

3.5. att. J. Brocs zīmējums, 1770. g. Avots: www.ramavasmuiza.lv

3.6. att. Depkina muiža, 20. gs. vidus. Foto: A. Žigure

3.7. att. Depkina muiža. Foto: M. Miklaša, 2010.

Rāmava. Vietvārda izcelsmei ir vairāki varianti populārākais viedoklis ir saistīts ar Ramas un Depkina muižu periodu, alternatīvais variants saistīts ar senāko periodu un piedāvā nosaukuma atvasinājumu no vārda *rāmums* (Intervija nr. 10, 2011). Muižu laiki no 15. līdz 20. gs. visvairāk tiek saistīti ar mācītājiem, garīdzniekiem un pazīstamu baltvācu rakstnieku un apgaismotāju Garlību Merķeli. Bet 20. gs. 20.-40. g. muižas kungu māju un apkārtējo teritoriju apsaimniekoja Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes pētniecības saimniecība "Rāmava" ko līdz 1945. g. vadījis agronoms, lauksaimniecības zinātņu doktors, profesors Pauls Lejiņš. Pēc II pasaules kara muiža bija PSRS Lauksaimniecības mašīnbūves ministrijas konstruktoru biroja (VSKB – vadošā specializēta konstruktoru biroja) filiāle, vēlāk izmantota kā dzīvojamā māja (Depkina Rāmavas Muiža, 2010). 1996. gadā muiža nonāca Ķekavas pašvaldības īpašumā, 19. gs. celtā koka dzīvojamā ēka šodien ir restaurēta un tai ir valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa statuss (skat. attēlu 3.5., 3.6., 3.7.).

Mūsdienu apkaimi kopumā veido simetriski Rānavas ielai izkārtota apbūve sākot no saimnieciskām ēkām Rānavas ielas sākumā pārejot uz Rānavas Depkina muižas ēkām un parku, tālāk uz daudzstāvu apbūvi ar publiskiem pagalmiem un visbeidzot uz privātmāju teritoriju.

Mākoņkalns ir Rānavas ciema daļa. Vietvārda izcelsme ir saistīta ar vienu no pirmajiem šajā teritorijā attīstītiem detālplānojuma nosaukumiem (Intervija nr.20, 2011) un arī dabā nolasāmu reljefa pacēlumam (skat. attēlu 3.8.). Šodien visā apkaimē sastāv no relatīvi kompakti organizētas privātmāju apbūves – ir izveidojušas vairākas ielas ar apbūvi abas pusēs.

3.8. att. Skats uz Mākoņkalnu no valsts autoceļa V2. Foto: M.Miklaša, 2011.

Starp Rānavas un Mākoņkalna apkaimēm, Olektes palienes pļavas ap Kalna ielu veidojas dažas ar privātmājām apbūvētās ielas – **Papeļu ielas apkaime**. Pāri Olektes upītei un blakus Mākoņkalnam veidojas cita apkaime kur blakus vēsturiskajai bijušajai Rudzāju fermam tika uzceltas jaunas privātmājas – **Rudzāju apkaime**.

Mūsdienu Katlakalna ciema teritorija pārsvarā aizņem vēsturisko Akmeņsalu, šo šobrīd ar dabā vāji nolasāmu salu no krasta atdala Olektes upīte jeb bijusī Daugavas kreisā krasta sānteka. Pats Katlakalns ir t.s. migrējošais toponīms. Katlakalns vēsturiski aizsākās Rīgas nomalē (kuras vienu daļu aizvien dēvē par Rīgas Katlakalna apkaimi) un ir aiztiepies līdz Pļavniekkalnam.

Akmeņsalas lejasdaļā izveidojās **Katlakalna baznīcas apkaime** ar Katlakalna dabisko priežu audzi un dažādo sugu kokaugu stādījumiem, kapsētu, Katlakalna baznīcu, draudzes namu, mājām un saimnieciskām ēkām gar Daugavu. Jau 17.gs. šajā vietā parādās pirmais dievnams, bet mūsdienu Katlakalna baznīcas antīkās formas un klasicisma stila veidols ir radīts 1792. g. pēc arhitekta Kristofera Hāberlanda projekta (Katlakalna Ev.Lut. draudze, 2011) un kopš tā laika baznīcas apkaimi apmeklēja ne vien vietējie iedzīvotāji, bet arī ar iecerotāji no Rīgas, kuriem pagājušā simtgadē bija pieejama laivu un kuģīšu satiksme (skat. attēlus 3.9., 3.10, 3.11.) (Intervija nr.10, 2011).

3.9. att. Kuģiša piestātne Katlakalnā. Foto: www.katlakalns.lv

3.10. att. G. Merķeļa kapa piemineklis. Foto: J. Sedols, 2000.

3.11. att. Katlakalna baznīca. Foto: J. Sedols, 2000.

Akmeņsalas pļavas starp Olekti un Katlakalna priedaini nosacīti veido **Auglīšu ielas apkaimi** ar nesen uzcelto, bet tikai daļēji apdzīvoto privātmāju grupu.

Dārzkopības sabiedrības **Ziedonis** teritorija tapa pagājušā gadsimta 60. gados. Vēsturiski teritorija lauksaimniecībai un dārzkopībai nebija piemērota, jo no Ulmaņlaikiem Daugavas krastā izvietojās ķieģeļceplī, bet pēc pamatīgas zemes transformācijas un specialā ģenplāna Ziedoņa teritorija bija gatava lietošanai (Intervija nr.3, 2011).

3.12. att. Kooperatīva biedrības ēka. Foto: M.Ušča, 2011.

3.13. att. Veikals Ziedonī. Foto: M. Ušča, 2011.

3.14. att. Ielas Ziedonī. M. Ušča, 2011.

Šodien Ziedonis veido īpatnējo Katlakalna ciema apkaimi - gan ar savu striktu rūtiņu režģa formu ar nelieliem zemesgabaliem, taisnām ielām un perpendikulāriem krustojumiem, gan ar vispārējo dārzkopju kooperatīva būtību, jeb kopdarbības garu. Apkaimē dominē nelielas privātmājas un daudzveidīgie augļu koku stādījumi, bet šobrīd ir skaidri pamanāms kā noteikto vasaras mājiņu daļu nomainīja mājas, kas der dzīvošanai jebkurā sezonā. Sava veida dārziņu *kolonijas* centru veido vietējais veikaliņš un dārzkopības kooperatīva administrācijas biroja ēka (skat. attēlus 3.12.,3.12.,3.14.).

Kaļķu ceplis (arī Ģipšu stūris, Ģipšu fabrika) ir apkaime, kas izveidojas ap bijušā kaļķa (skat. attēlu 3.15.) cepla teritoriju, kur ir saglabājies liels karjers, ap kuru šodien notiek cita veida saimnieciskā darbība, bet tuvāk Daugavai saglabājušās vecas daudzdzīvokļu un privātmājas un blakus attīstās jaunas dzīvojamās mājas.

3.15. att. Katlakalna kaļķu ceplis.
Foto:www.zudusilatvija.lv/objects/object/1357/

Pļavniekkalns kā vietvārds minēts iepriekš sakarā ar senvietu un pilskalnu, bet pašā kalna vairs nav. Toties gandrīz blakus senkapiem atrodas Pļavniekkalna pamatskola, kura tika atvērta 1869. gadā Pļavniekkalna muižas namā un skaitījās pie Katlakalna pagasta. Šajā laikā skolas nosaukums bija „Katlakalna Pļavniekkalna skola”. Tagadējā skolas ēka celta 1909. – 1910. gados apmēram 10 m attālumā no vecās skolas. 1971.gadā skola tika slēgta, bet 1993.gadā pēc Katlakalna iedzīvotāju iniciatīvas tiek atjaunota Pļavniekkalna sākumskolas (skat. attēlu 3.18.) darbība (Pļavniekkalna sākumskola, 2011), 2009. gadā skolai tiek piebūvēta sporta zāle un 2010.gadā tiek ierīkotas papildtelpas nodarbībām. Nedaudz tālāk atrodas 1895. gadā celta ēka – bijusi Katlakalna pagasta māja. No 1907.gada ēkā ir ierīkota Katlakalna bibliotēka, bet 1922.gadā savu darbību uzsāk Katlakalna Tautas nams (KTN) (Kultūras karte.lv, 2011). Abas iestādes darbojas arī šodien. Vietu ap KTN telpiski un funkcionāli papildina pasta nodaļa, veikaliņš un skvērs ar bērnu rotaļu laukumu (skat. attēlu 3.17.) un pat vecais ūdenstornis kā vietzīme. Šī vieta kopumā veidojas kā Katlakalna Pļavniekkalna apkaimes telpiskais centrs. Apkārtējā Katlakalna Pļavniekkalna apkaimē vēl joprojām pieaug un dominē privātmāju apbūve, bet jauna apbūve tomēr veidojas cieši pie jau apbūvētām teritorijām, veidojot vienotas ielu telpas. Jauns objekts šajā apkaimē ir 2010. gadā uzcelta un atklāta pirmskolas izglītības iestāde „Bitīte” (skat. attēlu 3.16.).

3.16. att. PII „Bitīte”.
Foto: M.Miklaša, 2011.

3.17. att. Skvērs pie KTN.
Foto: M.Miklaša, 2011.

3.18. att. Pļavniekkalna pamatskola.
Foto: M.Miklaša, 2011.

Akmeņsalas pļavas starp Ziedoni, Mākoņkalnu, Kaļķa cepli un Pļavniekkalnu pēdējā desmitgadē strauji aizpildījās ar izkaisītām privātmājām, jeb bezvārdu pļavu ciematiem. Telpiski pirmā nosacītā apkaime veidojas ap **Staru un Salas ielām**, otru veido vēsturiskas mājas gar Daugavu un apbūve ap **Slokas un Skultes ielām** (skat. attēlu 3.19.).

3.19. att. Skats uz Skultes ielas apbūvi. Foto: M.Miklaša, 2011.

Vēl viena nosacīta apkaime veidojas Rānavas un Katlakalna ciemu robežteritoriju ķīlī ap valsts autoceļu V2 un Bauskas šoseju līdz mājām Ādiņas (**Korintes/Ādiņas apkaime**). Šajā apkaimē arī dominē privātmājas, kuras pārsvarā izvietojas priežu audzē.

Ceļi un ielas. Apdzīvotas vietas eksistēšanai nepieciešamā funkcionālā telpa vienmēr sniedzas pāri administratīvam robežām, it īpaši suburbanizētās teritorijas ir ārkārtīgi atkarīgas no lielākiem primāri darba vietu koncentrējošiem centriem. Izklidētas piepilsētu teritorijas būtība iezīmējas kad funkcijas tiek atdalītas un izvietotas attālināti viena no otras, kā pretstats pilsētībūvniecības paņēmieniem funkcijas kombinēt viena vietā. Publiskas ielas un ceļi lietotājiem nodrošina pārvietošanās funkciju (kas gājēju līmenī var iekļaut rekreāciju un socializēšanos) un palīdz sasniegt citas funkcionālas vietas.

No vienas puses ceļi un ielas Rānavā un Katlakalnā pārsvarā pilda vairāk motorizētam transportam (t.s. sabiedriskam transportam) pielāgotu savienojuma funkciju ar lielākiem centriem – Rīgu, Baložiem, Ķekavu u.c. Piepilsētas telpā dominē vienpusīga funkcionalizēšana, tāpēc iekšējo pārvietošanas un satiksmi (ciema robežās) nosaka tikai daļai iedzīvotāju aktuālas un pieejamas funkcijas, piem., skola, veikals, pasts. Turklāt saraustīta un apgrūtināta ir piekļuve Daugavai, nerunājot par pārvietošanos gar upes krastu. Citiem vārdiem apkaimju ielas un eksistējošas funkcijas ir tendētas nodrošināt piekļuvi tikai apkaimē dzīvojošajiem un nepieciešamajai apkalpošanai, un daudzviet izvairīties no tranzīta. Kopumā iedzīvotāju dzīvesveida, dzīves telpas un mobilitātes modelis diennakts laikā atgādina paisuma un bēguma fenomenu.

Pētāmo ciemu gadījumā ielas nevar automātiski uzskatīt par publiskām telpām. Pirmkārt, to ietekmē sarežģītie īpašuma attiecību gadījumi, t.i., privātas ielas, servitūti u.c. Otrkārt, ciemu teritorijā dominē ielu un ceļu kvalitātes sadrumstalotība, kas visbūtiskāk var ietekmēt gājēju pārvietošanās un uzturēšanās komfortu (skat. pielikumu nr. 5, shēmas 1-2). Dēļ abiem iemesliem daudzviet veidojas haotiskais ielu tīklojums un dezorganizēta satiksme, ko brīžiem

paspilgtina un provocē aizliedzošās zīmes vai ceļa zīmju trūkums, barjeras un strupceļi (skat. attēlu 3.20.,3.21.).

3.20. att. Vārti Ķiršziedu ielā Rānavā. Foto: M.Miklaša, 2011.

3.21. att. Aizliedzošās zīmes Mitenāju ielā Rānavā. Foto: M.Miklaša, 2011.

3.22. att. Barjera Veczariņu ielā Rānavā. Foto: M.Miklaša, 2011.

No otras puses uz vietējām ielām novērotās darbības liecina, ka iedzīvotāji ielas telpu izmanto ne tikai ikdienā nepieciešamo funkciju sasniegšanai, t.i. iešanai līdz sabiedriskā transporta pieturai, veikalam, skolai utt., bet arī rekreācijai. Iedzīvotāji ne tikai pastaigājas, brauc ar riteņiem, skrituļslidām un ierīko basketbola grozus, bet pat izmanto ielas alternatīvām darbībām, piemērām, ziemā nodarbojas ar sniegadēlošanu uz aizsnigušiem ceļiem (skat. attēlus 3.23.,3.24.,3.25.). Šīs iezīmes ielu fragmentus pārvērš par periodiski izmantotam vietējas nozīmes sociālām telpām.

3.23. att. Velobraucēja ar piekabi bērnu pārvadāšanai pie KTN. Foto: M.Miklaša, 2011.

3.24. att. Sniegadēlošana uz Indriķa ielas Kaļķu ceplī. Kinokadrs: <http://youtu.be/iEmPsEvz-3w>

3.25. att. Gājēji uz valsts autoceļa V2, Rānavā. Foto: M.Miklaša, 2011.

3.3. Sociālais audums

3.3.1. Ikdienas dzīve un saiknes

Dalēji sekojot apdzīvotās vietas telpiskajam audumam paši iedzīvotāji Rānavas un Katlakalna ciemus sadala vairākās apakšvienībās ar atšķirīgām savstarpējām un iekšējām saitēm (skat. pielikumu nr. 6, shēmas 1-5).

Iepriekš izdalītu telpiski vienotu **Rāmavas apkaimi** veido nosacīti veca apbūve (kas iekļauj Rāmavas Depkina muižu un parku, daudzstāvu apbūvi un savrupmāju apgabalu), iedzīvotāju grupas un iedzīvotāji no nesēn attīstītas apbūves pretī muižas teritorijai.

Interesanti, ka divu morfoloģiski atšķirīgu Rāmavas apkaimes teritoriju (daudzstāvu apbūves teritorijas un savrupmāju teritorijas) iedzīvotāji savā starpā līdzsvaroti sadzīvo. Abām teritorijām laika gaitā izveidojies jauktais sociāla auduma raksturs – šeit ģimenes dzīvo gan paaudzēm, pazīstot savus kaimiņus, gan parādās jaunpienācēji, kuri pārsvarā ātri iekļaujas esošajā situācijā. Lielai iedzīvotāju daļai dzīvesvieta patīk, bet tiem, kuri izjūt piederības sajūtu, tā visvairāk tiek saistīta ar šeit nodzīvoto laiku t.s. novadīto bērnību un cilvēkiem: „*es izjūtu piederību Rāmavai, jo mani šeit pazīst (...) apkārt ir patīkami cilvēki*” (Iedzīvotāju aptauja, 2011). Socializēšanas pakāpi daudzstāvu apbūves teritorijā dzīvojošiem daļēji izskaidro vietas morfoloģija, t.i., dzīvojamās ēkas apvieno nelieli publiskie pagalmi, blakus atrodas muižas parks, vietējais veikaliņš un kopīgais sporta/ rotaļu laukums. Savrupmāju apgabalā dzīvojošajiem noteicošais ir kaimiņattiecību formēšanas laiks, t.i., daudzi ir pazīstami no bērnības vai kā kolēģi, turklāt iedzīvotāji piekopj *savstarpējas palīdzības tradīcijas*: „*dzīvojam saticīgi un kad vajag pieskatu arī kaimiņmāju*” (Intervija nr.7, 2011). Jautājumos par vietējo centru iedzīvotājiem nav vienprātības. Piemēram, vecāki un bērni novērtē rotaļu laukumu, pensionāri vietējo veikaliņu vai KTN, bet jaunieši neatrod tādu vietu tuvējā apkārtnē: „*šķiet, ka tādas vietas nav. Cik zinu visi brauc kaut kur satikties, es arī*” (Iedzīvotāju aptauja, 2011) un „*nav tādā, vienīgi Daugavas krastā, kur ir peldvieta, tur arī var atpūsties un komunicēt*” (Iedzīvotāju aptauja, 2011). Neskatoties uz savu centrālo izvietojumu un rekreācijai pateicīgo vietu, muižas teritorija iedzīvotāju uzskatos spēlē simboliskā centra lomu, nevis funkcionālā.

Abās teritorijās dzīvojošos solidarizē Rīgas tuvums un to sociāli-funkcionālās telpas nozīmīgums, kā arī atteikums iekļaut Rāmavas ciema teritorijā vairākas teritorijas. Viena no šādā veidā dzīvojamo māju apkaimēm izveidojās pēdējā desmitgadē pretī muižas parkam. Šodien šeit dzīvojošām ģimenēm vietējā līmenī nozīmīga ir privātā telpa, un tās relatīvais tuvums Rīgai. Šeit dzīvojošie neizmanto vietējās sociālās telpas un speciāli nemeklē vietējās saites. Viens no iedzīvotājiem piezīmē, ka kaimiņu attiecības ir svarīgas, tomēr veidojas ļoti rezervēti un pavirši. Četras vēl tikai daļēji apbūvētas un apdzīvotas ielas *veciem* Rāmavas iedzīvotājiem asociējas ar negatīvām pārmaiņām „*tur agrāk bija zemeņu lauks, (...) ābeļdārzs, (...) ozoli, kuri pat Broces zīmējumā ir redzami*” (Intervija nr.10, 2011). Strauja apbūves struktūras pārmaiņa kontrastē ar paliekošu infrastruktūru un ietekmē vecās Rāmavas iedzīvotāju vairākuma skeptisko nostāju pret vietējo iedzīvotāju spēju ietekmēt apkārtējus procesus.

Ļoti līdzīga situācija šodien ir novērojama Papeles apkaimē, kur apbūve sāka attīstīties pēdējo desmit gadu laikā un iedzīvotāji vēl tikai pakāpeniski sāk apdzīvot savas privātās teritorijas un veidot vietējā līmeņa saiknes. Rāmavas apkaimes attieksmi pret šo teritoriju viens iedzīvotājs, raksturojot gadījumu ar šobrīd jau likvidēto koku aleju lieto slaveno Bila Vona (*Bill Vaughan*) citātu: „*piepilsēta ir vieta, kur iznīcina visus kokus un ielas nosauc to koku vārdā!*” (Vaughan, 2011) (Iedzīvotāju aptauja, 2011).

Arī **Korintes/Ādiņu apkaime** veidojas telpiski un sociāli nošķirti no Rāmavas apkaimes, šeit dzīvojošie veido ciešākas saites gan savā starpā, gan ar Rīgu un daļēji Baložiem, un tikai tad ar Katlakalnu un Rāmovu. **Rudzāju apkaime** arī sašķēlas vecajos iedzīvotājos, kas apdzīvo daudzdzīvokļu namus un izmanto gan Rāmavas, gan Katlakalna pakalpojumu centrus, un jaunajos iedzīvotājos, kas nesen uzcēla privātmājas un blīvākas saites veido ar Rīgu.

Noteikti citu un savdabīgāku sociālo audumu veido Rāmavas ciema **apkaime - Mākoņkalns**. Mākoņkalna un Rāmavas iedzīvotājiem savstarpējā saskarsme ir ļoti minimāla, to skaidrojot Mākoņkalna iedzīvotāja stāsta: „*viņi [Rāmavas iedzīvotāji] retais nāk, viņi savus suņus ved pastaigāties uz brīvajiem laukiem (...) caur suņu saimniekiem sapazīstas, [veidojas] attiecīgais interešu loks!*” (Intervija nr.20, 2011). Pašā Mākoņkalnā pārsvarā dzīvo jaunas ģimenes un par savu dzīvesvietu sauc tieši Mākoņkalnu, jeb *jauno* Rāmovu. Tas pats attiecas uz piederības sajūtu tieši savām mājām un/vai Mākoņkalna teritorijai. Iedzīvotājiem sava dzīvesvieta patīk, detalizētāki paskaidrojumi tiek balstīti uz mieru/klusumu un galvaspilsētas tuvumu pat salīdzinājumā ar citām Rīgas un Pierīgas teritorijām: „*tuvu Rīgai (...) nav tā kā Mārupē (...) un tagad, kad uzcēla Dienvīdu tiltu, vispār, 10 minūtes un esi Rīgā!*” un „*vasarā 25 minūtes un no centra un esi ārā, esi mājās (...) ātrāk nekā uz Juglu aizbraukt!*” (Intervija nr.16, 2011). Interesanti, ka vairāki iedzīvotāji par iemesliem mājokļa veidošanai tieši šajā vietā piemin to, ka tuvākajā apkārtnē, piemēram, Katlakalnā, dzīvo radi un/vai ieteikumus no ģimenes draugiem, kas uz izšķirošo momentu bija jau paši uzcēlušī māju Mākoņkalnā. Sadzīviskas situācijas, piemēram, kanalizācijas un ceļu apsaimniekošanas nepieciešamība, zādzību uzliesmojums vienoja iedzīvotājus kopīgo risinājumu meklēšanā, tāpēc šodien daudzi ir pazīstami savā starpā. Veidojas arī draudzīgas kaimiņattiecības, pasvītrojot to iedzīvotāja saka: „*nav tā, ka 100% visus zin, bet man piemēram somā ir sarakstiņš ar telefonu numuriem!*” (Intervija nr.20, 2011). Turpinot par neformālajām aktivitātēm apkaimē iedzīvotāja piezīme, ka „*izņemot bērnu kristīšanu un kopīgu jubileju svinēšanu!*” (Intervija nr.20, 2011) tiek rīkotas talkas, rekreācijai sakopta nelielā teritorija pie Olektes, pēc vienošanas tiek pieskatīti bērni, turklāt vienā privātmājā ir organizēts *neformālais bērnu dārzs*, kur nelielu bērnu grupu pieskata viena no

māmiņām. Apkaimē ir *sava vietēja friziere, vietēja manikīra meistare, notāre, jurists, ogļu vecis*, kas apgāda visus kaimiņus ar dārza piknikiem nepieciešamajām oglēm. Pie augstas iedzīvotāju mobilitātes vietējie pakalpojumu centri ir apzināti, bet izmantoti tiek ļoti reti un salīdzinājumā ar Rīgu zaudē. Hipotētiskie piedāvājumi tādus veidot, t.i. vietējos pakalpojuma punktus, caur patērētājsabiedrības klišejiem veido asociācijas pakalpojumu centrs = tirdzniecības centrs, jeb kā to izsaka iedzīvotāja: *„negribētu, lai man blakus uzceļ kādu Maximu”* (Intervija nr.16, 2011). Kā īpašu tikšanās vietu iedzīvotāji izmanto neapbūvētu zemesgabalu Rudzāju ielā un ielas kopumā ir atzītas par sociālām telpām ar vietējām uzvedības tradīcijām un sociālo kontroli, tāpēc tik skeptiski un šaubīgi tiek uztverti pašvaldības plāni kategorizēt esošas ielas (grozījumi teritorijas plānojuma par sarkanajam līnijām), jeb kā to formulē iedzīvotāja: *„bērni skraida pa ielām (...) visiem ir bērni, dzīvnieki un māmiņas pastaigājas, un visi, kas te dzīvo ļoti to ievēro (...) ja mums kaut ko vajag mēs braucam ārā vai uzsvilpām kaimiņam, bet viņi [pašvaldība] to mūsu mieru grib ierobežot - viņi tagad te [Mākoņkalnā] satiksmi baigo laidīs”* (Intervija nr.20, 2011).

Katlakalna Pļavniekkalna apkaime pēc pašu iedzīvotāju viedokļa vēl iekšēji sadalās divos kaimiņrajonos (skat. pielikumu nr. 6, shēma 3). Pirmā iedzīvotāju kopa veidojas ar skaidru piederību vietai ap Pļavniekkalna ielu un esošajām sociālajām telpām (Pļavniekkalna ielu, Pļavniekkalna pamatskolu, KTN) un distanciāli arī Katlakalna baznīcas apkaimei. Uzsverot piederību vietējo cilvēku kopai, viens iedzīvotājs saka: *„izjūtu [piederību], ceru, ka mani labprātāk redz atnākot nekā aizejot”* (Iedzīvotāju aptauja, 2011), bet cita iedzīvotāja saskatot savu dzīves jēgu tieši šajā vietā (gan cilvēkos, gan telpā) piezīme: *„jā, izjūtu [piederību]. Ja esmu te nonākusi, Dievs mani te nolīcis, man pēc iespējas labāk jārealizē sevi tieši šajā vietā. Jārūpējas par savu un kaimiņa māju un tad jau par visu ciemu, pagastu, visu Latviju, visu Zemi...”* (Iedzīvotāju aptauja, 2011). Šeit lielākā iedzīvotāju daļa dzīvo paaudzēm, kuplām ģimenēm un galveno dzīvesvietas vērtību redz Daugavas klātbūtnē, dārzos, privātmājas plašumā un, protams, Rīgas tuvumā, jeb kā to formulē viens no iedzīvotājiem *„privātmāja Pierīgā vienlaicīgi = lauki + pilsēta rokas stiepiena attālumā”* (Iedzīvotāju aptauja, 2011). Otrais kaimiņrajons (skat. pielikumus nr. 3 un nr. 6, shēma 3) veidojas uz dienvidiem no Asteru ielas. Šeit dominē pēdējā desmitgadē celtas privātmājas un dvīņu mājas, bet telpisko akcentu veido nesen uzceltais bērnu dārzs. Šeit dzīvojošie tikai sāk iepazīt apkārtējo teritoriju un cilvēkus, un piezīmē, ka pagaidām izjūt piederību savam mājām - *„mūsu apkaimē (neighbourhood :-)) cilvēki tiešām tuvi, regulāri rīko ballītes un pasēdēšanas ar tuvākajiem un ar pārējiem arī uztur draudzīgas attiecības. Teritorija iekļauj apmēram 10 privātmājas”* (Iedzīvotāju aptauja, 2011), bet piederību Katlakalnam vai Pļavniekkalnam kopumā *„pagaidām vēl īsti nē, bet ceru, ka ar*

laiku šī sajūta radīsies" (Intervija nr.5, 2011). Šeit dzīvojošajiem arī veidojas lielas ģimenes un vietas vērtības iezīmē Rīgas un *dabas vides* tuvums. Tomēr par vietējo centru tikai trešdaļa uzskata KTN, pastu un vietējo veikaliņu, pārēji par lielāko sociālo un funkcionālo telpu pieņem Rīgu.

Savā starpā abas apkaimes vēl tikai formē savu mijiedarbību. Iedzīvotāji abās apkaimēs nosacīti sadalās vecajos un jaunajos, kur jaunie ne tikai apdzīvo nesen uzceltās mājās, bet *ielāsmojas* arī Katlakalna Pļavniekkalna teritorijā, viens no iedzīvotājiem piezīmē: *„dzīvoju jau 10 gadus, bet pagaidām nejūtos kā vietējais”* (Intervija nr.5, 2011). Vairāk detalizēto aprakstu dod *veca vietējā* iedzīvotāja: *„Ir vietējie iedzimtie, kam šī vieta ir ļoti augstā vērtē. Un cilvēki varbūt pat drusciņ īpatnēji ar izteikti tādu lepnumu par savu vietu. Tad ir jaunienācēji, kas pamazām piesaistās šai vietai, un izjūt šo vietu kā vērtību. Un ir tādi jaunie apmulsušie, kas ir šeit uzbūvējuši to māju, bet viņam vēl ir jāiedzīvojas”* (Intervija nr.6, 2011). Vecie Katlakalna Pļavniekkalna apkaimes iedzīvotāji lēni iepazīst savus jaunus kaimiņus, bet neseno straujo būvniecību saista ar atmiņām par to, ka *„tur bija tik smukas pļavas,,; zaudējumu, jo „tad, kad mēs sākām šeit dzīvot, šeit tur, kur tas bērnodārzs, tur bija pļava, un bērni bija mazi, suni bija mazi, visi tur gāja, dzīvoja. Kaut vai tikai tukša pļava, bet tev bija, kur aiziet. Tagad tev vispār nav, kur aiziet.”* (Intervija nr.1, 2011); un pat saskarsmi ar jaunienācējiem specifiskajos/profesionālajos jautājumos *„es negribu viņus nemaz pazīt un zināt. Viņi nāk tikai sūdzēties”* un *„Viņi paši ir sev pateikuši – mēs negribam labi dzīvot. Mēs gribam dzīvot ieputināti, mēs gribam, lai mums nav ūdens, mēs gribam, lai tā upe, kas tur tek, lai viņa smird (jo nespējam vienoties par ūdensvada/kanalizācijas ievilkšanu)”* (Intervija nr.1, 2011). Nosacīti jaunu iedzīvotāju grupas piezīmē kā *„Katlakalnieši ir Katlakalnieši”* (Intervija nr.5, 2011), bet mēģinot nedefinēt skaidras identitātes atšķirības, tiecas uzskatīt, ka *„viņiem noteikti ir savs raksturs”*. Runājot ar jauniem iedzīvotājiem daudzi atzīst, ka gadījumos, kad vietējās aktivitātes sakrīt ar viņu interesēm, labprāt piedalās, bet īpaši atbalstītu speciāli saorganizētu vietējo *„pasākumu kas vienotu visus, tad varētu sanākt un iepazīties neformālā gaisotnē”* (Intervija nr.5, 2011).

Vēsturiski **Kaļķu cepļa apkaimes** iedzīvotājiem veidojas saites ar Katlakalna Pļavniekkalna apkaimi un Katlakalna baznīcas apkaimi. Iedzīvotāji par savu dzīvesvietu sauc Katlakalnu un par vietējo centru kur visbiežāk dodas, uzskata KTN, bibliotēku un veikaliņu, bet runājot par piederību konkrētai vietai piezīmē: *“es izjūtu piederību savai apkaimei, tās ir manas mājas, apkaime - Kaļķu cepļi”* (Iedzīvotāju aptauja, 2011). Interesanti kā vietēji iedzīvotāji ir labi pazīstami viens ar otru un tiem svarīgākais apsvēruma mājokļa izvēlei būtu apkartējā vide,

acīmredzot tāpēc iedzīvotāja atzīst: „ *piedalos (organizēju) Lielo talku Kaļķu ceplī, apmēram 2x vasarā sakopju sabiedriskā transporta pieturu- 26.autobusa galapunktu*” (Iedzīvotāju aptauja, 2011). Bet pat būdami tik aktīvi sevi par aktīvu grupu neuzskata un nav pārliecināti par vietējo iedzīvotāju spēju ietekmēt un atrisināt lokālās problēmas.

Dārzkopības kooperatīva **Ziedonis apkaime** kā jau minēts iepriekš veido autonomu (vismaz no mūsdienu Katlakalna ciema diezgan neatkarīgu) un savdabīgu apdzīvojumu. Šodien šeit ir ap 500 zemes īpašumiem, daļu no tiem vēl joprojām apsaimnieko vēsturiskie īpašnieki vai viņu radinieki, bet ir zināmā daļa jaunienācēju, kuri nekustamo īpašumu iegādājas relatīvi nesen (tas ir tieši saistīts ar Ķekavas novada teritorijas plānojumu, t.i., ar iespēju d/s teritorijā būvēt dzīvojamās mājas). Dzīvojošo cilvēku skaits svārstās atkarībā no sezonas, patstāvīgo iedzīvotāju skaits ir nedaudz pāri diviem simtiem. Lielākā daļa no vēsturiskajiem īpašniekiem ir rīdnieki vai Valdlauču iedzīvotāji un savā starpā labi pazīstami kolēģi, jo kooperatīvs veidojas no VSKB un Ķekavas PMK biroju darbiniekiem, kuriem pirmajiem tika piešķirti zemesgabali un vispār „*toreiz bija modē taisīt kooperatīvus darbiniekiem*” (Intervija nr.3, 2011). Šodien iedzīvotājiem vēl joprojām ir saglabājusies vietējā tradīcija svinēt Jāņus kopā: „*mēs arī tagad svinam. Katra 23. jūnija vakarā tur notiek balle, tad mums tur cauru nakti. Mēs pieaicinām mūziķus vai kaut kas tāds, sākumā es centos izmantot tādas vasaras lielus svētku, ja, tiek tur dažādi apbalvojumi izdomāti, kas mums tuvāks. Tur sakoptākais dārziņš, labākā iela, atraktīvākais dārziņš, un visādi tādi*” (Intervija nr.2, 2011).

Pārējās mūsdienu Katlakalna ciema apkaimes veido specifisku sadrumstaloto sociālo audumu. Piemēram, **Staru/Salas ielu apkaimē** dzīvojošie par savu dzīvesvietu sauc Katlakalna ciemu, neizdalot kādu īpašu apkaimi, jūtas piederīgi savām mājām, bet lielākas funkcionālas un nemateriālas saites veido ar Rīgu, nesaskatot apkārtnē nevienu kaut daļēji konkurētspējīgu vietējo centru. Neskatoties uz to, ka apbūve šeit sāka veidoties pirms septiņiem gadiem iedzīvotāju sastāvs paguva mainīties. Pirms dažiem gadiem vienlaicīgi uzsākot māju būvniecību kaimiņi iepazinās un pakāpeniski attīstīja savas nelielās tradīcijas, piemēram, kopīgu jubileju svinēšanu. Šodien korekcijas ieviesa ekonomiskā situācija un daudzi bija spiesti īpašumus pārdot, vai izīrēt. Jaunienācējiem un *veciem* apkaimes iedzīvotājiem neveidojas tikpat ciešas kaimiņattiecības, kaut gan daži izveidoja nelielas nosacītas interešu grupas, piemēram, jaunie vecāki, suņu īpašnieki. Eventuāli šī dzīvesvieta iedzīvotājiem patīk un šķiet laba dēļ dabas kvalitātes un tuvuma, jeb, kā to caur sociālo aksiomu mēģina pasniegt iedzīvotāja: „*šeit pārsvarā dzīvo turīgie cilvēki un tiem parasti rūp apkartēja vide*” (Intervija nr.18, 2011). Turklāt dzīves

vides uzlabošanai iedzīvotāji mēģina kopīgi risināt problēmu ar V2 autoceļa asfaltēšanu un sabiedriska transporta līniju pagarināšanu. Bet daudzu apstākļu dēļ iecerēto pārmaiņu realizācija ieilga, vietēji iedzīvotāji pie tā vairo pašvaldību, kura pēc viņu domām nevēlas ieguldīt pietiekami daudz darba un līdzekļu. Tas izskaidro iedzīvotāju šodienas strikti negatīvu nostāju ne tikai pret pašvaldību, bet arī pret spēju iniciēt un realizēt pārmaiņas savā teritorijā.

Apkaimē ap **Slokas/Skultes ielām** pašlaik veidojas daudzsološa vietējo iedzīvotāju mijiedarbība. Šeit dzīvojošie jūtas vietai piederīgi, pazīst savus kaimiņus un augsti novērtē pašu vietu, it īpaši Daugavas krastu un ar apbūvi vēl neskartās pļavas un, protams, vietas tuvumu Rīgai. Pirms dažiem gadiem, pēc nepieciešamības risināt utilitārus jautājumus par piebraucamo ceļu apsaimniekošanu un tehniskā stāvokļa uzturēšanu, iedzīvotāji saka iepazīt viens otru un rast kopīgus risinājumus, neiesaistot pašvaldību. Interesanti, ka iedzīvotāju savstarpējā mijiedarbība un risinājumu metodes variējas no konfliktiem līdz vairākkārtīgām pārrunām un līdz konstruktīviem risinājumiem. Turklāt jaunpienācēji tiek iesaistīti *vietējo attiecību organizācijā*. Bez saimniecisko izaicinājumu pārvarēšanas iedzīvotājiem veidojas savstarpēji ieradumi, kas var liecināt par apzinātu socializēšanās vajadzību vietējā līmenī, jeb kā to stāsta iedzīvotājs *„nelielas tradīcijas sāk izveidoties, piemēram, viena ģimene Helovīna [angļu val. Halloween] svētkos apstaigā tuvākos ko viņi pazīst. Vēl viena lieta, mēs te šogad pirmo reizi 18. novembrī nosvinējām. Kādi 25 cilvēki sanāca pļavā (...) raķetes uzlaidām gaisā. Jauno gadu nosvinējām, domubiedri atnāca ciemos arī raķetes uzlaidām. (...) Man jau patīk! Aktivāki arī atnāk. Tiem kam kaut kas interesē”* (Intervija nr.11, 2011). Cita veida mijiedarbība ir apzināta ar nelielu apkaimes iedzīvotāju grupu, kas pagaidām neiesaistās koppelākos: *„daži vēl ir tādi savā čauliņā ierāvušies, (...) pilsētas sindroms - atnāk mājās pārguļ un steidzas tālāk”* (Intervija nr.11, 2011). Pašlaik iedzīvotājiem arī šeit veidojas diezgan kritiska nostāja pret pašvaldību, piemēram, runājot par vispārējiem plānošanas un attīstības jautājumiem, iedzīvotājs atzīst: *„5 gadus mēs te dzīvojam, vai viņi [pašvaldība] ir pānteresējušies kas te notiek?”* un *„mēs vēl gadiem te viens otram nervus bojāsim par to [kas pēc iedzīvotāju domām pieļāva šodienas pašvaldības priekšteči]”* (Intervija nr.11, 2011). Tomēr būtiski ir tas, ka iedzīvotājiem kopumā nav skeptiskas nostājas un ir zināma pārliecība par to, ka *„ja būs problēma, atradīs arī veidu kā atrisināt”* (Intervija nr.11, 2011), turklāt pat neskatoties uz konfliktiem iedzīvotāji ir atvērti dialogam.

Katlakalna baznīcas apkaime ir garīgi nozīmīga telpa iedzīvotājiem ne tikai no Rānavas un Katlakalna ciemiem, bet arī iedzīvotājiem no vairākām apkartējam teritorijām – Rīgas, Valdlaučiem, Baložiem, Krustkalniem, Ķekavas. Pat neskatoties uz ikdienā nozīmīgu Rīgas lomu apkaimē dzīvojošie izjūt piederību tieši Katlakalna teritorijai.

3.3.2. Organizācijas un iniciatīvas

Rānavas - Katlakalna ciemu iedzīvotāju izpratne un informētība par vietējām formālajām un neformālajām grupām un rezultāts, iesaistīšanās vai neiesaistīšanās, ir atkarīga no vajadzībām (piemēram, skola), interesēm (piemēram, māmiņu klubs) nozīmīgu problēmu risināšanai un kopīgiem mērķiem (piemēram, ielu apsaimniekošana). Tālāk tiek apskatītas iniciatīvas (organizācijas / iestādes/ domubiedru grupas), kuras pieminēja paši iedzīvotāji intervijās un aptaujā.

Formālās vietējās iniciatīvas

Pļavniekkalna pamatskolā puse no audzēkņiem ir bērni no Katlakalna un Rānavas ciemiem (skat. pielikumu nr. 7, shēmas 1 un 2). Skolai ir sava vēsture, turklāt tā ne tikai sniedz izglītības un interešu izglītības funkcijas, bet arī bagātina un iesaista bērnus un ģimenes ar savam tradīcijām un veido vietējās kolektīvās atmiņas. Skola jebkurai apdzīvotai vietai ir nozīmīgs objekts un sociālā tīklojuma centrs (Latvija2030, 2010). Atmiņas par pirmo izglītības iestādi saistās ar atmiņām par pirmo sabiedrību, pirmo kolektīvu un pirmo sabiedrisko ēku, kur viss ir citāds nekā mājās, tomēr būtisks ir mājīgums. Skola var ieaudzināt nopietnu/saudzīgu attieksmi ne tikai pret cilvēkiem un dzīvniekiem, bet arī pret apkārtējo telpu (Strautmanis, Artmanis, 1967).

Katlakalna PII „Bitīte”. Jauns bērnudārzs, kurš tika uzbūvēts pēc Publiskās Privātās Partnerības projekta ir visnotaļ jauna iestāde, bet jau plaši atbalstīta no iedzīvotāju puses. Līdzīgi pamatskolas gadījumam vairāk nekā puse no audzēkņiem ir bērni no Rānavas un Katlakalna (skat. pielikumu nr. 7, shēmas 3 un 4), un šeit arī no pirmās dienas aizsākas un attīstās savas tradīcijas.

Katlakalna tautas nams (KTN) ir Ķekavas pašvaldības struktūrvienība, kas vietējā līmenī cenšas veicināt kultūrvērtību saglabāšanos procesu tradicionālajā kultūrā, t.i., attīstīt, kopt, popularizēt un atbalstīt tautas mākslas un citu radošo kolektīvu darbu. Iesaistīt dažādu paudžu iedzīvotājus kultūras procesos, nodrošinot radošās attīstības pēctecību un konkurētspēju. Nodrošināt kultūras, atpūtas un interešu izglītības pasākumu pieejamību un piedāvājumu atbilstoši iedzīvotāju interesēm un vēlmēm (Kultūras karte.lv, 2011). Pat neskatoties uz to, ka iestādes saime savu tautas namu sauc par „*mazo kultūras piestātni*” (Intervija nr.6, 2011), tiem izdotas uzrunāt un iesaistīt arvien plašāku vietējo iedzīvotāju loku: „*Ciemats ir ļoti izaudzis, ir ļoti daudz jauno māju. (...) kultūras darbiniekam tā ir lielā problēma, jo daudziem šeit tas ir tikai tāds guļamrajons. (...) ir jāpanāk tas, lai tie jaunie iedzīvotāji pamazām iedzīvotos arī tajā kultūras vidē*” (Intervija nr.6, 2011). Šodien KTN paspārnē darbojas deju un teātra kolektīvi, māmiņu klubiņš, senioru interešu klubs.

Katlakalna bibliotēka jau 104. gadu nes publiskās bibliotēkas misiju, t.i. nodrošina mūžizglītības pieejamību iedzīvotājiem, padara informācijas resursus pieejamus ikvienam interesentam, saglabā vietējās nozīmes kultūras mantojumu nākamajām paaudzēm (Kultūras karte.lv, 2011).

Katlakalna evaņģēliski luteriskā draudze šodien sastāv no 249 locekļiem, kur ievērojamu daļu veido Rīdzinieki, Katlakalna un Rāmavas iedzīvotāji (skat. pielikumu nr. 7, shēma 5). Starp draudzes aktivitātēm ir dievkalpojumi, svētdienas skolas (draudzes namā „Ozolkalni”), semināri, vasaras skolas, sadarbība ar ārzemju māsu draudzēm (Katlakalna Ev.Lut. draudze, 2011) un šodien tik aktuālā brīvpusdienu iniciatīva (zupas virtuves darbojas pie Depkina muižas Rāmavā) (Intervija nr.13, 2011).

Rīgas Jēzus ev.lut. draudzes misijas centrs Rāmavas muižā piedāvā ļoti atšķirīgus pasākumus/pakalpojumus gan vietējiem iedzīvotājiem, gan visiem interesentiem. Piemēram, draudzes pārstāvji vairākus gadus pēc kārtas rīko talkas muižas apkārtnē, šodien jau 15 apkārtnē dzīvojoši bērni apmeklē svētdienas skolu Rāmavas muižā, turklāt muižas telpas tiek piedāvātas pasākumiem, semināriem, nakšņošanai (Depkina Rāmavas Muiža, 2010).

Dārzkopības sabiedrība Ziedonis līdzās sarežģītai ekonomiskai situācijai un dēļ liela jaunienācēju skaita pašlaik attālinās no kooperācijas formas. To izteikti izjūt kooperatīva valde, kura pie nozīmīgā pienākuma par biedru saimnieciskās kopdzīves pusi, t.i., elektroapgādi, ūdensapgādi utt., vienmēr ir mēģinājusi veicināt un veidot arī vietējo sabiedrisko dzīvi. Piemēram, bijušais pārvaldnieks atceroties neseno pagātņi stāsta: *„es vēl centos tādā veidā, ka visa korespondence, visas pastkastītes tur vienā vietā, tur pie vienas sienas. (...) Tad viņi arī tur brauca, un visi tur satikās, runāja un tā tālāk. Mēs tur taisījām arī tā, bija zagšanas gadījumi, (...) tad mēs taisījām (...) dežūras, staigāja, tur salasās pa pieci, pa seši”* un vēl *„tas, ka tur ir tāds kantorītis [d/s Ziedonis administrācijas ēka], ja, un tas kantorītis ir tāda vieta, kur cilvēki vienmēr nāca un jebkurš var nākt aprunāties, un viņam vajag izstāstīt, atbrīvoties. Un tā ir tā kā baznīca vai kā bārs, ka viņi atnākuši uz šīm vietām, visus pazīst”* (Intervija nr.2, 2011). Daudzas iniciatīvas ir noplakušas, tomēr pavasara talkas, biedru kopsapulces un Līgo svētku svinēšanas tradīcijas pagaidām izdodas noturēt.

Neformālās iniciatīvas

Vietējas neformālas iniciatīvas ir grūti konstatējamas, tomēr vairākas intervijas atspoguļo lielu kaimiņattiecību līmeņa iniciatīvu/aktivitāšu skaitu (piemērām Mākoņkalna apkaimē, Slokas/Skultes ielu apkaimē, Katlakalna Pļavniekkalna apkaimē) kas variējas no kopīgas rekreācijas līdz mēģinājumiem risināt sadzīviskus jautājumus.

Formālās vietēji nozīmīgas iniciatīvas

Jauniešu padome, kas pārstāvēs visa novada jauniešu intereses un iniciatīvas pašvaldībā, tika nodibināta šī gada martā, iniciatori - sabiedriski aktīvie Ķekavas novada jaunieši. Pateicoties jauniešu iniciatīvai, līdz šim jau izveidots skeitparks un āra basketbola laukums pie Ķekavas vidusskolas, kā arī jau par tradīciju tapušais rokfestivāls *Bliez no bedres* (Bērziņa, 2011).

Pensionāru biedrība (arī šī gada martā dibināta) ar mērķiem aktīvi iesaistīties sabiedriskajā, kultūras un saimnieciskajā dzīvē, veicināt pensionāru līdzdalību sabiedriskajos procesos un veicināt sadarbību ar Ķekavas novada pašvaldību un tās iestādēm, kā arī ar nevalstiskajām organizācijām Latvijā un ārvalstīs (Bērziņa, 2011).

Uzņēmēju padome, kas Ķekavas novada teritorijā mēģina apzināt, vienot, iesaistīt uzņēmējus sabiedriskajā dzīvē un veicināt profesionālo izaugsmi (Intervija nr.12, 2011).

Biedrība 'Solis tuvāk' Ķekavas novada iedzīvotāju iniciatīva sabiedrības integrācijas veicināšanai, pilsoniskas līdzdalības veicināšanai, komunikācijai un sadarbības veidošanai novada attīstības procesos (Ķekavas Novads, 2011).

Neformālās vietēji nozīmīgās iniciatīvas

'Brīvprātīgo ministrija' - ļoti jauns un konceptuāls iedzīvotāju nodoms balstoties uz idejām, iniciatīvām un iespējām veidot novada sociāli ekonomiskas sadarbības platformu (digitālo un fizisko) sabiedrības iesaistīšanai, sadarbības stiprināšanai, atgriezeniskās saites veidošanai. Ideja tika radīta 2011.gada sākumā Britu padomes organizētās 'Nākotnes pilsētas spēlēs' gaitā. Šobrīd idejas autori strādā pie viena potenciāli realizējamā projekta „Pašvaldības labirints”, kas paredz periodisko pasākumu aktuālo jautājumu risināšanai, t.i. ikvienam interesentam būs iespēja *apmainoties ar krēsliem* piedalīties pašvaldības darbā, lēmumu pieņemšanā un attīstības plānošanā (Intervija nr.19, 2011).

3.3.3. Komunikācija, komunikāciju telpas un mijiedarbība

Cilvēkiem vienmēr pastāv vajadzība pēc piederības, cilvēciskiem kontaktiem, pēc saskarsmes. Vietējo starppersonisko kontaktu tīkls Rāmavas un Katlakalna ciemu iedzīvotājiem ir sadalāms trijos veidos: pazišana, runāšana un apciemošana. Visi trīs veidi izteikti attiecas tieši uz apkaimēm, t.i., nodzīvojot konkrētu laiku iedzīvotāji pazīst daļu no apkārt dzīvojošiem (pazišana), veido ciešākas saites ar kaimiņiem un savā ielā dzīvojošiem (runāšana), apciemošana apkaimes robežās ir izkaisīta un ir raksturīga mazāk mobilām sociālām grupām – bērniem, jauniešiem, pensionāriem.

Sociālās t.s. komunikācijas telpas Rāmavas un Katlakalna ciemu teritorijā (skat. pielikumu nr. 6, shēma 4) iezīme spontānie un pastāvīgie notikumi/aktivitātes, kurus iniciē paši iedzīvotāji vai vietējās iestādes. Viennozīmīgi visas apkaimes dzīvojošie visblīvākās saites veido ar Rīgu. Sabiedrības saiknes apkaimju starpā Rāmavas un Katlakalna teritorijā ir dažādas. Ir

apkaimes, kur vēsturiski attīstoties izveidojas ciešas, bet *vienvirziena/vienpusējas* saites, piemēram, Rānavas un Ziedoņa apkaimes pensionāri novērtē KTN, Katlakalna bibliotēku, Katlakalna baznīcas apkaime, toties daudziem Katlakalna Pļavniekkalna apkaimes dzīvojošiem no apkartējam teritorijām nozīmīga ir Katlakalna baznīcas apkaime (skat. pielikumu nr. 7, shēma 5). Ir apkaimes, kurām savstarpējo sociālo saišu praktiski nav, piemēram, Rānavas apkaime un Mākoņkalns, Staru/Salas ielu apkaime un Slokas/Skultes ielu apkaime.

Informācijas un ziņu aprītei Rānavas un Katlakalna ciemu teritorijā tiek izmantoti *formālie kanāli*: (1) Ķekavas novada avīze, kura ar aktuālāko informāciju tiek izdota vienreiz mēnesī, avīzi ir paredzēts piegādāt katrā novada iedzīvotāja pastkastītē (Intervija nr.15, 2011). Pašlaik Mākoņkalna, Ziedoņa un Staru/Slokas ielu apkaimes iedzīvotāji atzīst, ka vairākus mēnešus avīzi nesaņem; (2) oficiālie ziņojumu stendi (skat. pielikumu nr. 5, shēma 4), kuru šodienas skaits un izvietojums nenodrošina vienlīdzīgas iespējas visiem Rānavas un Katlakalna ciemu iedzīvotājiem; (3) pašvaldības tīmekļa mājaslapa, kura ir pieejama visiem aktīvajiem interneta lietotājiem; un *neformālie kanāli*: (1) kaimiņi; (2) *stihiskie ziņojumu dēļi* ar sadzīviskajiem paziņojumiem; (3) domubiedru grupas tīmekļa sociālajos tīklos, kurus veido apdzīvotajā vietā jau eksistējošas grupas, piemēram, *Basketbols Katlakalnā*, vai *Jauniešu deju kolektīvs „Katlakalns”* domubiedru grupas portālā draugiem.lv; (4) elektronisko adresātu saraksti, piemēram, Mākoņkalnā vai Ziedonī.

Tas nozīmē, ka iekšēji apkaimes notikumi ir improvizācija, apkaimju veiksmīgiem savstarpējiem notikumiem un mijiedarbībai ir nozīmīgi enkurobjekti, organizējošās puses un informatīvais noklājums.

4. KOPIENU VEIDOŠANĀS POTENCIĀLS, GALVENIE FAKTORI UN DARBĪBAS IESPĒJAS PIERĪGĀ

Mūsdienu Pierīgas Rāmavas – Katlakalna ciemu teritorijas veido ļoti fragmentētus telpiski-sociālus audumus. Divu ciemu ietvaros veidojas vairākas apkaimes, kuru robežas veido dabiski šķēršļi, piemēram, Daugava, Olekte un mākslīgie - ne tikai ceļi/apbūve, bet arī apkaimju savstarpējo saišu vakuums (sava veida iedzīvotāju mentālā teritorijas un telpas strukturēšana un kaimiņapkaimju noteikšana un zināmā mērā arī iedzīvotāju stratifikācija – jaunie pret vecajiem). Nosacīto apkaimju esošās situācijas līdzību un atšķirību niansētajās prioritātēs var ilustrēt ar jautājumu par ceļu un ielu infrastruktūru, kas, pēc absolūtā vairākuma aptaujāto iedzīvotāju viedokļa, ir visnotaļ problemātisks, bet katras apkaimes iedzīvotājiem ir izveidojušās savas prioritātes šajā jautājumā. Piemēram, Katlakalna Pļavniekkalna apkaimē būtiska ir nevēlamā tranzīta plūsma Pļavniekkalna ielā, ko izraisa autovadītāji, kas sasterēgumstundās mēģina apbraukt autotransporta rindas pirms luksoforiem uz Bauskas šosejas; Staru/Salas ielu apkaimē ir būtiska valsts autoceļa V2 seguma kvalitāte, kas tieši ietekmē dzīves vides kvalitāti, komfortu un iedzīvotāju veselību/labsajūtu; Rāmavas apkaimē dzīvojošie vēlas drošākas ielas; Mākoņkalna apkaimes iedzīvotāji patstāvīgi risina ielu un ceļu uzturēšanu; Slokas/Skultes ielu apkaimes iedzīvotāji savukārt *cīnās* par servitūtceļu izmantošanu.

Pašlaik vienīgās iezīmes, kas ciemus (sa)vieno/tuvina ir (1) ģeogrāfiskais novietojums t.s. administratīvā piederība Ķekavas novadam; (2) kopīga robeža, (3) minimālas/nenozīmīgas savstarpējās funkcionālās saites; (4) kopīgas vietas vērtības, ko iedzīvotāju vairākums saskata savos mājokļos un pretrunīgi vienlaicīgajā dabas un lielpilsētas tuvumā; (5) neatrisināto problēmjautājumu slogs, notiekošo procesu sagrozīta izpratne (skat. pielikumu nr. 8) un līdz ar to kritiska nostāja pret pašvaldības *status quo un savu spēju to ietekmēt*.

Neskatoties uz to kā Rāmavas – Katlakalna ciemi veido sociāli un telpiski nevienmērīgu un sadrumstalotu apdzīvojumu, šīs teritorijas sabiedrībā ir saskatāms nepieciešamais potenciāls kopienu veidošanai, attīstībai un pastāvēšanai, jo vairākās apkaimēs formējas kopienu veidošanai labvēlīgie faktori, kuri pagaidām ir nepietiekami (t.s. plānošanā) novērtēta vērtība.

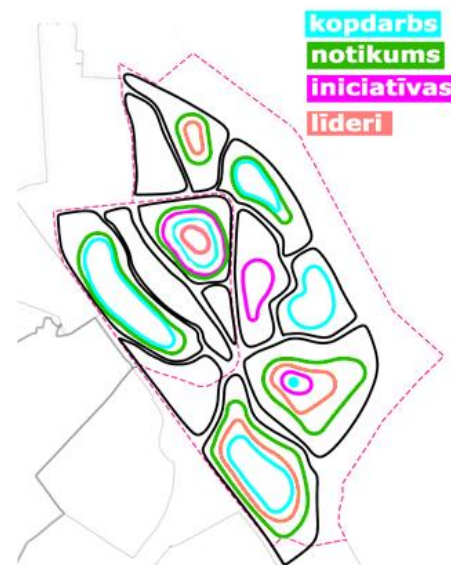
Iepriekš pieminētais ciemu dalījums apakšvienības, jeb apkaimes, kuru eksistenci, *mērogu* un *robežas* apliecina arī paši iedzīvotāji, norāda uz cilvēku apzinātu „mēs” un „viņi” izjūtu, kas savukārt liecina par kopības izjūtu veidošanos konkrētajās teritorijās. Šo dalījumu apkaimēs lielākoties veicina teritorijas telpiskais audums, tas nozīmē, ka mūsdienu ciemu struktūru veidojošais ielu „skelets” veido fiziski, bet ne garīgi, vienojošu telpu, nav arī vienlīdzīgi nozīmīgu vietējo funkcionālo centru.

Daudziem iedzīvotājiem savdabīgs apkārtējo teritoriju (ārpus nosacītas apkaimes) izzināšanas veids caur garām pastaigām un citām vietējās rekreācijas aktivitātēm, tiek negatīvi ietekmēts ar pakāpenisku plāvu aizbūvēšanu. Šis plāvu transformācijas process izraisa destruktīvas asociācijas un iedzīvotāju apziņā apdraud un izjauc miera/dabas tuvuma iemiesojumu un vietas atmiņas. Interesanti, ka Rāmavas - Katlakalna ciemu teritorijā dzīvojošie Daugavas klātbūtnei piešķir ikoniskas telpas lomu, jo upes krasts, dēļ apbūves/privātīpašuma frontes un dēļ morfoloģiskam īpašībām, jeb stāviem krastiem, ir pieejams tikai dažās vietās, no kurām tikai viena ir labiekārtota, nerunājot par brīžiem ekstremāli apgrūtināto iespēju pārvietoties gar krasta līniju. Līdzīga situācija veidojas ar Olektes pieejamību un izmantošanu. Zinot šo faktu jāpiekrīt Norberg-Šulcam, Smitam u.c. (Norberg-Schulz, 1991; Smith et al., 1997) - ainavtelpas strauja transformācija varētu būt vājākais punkts vietas rakstura/gara saglabāšanā un attīstībā, un kā spēcīgs process iedzīvotāju identitātes ietekmēšanā.

Telpiskās apkaimju robežas pārklājas ar mentāliem norobežojumiem, piemēram, jau vēsturiski Augļišu ielas, Katlakalna baznīcas un Ziedoņa apkaimes (t.s. Olektes un Daugavas krastus) rekreācijai pārsvarā izmanto Valdlauču ciema iedzīvotāji, un tāpēc līdzīgām aktivitātēm daudz retāk šo teritoriju izmanto iedzīvotāji no Rāmavas un pārējām Katlakalna teritorijām (skat. pielikumu nr. 4, shēmu 5).

Apkaimju ietvaros gandrīz visā ciematu teritorijā atklājas vairāki kopienas veidojošie faktori - *iniciatīvas, līderi, kopdarbi* un *notikumi* (skat. attēlu 4.1.), kas lielākoties izriet no iedzīvotāju piederības sajūtas konkrētai teritorijai (mazākai par ciema teritoriju), pašiniciatīvas un attiecībām ar noteiktu cilvēku kopu (tuvākajiem kaimiņiem). Tas atbilst Kusenbahas atziņām par teritoriālās kopienas iespējamajiem dažādajiem mērogiem ar dažāda līmeņa iesaisti, piederību un atdevi no iedzīvotāju puses (Kusenbach, 2008).

Apkaimju iedzīvotāji ar ierastām un neparastām aktivitātēm ir savā veidā iezīmējuši savu brīvprātīgo uzņēmību un potenciāli izmantojamo līdzdalības nostāju.

4.1. att. Galvenie no kopienas veidojošiem faktoriem Rāmavas-Katlakalna teritorijā

Apkaimēs, kur neviens no šiem faktoriem nav identificēts, ir neliels iedzīvotāju skaits un vāja savstarpējās mijiedarbības intensitāte un šādiem *vietējiem neaktīviem* iedzīvotājiem var būt izšķiroša nozīme vairākas situācijās (pēc Linz, Stepan, 1996). Diemžēl neviens no šiem faktoriem

neattiecas uz abu ciemu kopējām teritorijām, piemēram, neviens notikums nevieno cilvēkus pat viena ciema ietvaros, neviena iniciatīva nepārklāj kopējo ciematu teritoriju līdzvērtīgi vai nesavieno vairākas apkaimes savā starpā.

Sociālām struktūrām, t.i., skolai, KTN, bibliotēkai, baznīcai jau šobrīd izdodas veiksmīgi papildināt, dažādot un tuvināt ciemu apkaimes savā starpā, jo tie (tajās darbojošās grupas) ar dažādiem līdzekļiem mēģina iesaistīt noteiktās *sociālās grupās*, piemēram, pensionārus, bērnus, jauniešus, jaunās māmiņās u.c. Šiem kopienu veidojošajiem faktoriem ir liels Rānavas - Katlakalna ciemu socio-telpisko īpašību agregācijas potenciāls, jo, kā ir atzinuši Patnams, Trūmens, Knans u.c. (Truman, 1971; Putnam, 1995; Cnaan et al., 2006), dažāda veida un mēroga formālas/neformālas interešu grupas ir būtiskas un atbild par *pilsoniskās veselības* stāvokli. Tomēr konstatējot, ka kopējā Rānavas-Katlakalna ciemu teritorijā trūkst specifisku neitrālo objektu (pēc Oldenburg, 1996 - trešo vietu), piemēram, kafejnīcas, stipri ierobežo interešu grupu, pamatiedzīvotāju un jaunienācēju satikšanos, sajaukumu un mijiedarbību.

Iespējamie darbības virzieni kopienu attīstības uzsākšanai un turpmākai izpētei ir:

- no esošām iedzīvotāju iniciatīvām un aktualitātēm, jāizpēta, jāizvērtē un, pašvaldībai sadarbojoties ar vietējiem līderiem un iedzīvotāju kopām, jāizmēģina iespējamās sadarbības/partnerības formas prioritāro izaicinājumu risināšanai, piemēram, iedzīvotāju forumi, kopienas fondi, sadarbība NVO u.c.;
- ir nepieciešams uzlabot vienotu informatīvo noklājumu, radot vienādu iespēju visiem ciema iedzīvotājiem vispirms reālajā telpā (un tikai tad virtuālajā) iegūt/izplatīt informāciju, piemēram, ziņojumu stendu izvietojuma tīkls, novada avīzes nodrošinājums u.c.;
- atbalstot iedzīvotāju grupas un izejot no esošajām iniciatīvām, aktivitātēm un organizāciju darbības, attīstīt jaunas publiskas t.s. pakalpojumu un rekreācijas telpas, veidot notikumus un pārdomāt notikumu tīklu, kas palīdzes veicināt apkaimju savstarpējo mijiedarbību;
- caur nepieciešamajiem ciemu teritorijas fiziskajiem uzlabojumiem uzrunāt un iesaistīt intelektuālajos un praktiskajos procesos pēc iespējas dažādas iedzīvotāju grupas;
- pašvaldībai bez formāliem pienākumiem jāuzņemas mediatora lomu, bet pašiem iedzīvotājiem jāklūst par vēl aktīvākiem pārmaiņu aģentiem.

Iedzīvotāju vietējās iniciatīvas un rūpes, kolektīva darbība, kopējās vērtības, normas un attieksme, pagaidām rodas kā reakcija uz iepriekš pieļautām normatīvās plānošanas kļūdām vai nenovērtētiem attīstības scenārijiem. Šodien, lai izvairītos no situācijas sarežģīšanās, atkārtotās un rastu optimālu/ilgtspējīgu risinājumu problēmām/vajadzībām, šādas reakciju

izpaušmes pēc iespējas jāintegrē tekošos plānošanas un attīstības procesos veidojot saziņu, jeb komunikatīvas plānošanas pieredzi. Komunikatīva plānošana veidojas ar pārvaldes formu, kas vairāk/elastīgāk atsaucas uz daudzām prasībām un pilsoniskās sabiedrības sociālo pasauli, tā ietver diskusijas un to nozīmīgumu starp dalībniekiem un tīklojumiem, kā arī kultūras dimensijas sociālajos tīklojumos (Healey, 2006). Komunikatīvas plānošanas process iedrošina iesaistītās puses formulēt un adresēt savas vajadzības, prioritātes un konfliktus, meklēt tiem kopīga risinājuma formu, savienot idejas ar varu. Teritoriālo/vietējo kopienu iesaistīšana šādā procesā ļauj vairāk veicināt vietas apzinātu attīstību/evolūciju.

SECINĀJUMI

(1)

Mūsdienās kopienas izpratni visvairāk ietekmē pašas koncepcijas dihotomija – kopienas jēdziens ir atkarīgs no laika un konteksta, bet neatkarīgi no tiem spēlē fundamentāli nozīmīgu un neatņemamu lomu cilvēku līdzpastāvēšanā. Latvijā kopienas izpratne vēl tikai veidojas, toties tas nenozīmē, ka vērtības, ko iemieso kopienas koncepcija, ir svešas, drīzāk kopienu potenciāls tiek atklāts pakāpeniski, bieži vien caur iniciatīvam un improvizācijām darbības gaitā/procesos, kas nav tieši fokusēti uz kopienu radīšanu/attīstību.

(2)

Kopieņu izpētei un veidošanai mūsdienās piemīt starpdisciplināritāte un aizvien tiek meklētas / pielietotas dažādas pieejas. Kopieņu loma visaptverošajā telpiskajā attīstībā aizvien pieaug, jo fiziskas vides ilgtspējīgām pārmaiņām un sociālo nodomu veiksmīgai papildīšanai ir nepieciešama ne vien sociālo grupu, kopu un to vajadzību apzināšana, bet aktīva šo grupu attīstība (iedzīvotāju grupu zināšanu, prasmju un izturēšanas attīstība), iesaiste un nepārtraukta līdzdalība aktuālajos procesos.

(3)

Šīs dienas Pierīgas situācijā Rāmavas - Katlakalna ciemu gadījumā nav iespējams runāt par noteikta ciema teritoriālu/vietējo kopieņu drīzāk par smalkāko fragmentāro dalījumu vietējās vienības (apkaimes), kuru telpiski-sociālie audumi un iedzīvotāju savstarpējas jūtas, attiecības un aktivitātes veidojas spontāni, variējas katrā konkrētā gadījumā/vietā un ļoti relatīvi ietekmējas no pastāvošajām sociālajām institūcijām t.s. pašvaldības, veidojot, kultivējot un papildot savas (vietējo iedzīvotāju) alternatīvas iniciatīvas/darbības.

(4)

Autores piedāvātā Pierīgas kopieņu izpētes pieeja ir mēģinājums saprast šodienas situāciju, tās ietekmējošās likumsakarības un tiekšanās saskatīt nākotnes iespējas. No vienas puses pieeja ir viegli modificējama un uzlabojama ar detalizētāku un specifiskāku informācijas un kvantitatīvo datu iegūšanu un analizēšanu, piemēram, par ciematā dzīvojošo jauniešu mobilitāti, brīva laika pavadīšanas iespējām, tradīcijām un vajadzībām; par iedzīvotāju sezonālas migrācijas apjomiem; par iedzīvotāju savstarpējas komunikāciju kanāliem un apjomiem u.c. No otras puses daudz noderīgāk būtu apsvērt kopieņu izpētes un veidošanas pieejas integrēšanu/ievešanu tiešajos attīstības plānošanas procesos.

PATEICĪBA

Ivetai Zālītei,
Maijai Ušcai,
Armandam Pužulim
un
Jekaterinai Baļickai.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Grāmatas, raksti grāmatās un žurnālos

Aberle, D.F. 1966. *The Peyote Religion among the Navaho*. Aldine

Amin, A., Roberts, J. (eds.) 2008. *Community, economic creativity, and organization*, Oxford University Press

Aristotle, C. D. C. Reeve, 1998. *Politics. Translated by C. D. C. Reeve*, Hackett Publishing Company, Book I, Chapter 2, pp. 5

Auge, M. 1995. *Non-places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*, Verso, pp.29

Berg, P.G. 1997. *Sustainable Neighbourhoods*. In Andersson, H., Berg, P.G., Rydén, L. (eds.), 1997, *Community development : approaches to sustainable habitation*, Uppsala University

Bērziņš, M. 2011. *Iedzīvotāju Ģeogrāfiskās mobilitātes loma suburbanizācijas norisēs Latvijā*, Promocijas darba kopsavilkums / Latvijas Universitāte

Bourdieu, P. 1990. *In Other Words Essays Toward Reflexive Sociology*, Policy press. Quoted In Healey, P. 2006. *Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies*, Palgrave

Bruegmann, R. 2006. *Sprawl: A Compact History*, Chicago University Press

Buber, M. 1923. Ich und Du. Quoted In Kūle, M. 2002. *Phenomenology and culture*. FSI

Calhoun. C. 1998. *Community without Propinquity Revisited: Communications Technology and the Transformation of the Urban Public Sphere*. *Sociological Inquiry*, Vol. 68(3), pp. 373-397 Sk. 01.03.2011. Pieejams:
<http://www.nyu.edu/ipk/calhoun/files/calhounCommunityWithoutPropinquity.pdf>

Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M. 1992. *Public Space (Environment and Behavior)*, Cambridge University Press

Chaskin, R.J. 1997. *Perspectives on neighborhood and community: a review of the literature*. *The Social Service Review* 71(4), pp. 521-547

Chaskin, R.J., 2005. *Democracy And Bureaucracy in a Community Planning Process*. *Journal of Planning Education and Research* 24, Association of Collegiate Schools of Planning, pp. 408-419

Cnaan, R.A., Milofsky, C., Hunter, A. 2006. *Creating a Frame for Understanding Local Organization* In Cnaan, R.A., Milofsky, C. (eds.) *Handbook of Community Movements and Local Organizations*, Springer

Crow, G., Allan, G. 1994. *Community Life. An introduction to local social relations*, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf

- Damberga A. (red.), autoru kolektīvs 2007. *Apkaimes attīstības rokasgrāmata*, Valmieras novada fonds
- Danga, I. 2006. *No iedzīvotāju foruma līdz kopienu filantropijai iespējas un pieredze Latvijā: rokasgrāmata*, Talsu novada fonds
- Deflem, M. 2007. Anomie. In Ritzer, G. (ed.) *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Blackwell Publishing, pp. 144-146
- Duany, A., Plater-Zyberk, E. and Speck, J. 2000. *Suburban Nation: The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream*, North Point Press, pp 14-18
- Fischer, C.S. 1975. *Toward a Subcultural Theory of Urbanism*, American Journal of Sociology, Vol. 80, No 6
- Florida, R. 2002. *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, Basic Books
- Frazer, E. 1999. *The Problems of Communitarian Politics: unity and conflict*, Oxford University Press
- Gehl, J. 1987. *Life Between Buildings*, Van Nost.Reinhold Macmillan, pp 127-128
- Graham, S. 2004. *The Cybercities Reader*, Routledge
- Healey, P. 2006. *Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies*, Palgrave
- Hillery, G. Jr. 1955. Definitions of Community: Areas of Agreement . Quoted In Wellman, B. 1999. *An Introduction to Networks in the Global Village*, University of Toronto Sk. 01.03.2011. Pieejams: <http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/globalvillage/in.htm>
- Howard, E. 1960. *Garden Cities of Tomorrow*, Forgotten Books
- Howard, M. M., 2003. *The Weakness of Civil Society in Post – Communist Europe*. Cambridge University Press, p. 31-37. In Majore, M. 2006. *Nevalstisko organizāciju un valdības sadarbība Latvijā*. NESKAIDRĀS TRANSFORMĀCIJAS – JAUNI IZAICINĀJUMI NACIONĀLĀ UN STARPTAUTISKĀ LĪMENĪ Starptautiskās konferences ziņojumi, lpp.133-147. LU Akadēmiskais apgāds
- Hubbard, P., Kitchin, R., Valentine, G. (eds.) 2004. *Key thinkers on space and place*, SAGE
- Hunter, A. 2009. Contemporary conceptions of Community In Cnaan, R.A., Milofsky, C. (eds.) *Handbook of Community Movements and Local Organizations*, Springer
- Jacobs, J. 1961. *The Death and Life of Great American Cities*, Vintage
- Janowitz, M., 1952. *The Community Press in an Urban Setting: The Social Elements of Urbanism*, University of Chicago Press
- Jordan, T. 2002. *Activism!: direct action, hacktivism and the future of society*. Reaktion Books

- Kūle, M. 2002. *Phenomenology and culture*. FSI
- Kusenbach, M. 2008. *A Hierarchy of Urban Communities: Observations on the Nested Character of Place*. *City & Community*, 7 (3), pp. 225-249.
- Landry, C. 2006. *The Art of City Making*, Earthscan Publications Ltd.
- Lee, D. , Newby H. 1983. *The Problem of Sociology: an introduction to the discipline*, Unwin Hyman.
- Levinson, D., Christensen, K. (eds.), 2003. *Encyclopaedia of Community: From the Village to the Virtual World*, SAGE Publications, pp. 969-971
- Linz, J.J., Stepan, A., 1996. Problems of Democratic Transition and Consolidation Southern Europe, South America and Post – Communist Europe. The Johns Hopkins University Press, p. 8. Quoted In Majore, M. 2006. *Nevalstisko organizāciju un valdības sadarbība Latvijā*. NESKAIDRĀS TRANSFORMĀCIJAS – JAUNI IZAIČINĀJUMI NACIONĀLĀ UN STARPTAUTISKĀ LĪMENĪ Starptautiskās konferences ziņojumi, lpp.133-147. LU Akadēmiskais apgāds
- Lynch, K. 1960. *The Image of the City*, The MIT Press, pp. 8-13
- Martin, B. 2007. Activism social and political. In Anderson, G.L., Herr K.G. (eds.) *Encyclopedia of Activism and Social Justice*. SAGE Publications
- McMillan, D.W., Chavis, D.M., 1986. *Sense of Community: A Definition and Theory*, *Journal of Community Psychology*, Vol. 14, January '86
- Meeus, S.J., Gulinck, H. 2008. *Semi-Urban Areas in Landscape Research: A Review*, *Living Reviews in Landscape Research*. Sk. 15.03.2011. Pieejams: <http://landscaperesearch.livingreviews.org/open?pubNo=Irlr-2008-3&page=articlese5.html>
- Ministry of Public Infrastructure Renewal, 2006. *Places to Grow, Growth Plan*, Ontario, 48 p.
- Mitchell, W.J., 2000. *e-topia*, The MIT Press, pp 71-82
- Modarres, A., Kirby, A. 2010. *The suburban question: Notes for a research program*, *Cities* 27, pp. 114–121
- Mumford, L. 1961. *The city in history: its origins, its transformations, and its prospects*, Harcourt, Brace & World
- Norberg-Schulz, C. 1991. *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, pp. 5-18
- Oldenburg, R. 1996.-97. *Our Vanishing "Third Places*, *Planning Commissioners Journal*, NUMBER 25 / WINTER 1996-97, pp. 6-10. Sk. 30.04.2011. Pieejams: www.plannersweb.com/oldenburg.pdf

Omar, M. 2007. Non-Governmental Organizations (NGOs). In Anderson, G.L., Herr K.G. (eds.) 2007. *Encyclopedia of Activism and Social Justice*. SAGE Publications

Putnam, R.D. 1995. *Bowling Alone: America's Declining Social Capital*, Journal of Democracy, vol. 6, pp. 65-78.

Sanders, I.T. 1966. *The community: an introduction to a social system*, The Ronald Press Co.

Sieverts, T. 2003. *Cities without Cities: An Interpretation of the Zwischenstadt*, Routledge, pp. 10-12

Smith, T., Nelischer, M., Perkins, N. 1997. *Quality of an urban community: a framework for understanding the relationship between quality and physical form*, Landscape and Urban Planning 39, pp 229-241

Strautmanis, I., Artmanis, B. 1967. Telpa, kas sākas ar mums, Liesma

Strazdiņa, V. 2001. *Ķekava : laiki un likteni : Tāmurgas leģendas*, Elpa

Truman, D.B., 1971. The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion. Alfred A. Knopf, p. 33-507. Quoted In Majore, M. 2006. *Nevalstisko organizāciju un valdības sadarbība Latvijā. NESKAIDRĀS TRANSFORMĀCIJAS – JAUNI IZAICINĀJUMI NACIONĀLĀ UN STARPTAUTISKĀ LĪMENĪ* Starptautiskās konferences ziņojumi, lpp.133-147. LU Akadēmiskais apgāds

Webber, M. 1963. Order in diversity. Community without propinquity. In Wingo J. L. (ed.) *Cities and Space: The Future Use of Urban Land*, Johns Hopkins Press, pp. 23-54 Sk. 01.03.2011. Pieejams: http://www.laboratoriorapu.it/UPD/Download/CI09_09.04.27_Pasqui/Webber%20-%20Order%20in%20diversity%20Community%20without%20propinquity.pdf

Wellman, B. 1999. *An Introduction to Networks in the Global Village*, University of Toronto. Sk. 01.03.2011. Pieejams: <http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/globalvillage/in.htm>

Wirth, L. 1938. *Urbanism as Way of Life*, The American Journal of Sociology, Vol. 44, No.1, 1-24

Ozola, E. 2009. Free Entry. Rīgas radošie kvartāli. Iekš Zibārte, I. (red.) *Process: Laikmetīgās arhitektūras grāmata Nr.2: Free entry*, Arhitektūras veicināšanas fonds

Raksti avizēs

Bērziņa, V. 2011. Dibina novada jauniešu padomi. *Ķekavas novads*, 4. aprīlis 12.

Bērziņa, V. 2011. Dibina Ķekavas novada pensionāru biedrību. *Ķekavas novads*, 4. aprīlis 12.

Elektroniskie resursi

Apkaimes.lv, 2011. Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta projekts. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.apkaimes.lv/about>

Depkina Rāmavas Muiža, 2010. Sk. 01.05.2011. Pieejams: www.ramavasmuiza.lv

Draugiem.lv, 2011. Komunikāciju portāls. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.draugiem.lv/>
Fonds Ziedot, 2011. Kopienu fondu kustība. Sk. 01.05.2011. Pieejams:
<http://www.labdariba.lv/kopienu.html>

Kask, R. 2008. Suburbs, Anarchism and Detachment, MAJA Estonian architectural review. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.solness.ee/maja/?mid=129&id=391&p=1>

Katlakalna Ev.Lut. draudze, 2011. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://katlakalns.lv/>

Ķekavas Novads, 2011. Sk. 01.05.2011. Pieejams: www.kekava.lv

Ķekavas pagasta teritorijas plānojums 2009. – 2021. gadam, 2009. Ķekavas pagasta pašvaldība. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.kekava.lv/pub/index.php?id=478>

Kultūras karte.lv, 2011. Sk. 01.05.2011. Pieejams: www.kulturaskarte.lv

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (Latvija2030), 2010. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.latvija2030.lv/>

LETA, 22.01.2010. Pierīga atzīta par sesto perspektīvāko reģionu ES. Apollo. Sk. 01.05.2011. Pieejams:<http://www.apollo.lv/portal/news/articles/192046>

LR CSP, 2011. Sk. 01.05.2011. Pieejams:<http://www.csb.gov.lv/dati/statistikas-datubazes-28270.html-0>

Movie mārcis katlakalns ziema, Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://youtu.be/iEmPsEvz-3w>

Plavniekkalna sākumskola, 2011. Sk. 01.05.2011. Pieejams: www.plavniekkalnaskola.lv

Pužulis, A., Šķiņķis, P., 2009. Pierīgas apdzīvotuma struktūras izpēte, RĪGAS PLĀNOŠANAS REĢIONS. Sk. 01.05.2011.
Pieejams:<http://www.rpr.gov.lv/uploads/filedir/Uzraudziba/Pierigas%20apdzivojuma%20struktur a.pdf?PHPSESSID=b8950d8215eb349440c82f24ea3633d4>

Smith, M. K. 2001. 'Community' in the encyclopedia of informal education. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.infed.org/community/community.htm>

Talsu Novada Fonds, 2011. Sk. 01.05.2011. Pieejams: www.TNF.lv

TourFilm Rīga, 2008. Sk. 01.05.2011. Pieejams: <http://www.tourfilmriga.lv/lv/210/>

UN-HABITAT, 2008. State of the World's Cities - Harmonious Cities. Sk. 01.05.2011. Pieejams:<http://www.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2562>

Vaughan, E.W. 2011. Sk. 01.05.2011.
Pieejams:http://en.wikipedia.org/wiki/William_E._Vaughan

Visidati.lv, 2011. Aptaujas internetā. Sk. 01.05.2011.
Pieejams:<http://www.visidati.lv/aptauja/500332726/1/>

What is Smart Growth, 2006. Smartgrowthplanning.org, Sk. 01.05.2011. Pieejams:
<http://smartgrowthplanning.org/FAQs.html#1>

Kartogrāfiskie materiāli

Jāņasēta. 2010. www.balticmap.eu

Nepublicētie materiāli

Eihenbauma, A., Lukaševiča, O., Miklaša, M., Jakovļevs, A., Kļaviņa, L., 2010. Ķekavas novada apdzīvojuma struktūras izvērtējums un priekšlikumu sagatavošana telpiskās attīstības perspektīvas izstrādei /novada attīstības stratēģijas izstrādes ietvaros/ (kursa darbs)

Ušca, M. 2011. Teritoriālās kopienas veidošanas mērogs un veicinošie faktori: Mūrnieku ielas piemērs. „Latvijas Universitātes Raksti” Zemes un Vides ziņātnes (iesniegts publicēšanai)

Aptauja

Iedzīvotāju aptauja Ķekavas novada Rāmavas un Katlakalna ciemos, 2011.

Intervijas

Intervija nr.1, 24.03.2011., (Katlakalna iedzīvotājs)

Intervija nr. 2, 24.03.2011., (Ziedoņa iedzīvotājs)

Intervija nr. 3, 24.03.2011., (Ziedoņa iedzīvotājs)

Intervija nr. 4, 24.03.2011., Andis Damlics (Katlakalna iedzīvotājs)

Intervija nr. 5, 07.04.2011., (Katlakalna iedzīvotājs)

Intervija nr. 6, 07.04.2011., (Katlakalna iedzīvotāja)

Intervija nr. 7, 07.04.2011., (Rāmavas iedzīvotāja)

Intervija nr. 8, 07.04.2011., (Rāmavas iedzīvotājs)

Intervija nr. 9, 07.04.2011., (Rāmavas iedzīvotāja)

Intervija nr. 10, 07.04.2011., (Rāmavas iedzīvotājs)

Intervija nr.11, 14.04. 2011., Katlakalna (Slokas/Skultes ielu apkaime) iedzīvotājs

Intervija nr.12, 14.04.2011., (Katlakalna iedzīvotājs)

Intervija nr.13, 14.04.2011., (Valdlauču iedzīvotāja, darbavieta - Rāmavā)

Intervija nr.14, 18.04.2011., (Valdlauču iedzīvotājs, darbavieta - Katlakalnā)

Intervija nr.15, 06.05.2011., novada avīzes redaktore Vineta Bērziņa

Intervija nr.16, 06.05.2011., Mākoņkalna iedzīvotāja

Intervija nr.17., 06.05.2011., Ziedoņa iedzīvotāja

Intervija nr.18, 06.05.2011., Katlakalna (Staru/Salas ielu apkaime) iedzīvotāja

Intervija nr.19, 09.05.2011., „brīvprātīgo ministrijas” pārstāvji

Intervija nr.20, 23.05.2011., Mākoņkalna iedzīvotāja

Intervija nr.21, 24.05.2011., Katlakalna (Staru/Salas ielu apkaimes) iedzīvotāja

PIELIKUMU SATURS

Pielikums nr.1: Aptaujas paraugs

Pielikums nr.2: Interviju jautājumi

Pielikums nr.3: Topogrāfiskā situācija Rāmavas un Katlakalna ciemos

Pielikums nr.4: Rāmavas un Katlakalna ciemu apbūves struktūras attīstība

Pielikums nr.5: Rāmavas un Katlakalna ciemu *telpiskais audums*

Pielikums nr.6: Rāmavas un Katlakalna ciemu *sociālais audums*

Pielikums nr.7: Rāmavas un Katlakalna bērnu sadale pa izglītības iestādēm un

Katlakalna ev. lut. draudzes locekļu dzīvesvietas

Pielikums nr.8: Novērojumi vietējos notikumos

CENĻMĀRĒ IEDZĪVOTĀJI! Lai iegūtu disertācijas izstrādei nepieciešamos datus, Latvijas Universitātē tiek veikts pētījums par Rīgas pilsētas iedzīvotāju. Šajās teritorijās tiek pētīta iedzīvotāju vērtas uztāra, piederība tai, jo piederotāms, ka rezultāti varētu būt daudzveidīgi un interesanti! Apsūdzot ir anonīms, rezultāti tiks izņemti no kopīgā veidā, bet jo jūs esat ar mūsu pēdējiem pētījumiem interesējis un/vai uzdevat pētījuma rezultātus, lūdzam atbildēt šādu jautājumu uzdevumiem.

1. Kur jūs dzīvojat?

2. Kāpēc nolemjāt šeit dzīvot?

3. Vai jums patīk vieta, kurā jūs dzīvojat?

4. Kurā gadā jūs sākat dzīvot šajā dzimē?

5. Kurā gadā ir cēta ēka, kurā jūs dzīvojat (varat norādīt apseveci)

6. Kādā tipa ēkā jūs dzīvojat?

7. Vai jums mājoklis ir:

8. Ko jūs uzskatāt par savu vietējo centru?

9. Uz kuru vietējo centru jūs visbiežāk dodaties? (lūdzam norādīt vienu)

10. Lūdzam, atzīmējiet biežākos iemeslus, kāpēc dodaties uz vietējo centru?

11. Lūdzam, norādiet, cik bieži uz vietējo centru, ko minējāt 9.jautājumā dodaties? (lūdzam norādīt vidējo reālu skaitu mēnesī)

12. Kas ļoti patīk šajā rajonā? (norādiet vismaz vienu)

13. Vai jūs esat apmierināts ar vietējas apkārtības aploksnes objektu (veikalu, servisu punktu, u.c.) daudzumu un izveidojumu?

14. Vai jūs apmierina vietējas apkārtības izgrības iestāžu – skolu un bērnu darbnīcu daudzums un izveidojums?

15. Cik bieži jūs dodaties uz Rīgu? (lūdzam norādīt vidējo došanās reālu skaitu mēnesī)

16. Lūdzam, atzīmējiet biežākos iemeslus, kāpēc dodaties uz Rīgu?

17. Kādos pārveidošanās veidus jūs pārsvarā izmantojat iedimē?

18. Kas ir iedimē jūsu pārveidošanās veids iedimē?

19. Lūdzam, atzīmējiet iemeslus, kas jums būtu svarīgi, izveidojot dzīvesvietu:

20. Vai jums ir svarīga vide ārpus privātās telpas (dabiska vai privātmājas)?

21. Vai jūs interesējaties par būvniecību vietēja apkaime?

22. Vai jūs apkaime ir kādas aktīvas grupas – nevalstiskas organizācijas, interešu grupas?

23. Vai jūs esat piedalījies apkaimes vides (ārpus privātās telpas) veidošanā? Ja jā, pastāstiet, kā, kā, kā?

24. Kas ir/kaud/kur bija pēdējais sabiedriskais pasākums jūsu apkaimē, kas pūlīnāja iedzīvotājus un/vai kurā jūs piedalījāties?

25. Lūdzam, atbildiet uz šiem jautājumiem ar "jā" vai "nē".

26. Vai jūs pastāstāt savus kaimiņus?

27. Vai izjūtat piederību vietējai apkaime? Ja jā, kādas sajūtas jums tā rada? Cik plaša ir šī teritorija?

INFORMĀCIJA PAR RESPONDENTU

1. Pats respondents	Dzimums		Vecums	
	Vīr.	Siev.	18-25	26-45
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

28. Vai jūsu apkaimē ir kāda tāksana vieta, kurā apkārtmē iedzīvotāji satiekas, komunicē utt.? (lūdzam, norādīt vienu)

29. Lūdzam, norādiet, kādu izgrību esat ieguvu:

30. Lūdzam, norādiet, kādu izgrību esat ieguvu:

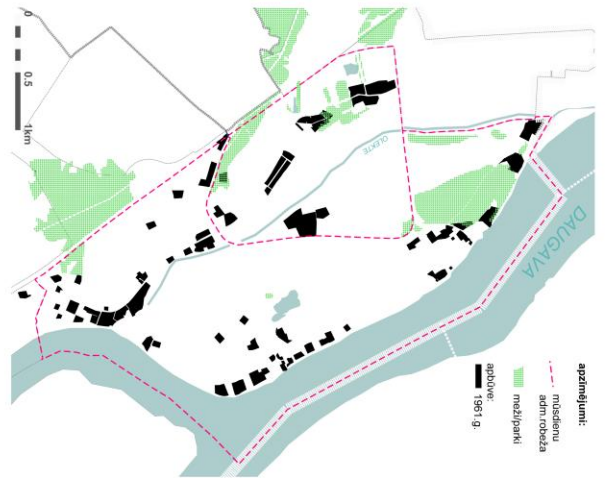
31. Respondenta darbnīca:

1. Cik gadus jūs dzīvojat savā apkaimē?
2. Kāpēc sākāt te dzīvot?
3. Cik cilvēku dzīvo, cik mājsaimniecību atrodas jūsu mājā?
4. Kas mainījies apkaimē, kopš tajā dzīvojat? (Iedzīvotāju grupas, apdzīvotās vietas struktūra, funkcijas...)
5. Lūdzu, noraksturojiet, kādi cilvēki dzīvo apkaimē?
6. Ar ko jūsu apkaime atšķiras no citām? Vai izjūtat kādas būtiskas atšķirības – gan funkcionāli, gan sajūtu līmenī?
7. Vai izjūtat piederību savai apkaimei? Ja jā, kādas sajūtas jums tā raisa? Cik plaša ir šī teritorija?
8. Vai jūs jūtaties droši savā apkaimē? Kāpēc („jā” vai „nē”), kas to veicina?
9. Vai jums ir svarīga apkārtējā vide, kurā dzīvojat (telpa ārpus privātās)?
10. Vai kaut ko darāt vides (ārpus privātās telpas) veidošanā ap mājām, apkaimē? Ja darāt, pastāstiet, lūdzu, sīkāk, ko!
11. Kas apsaimnieko jūsu māju? Vai jums ir viegli vienoties ar apsaimniekotāju par nepieciešamajiem darbiem, uzlabojumiem utt.?
12. Kādas jums ir attiecības ar kaimiņiem, tuvumā dzīvojošajiem? Vai jums ir kādi kopīgi darbi, pasākumi? Pastāstiet, lūdzu, sīkāk!
13. Kādi faktori jums būtu svarīgi, izvēloties dzīvesvietu (ja nebūtu jāņem vērā finansiālais aspekts)?
14. Kur jūsu apkaimē cilvēki satiekas, komunicē, uzzina jaunumus? Vai ir tāda „tikšanās vieta”? Brīv. laika pastaigu maršruts / kur?
15. Kur jūs uzzināt jaunumus par apkaimē notiekošo?
Vai izmanto viet. pak. ziņojumu dēļus, avīzi utt.
16. Vai jūsu apkaimē ir kāda NVO vai neformālas aktivitāšu grupas? Kādas?
17. Par saiknēm ar vietējo centru un Rīgu!

Pielikums nr.3:

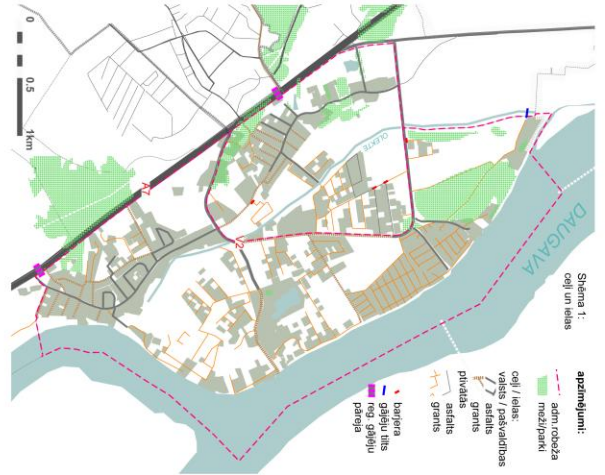
Topogrāfiskā situācija
Rāmavas un Katlakalna ciemos
Izmantota Jāņa sētas rastra pamatne

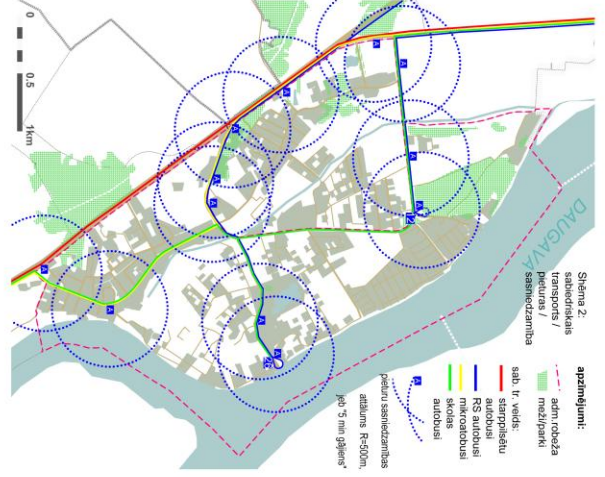

pielikums nr.4 - mūsdienas
 apdzimējumu
 attīstības struktūras attīstība

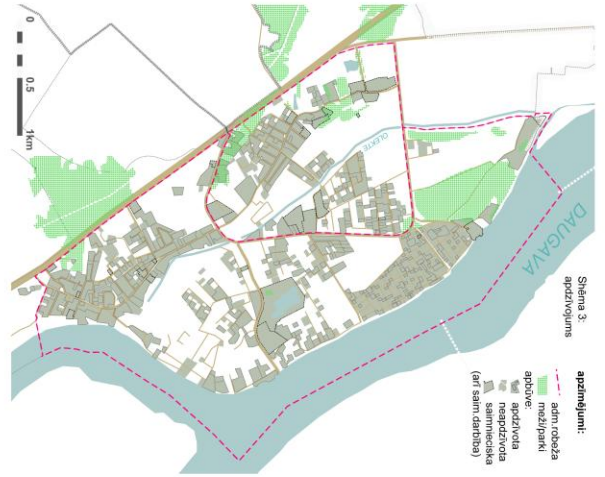
izstrādāt:
 VZD dati
 Kārlis Rozentāls dati
 Rīgas Pilsdominats Rādģiona dati

Sihema 1.
Ceļi un veļas

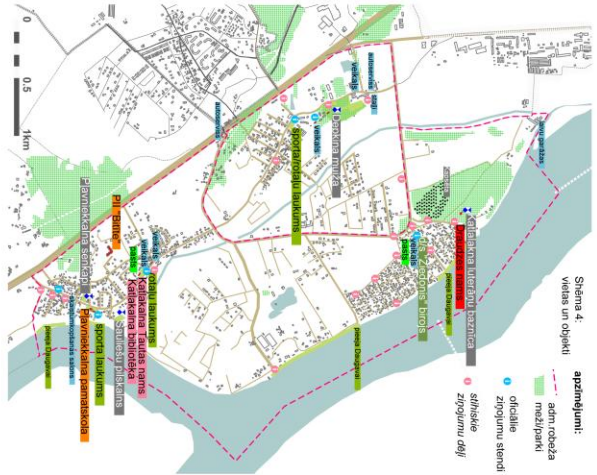

Sihema 2.
Izturēšanās / pārvietošanās / sasniedzamība

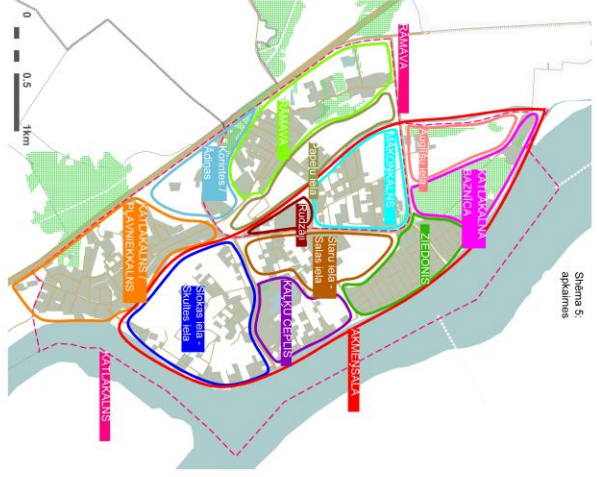

Sihema 3.
Apdzimējumi

pielikums nr. 5.
Izturēšanās un pārvietošanās dienmu līdzenība un kvalitātes dāmu līdzenība

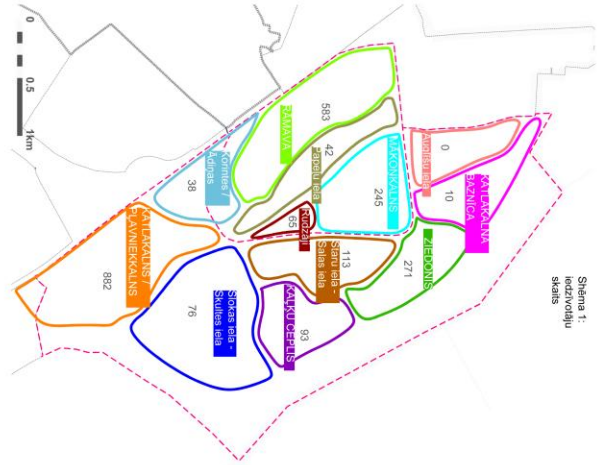

Sihema 4.
Veļas un objekti

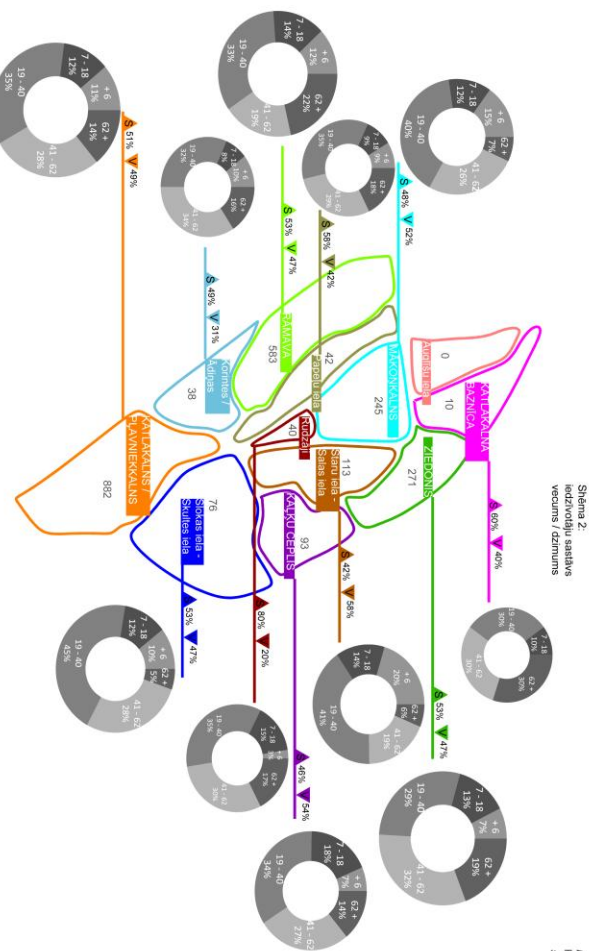

Sihema 5.
Apdzimējumi

Zīmējumi:
Kārtotais novads dāmu līdzenība
2010.-2011. gada apdzimējumi

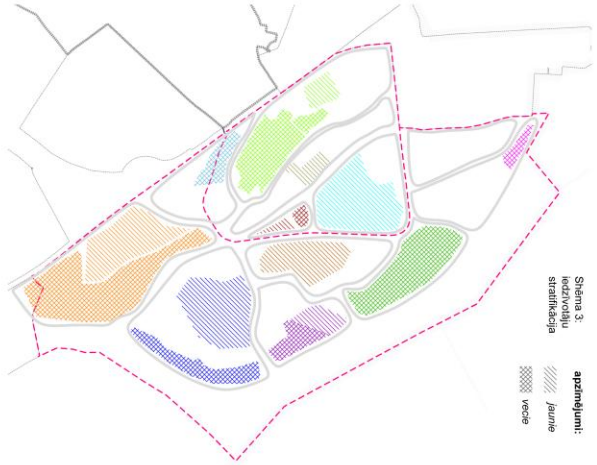

Shema 1:
Izstrādājumu
stacijas

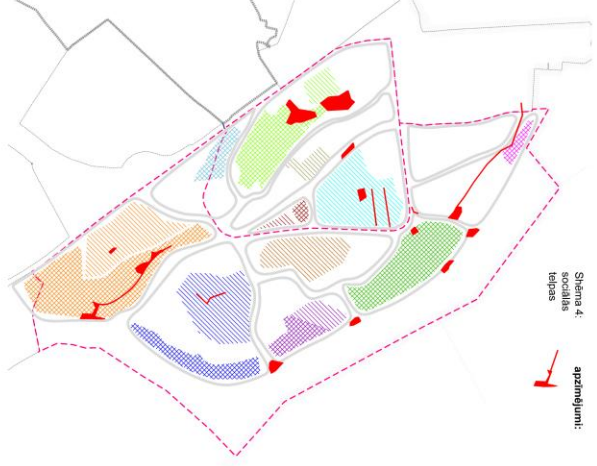

Shema 2:
Izstrādājumu
vietums / dzīvums

pielikums nr.6:
Izstrādājumu
sociālās saistības

Shema 3:
iedzīvotāju
stratifikācija

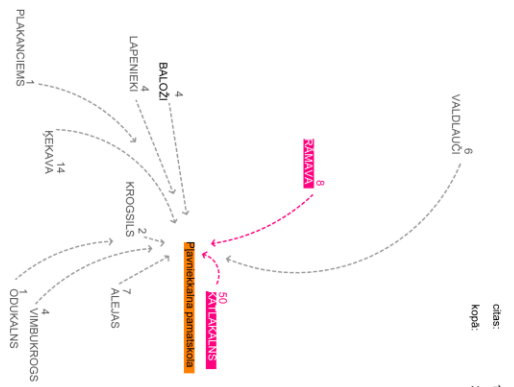
Shema 4:
soc. saistības
tieksmes

Shema 5:
soc. saistības
starp apkaimēm

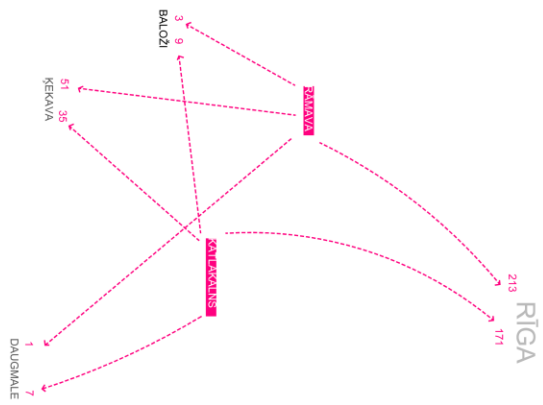
Izmantojot:
Kekavas novada dati,
2010-2011 gada apsekojumu
un aptaujas

Shema 1. Pirmā kārtas pamatskolas skolu tīklu status / dzīvesvieta
 Ķekavas novada skolnieki, kas apmeklē
 novada skolas: 1150

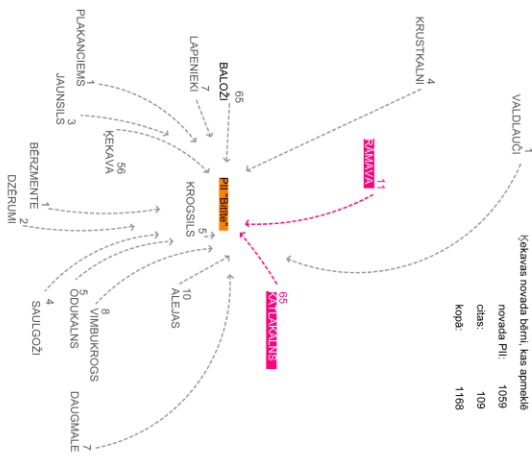

klas: 1087
 kopā: 2217

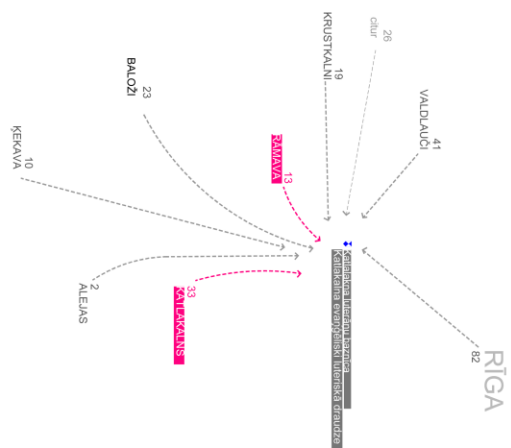
Shema 2. Rāmavas un Kalkalēna skolas vecuma bērnu citas skolas

Shema 3. Kalkalēna PII "Bērnu bērnu skolas / dzīvesvieta
 Ķekavas novada bērni, kas apmeklē
 novada PII: 1089
 klas: 109
 kopā: 1188

Shema 5. Kalkalēna evaņģēliski luteriskā draudzes bērnību skolas / dzīvesvieta

pielikums nr.7:
 bērni: 114
 Rāmavas un Kalkalēna bērnu
 sardze pa apgabali skolām
 Shema 5.
 Kalkalēna ev. lut. draudzes
 bērnību dzīvesvieta

Izmantojot:
 Ķekavas novada dati,
 Kalkalēna ev. lut. draudzes datus

Piemērs nr. 1. Lieldienas 25.04.2011. Pie Katlakalna tautas nama

1.att. Skvērs pie KTN. Foto:M.Miklaša, 2011.

Pirmdiena; svētku diena; no plkst. 12.00 līdz plkst. 14.00; +20°C.

Novērojumi: kopējais cilvēku skaits – 160 (skat. attēlu 1.); pārsvarā ģimenes ar bērniem; daudzi savā starpā ir pazīstami – sveicinās, sarunājas, kopīgi piedalās piedāvātajās aktivitātēs; daudzi ejot/braucot ar velosipēdiem garām uzskatījās.

Galvenais organizators KTN, informācija par aktivitātēm bija pieejama uz oficiāliem Ķekavas novada ziņojumu stendiem, novada avīzē, internetā, skrejlapu formātā KTN un bibliotēkā.

Zibaptauja : (1) Ģimene (3 cilvēki), dzīvo Baložos, par pasākumu nezina, brauca garām ar rītiņiem; (2) sieviete ar diviem bērniem, dzīvo netālu (Katlakalna Pļavniekkalna apkaimē), atnāca tāpēc, ka šādā veida pasākumi notiek katru gadu un ir tradicionāli, (3) ģimene (4 cilvēki) atbrauca ar automašīnu, dzīvo Slokas/Skultes ielu apkaimē, informāciju uzzināja internetā.

Novērojumi pārejās Rāmas un Katlakalna teritorijās: pārsvarā iedzīvotāji dažādi pavada laiku savos dārzos.

Piemērs nr. 2. Lielā Talka 30.04.2011. Pie Depkina muižas, Rāmavā

2.att. Depkina muižas parks. Foto:M.Miklaša, 2011.

Sestdiena; no plkst. 10.00 līdz plkst. 14.00; +16°C.

Novērojumi: kopējais cilvēku skaits – 50 (skat. attēlu 2.); pārsvara cilvēki no Rīgas Jēzus ev.lut. draudzes, SEB unibankas un tikai daži vietēji; galvenais mērķis sakopt muižas parka teritoriju.

Galvenais organizators Projekts Pēdas un atbalstītāji, vietēja koordinatore Ilze Berga. Talkas vieta tika oficiāli pierēģistrēta kopējā internetportālā talkas.lv, informācija par pasākumu bija pieejama novada avīzē, internetā un uz dažiem ziņojumu stendiem Rāmavā.

Novērojumi pārejās Rāmas un Katlakalna teritorijās: nelielas iedzīvotāju grupas sakopj teritorijas pie KTN, Ziedonī un Mākoņkalnā.

Piemērs nr. 3. Ķekavas novada Ķekavas pagasta teritorijas plānojuma grozījumu sabiedriskā apspriešana

Par Valdlauču un Rāmas ciemiem 16.05.2011., pirmdiena, no plkst. 18.00 līdz plkst. 20.00, izstāžu kompleksā Rāmavā.

Novērojumi: kopējais cilvēku skaits – 18 (skat. attēlu 3.); Valdlauču un Rāmas dzīvojošie, iedzīvotāji atnāk sagatavojušies – izpētīja grozījumu materiālus un sagatavoja jautājumus, daži pārstāv vairākus

viena ielā dzīvojošus (piemēram, divi iedzīvotāji pārstāv Mākoņkalna iedzīvotāju grupu kas pirms tam kopīgi apsprieda grozījumu jautājumus). Tomēr pēc jautājumiem un komentāriem var saprast kā iedzīvotāju izpratne par to kas ir *sarkanas līnijas* ir ļoti abstraktas.

3.att. Sab. apspriešana izstāžu kompleksā Rāmavā . Foto:M.Miklaša, 2011.

4.att. Sab. apspriešana KTN. Foto: G. Lukstiņa, 2011.

CIENĪJAMIE IEDZĪVOTĀJI!

Ir uzsākta Ķekavas novada Ķekavas pagasta teritorijas plānojuma grozījumu sabiedriskā apspriešana!

Uz sabiedrisko apspriešanu aicināti apdzīvoto vietu iedzīvotāji, īpašumu īpašnieki un valdītāji, kā arī citi interesenti:

- ✓ **Valdlauči un Rāmava - 16. maijā**, 18.00-20.00 izstāžu kompleksā Rāmava, Valdlaučos;
- ✓ **Katlakalns - 18. maijā**, 18.00-20.00 Katlakalna Tautas namā, Pļavniekkalna iela 35, Katlakalnā;
- ✓ **Alejas, Vimbukrogs, Krogsils un Skujenieki - 19. maijā**, 18.00-20.00, Ķekavas kultūras namā, Gaismas ielā 17, Ķekavā;
- ✓ **Ķekava un Odukalns - 23. maijā** 18.00-20.00, Ķekavas kultūras namā, Gaismas ielā 17, Ķekavā
- ✓ **Bērzmēte, Pulkarne, Saulgoži un Jaunsils - 24.maijā** 18.00- 20.00, Ķekavas kultūras namā, Gaismas ielā 17, Ķekavā;
- ✓ **Jenči un Dzērumi - 25. maijā**, 18.00–20.00, dārzkopības Ausma sabiedriskajā mājā, Ausma Nr. 17, Dzērumos;
- ✓ **Plakanciems un Mellupi - 26. maijā**, 18.00-20.00, Misas kantora ēkā, Mellupos;
- ✓ **Krustkalni un Lapenieki - 30. maijā**, 18.00-20.00, Baložu kultūras namā, Skolas iela 4, Baložos.

Vairāk informācijas www.kekavasnovads.lv
JŪSU VIEDOKLIS IR SVARĪGS!

5.att. Skrejlapas paraugs. Autore: M. Miklaša, 2011.

Par Katlakalna ciemu 18.05.2011., trešdiena, no plkst. 18.00 līdz plkst. 20.00, KTN, Katlakalnā.

Novērojumi: kopējais cilvēku skaits – 70 (skat. attēlu 4.); iedzīvotāji ir sagatavojušies – iepazīnušies ar grozījumu materiāliem, sagatavoja konkrētus jautājumus. Atkārtojas jautājumi par sarkano līniju būtību: platumiem aprūtinājumiem un/vai atvieglojumiem.

Galvenais organizators Ķekavas novada dome un Plānošanas nodaļa. Informācija par sabiedrisko apspriešanu tika publicēta Ķekavas novada avīzē un mājas lapā, uz oficiāliem Ķekavas novada ziņojumu stendiem. Papildus tam pēc autores iniciatīvas un Plānošanas un Sabiedrisko attiecību nodaļu atbalsta, atsaucoties uz lielu iedzīvotāju skaitu, kas aptaujās un intervijās uzradīja nepieciešamību uzlabot tieši ielu un ceļu kvalitāti, kā arī vairākus konkrētus problēmgadījumus, tika sagatavotas skrejlapas (skat. attēlu 5.) iedzīvotāju informēšanai. Skrejlapas tika atstātas visas publiski pieejamas vietas piemēram veikalos, bibliotēkās. Sab. apspriešanas laikā iedzīvotājiem reģistrācijas lapā bija iespējams atzīmēt kā viņi uzzināja informāciju par pasākumu, varianti no populārāka ir sarindojami sek. secībā: mājas lapā, avīzē, ziņojumu stendi (t.s. skrejlapas) kaimiņi.

Maģistra darbs „Vietējo kopienu veidojošie faktori piepilsētā: Rāmavas – Katlakalna piemērs”
izstrādāts LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts pastāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Margarita Miklaša

paraksts

datums

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Zinātniskais vadītājs:

Asoc. prof., Dr.geogr., Pēteris Šķiņinkis

paraksts

datums

Recenzents: Doc. Kristīne Āboliņa

Darbs iesniegts Ģeogrāfijas nodaļas lietvedībā

Nodaļas lietvede _____

paraksts

datums

Noslēguma darba aizstāvēšanas rezultāti:

Maģistra darbs aizstāvēts Telpiskās attīstības plānošanas profesionālo maģistra studiju gala
pārbaudījumu komisijas sēdē

..... protokola nr. vērtējums

gads, datums, mēnesis

Sekretāre: Gunta Lukstiņa

paraksts

datums

Maģistra darba recenzija

Autors: Margarita Miklaša

Matrikulas Nr. mm009005

Darba nosaukums: **VIETĒJO KOPIENU VEIDOJOŠIE FAKTORI PIEPILSĒTĀ: RĀMAVAS – KATLAKALNA PIEMĒRS**

1. Darba struktūra un apjoms

Margaritas Miklašas maģistra darbs ir labi strukturēts apjomīgs pētījums ar dziļu literatūras apskatu uz 35 lpp un pētījumu daļu uz 22 lpp.

2. Tēmas aktualitātes un mērķa pamatojuma vērtējums

Tēmas izvēli autore pamatojusi, ilustrējot sociālā auduma iziršanu pretstatā individu vietas piesaistes meklējumiem, par mērķi izvēloties piepilsētas situācijas analīzi, kas būtībā ir vienīgā jaunu kopienu un vietu rašanās telpa

3. Pētījuma oriģinalitāte un autora ieguldījums

Pētījuma oriģinalitāte ir ne tikai autordarbs piepilsētas izpētē, bet arī savdabīga un dziļa pieeja literatūras studijām, atspoguļojot pietiekami daudzpusīgus kopienas aspektus, lai pēc tam, uz tiem balstoties, arī pētījuma rezultāti būtu dziļi, salīdzināmi un interpretējami.

4. Izklāsta, interpretācijas un secinājumu saistība ar faktisko materiālu

Izvēlētais samērā plašais konteksts prasījis no autores dažādas vietas un cilvēku studijas, kas veiktas šādam apjomam pietiekami dziļi, izdarot korektus secinājumus. Īpaši vēlētos pateikties par autores spēju uztvert un meistarīgi piefiksēt sociālo aspektu daudzveidību un mūsdienību, balstītu vietas un dzīvesveida realitātē, no kuras lasītājam rodas dzīvīgs vietas attēls un izjūta.

5. Vai ievads un secinājumi ir informatīvi?

Ievads un secinājumi ir informatīvi, bet paša darba lasīšana sniedz pozitīvu piedzīvojumu par kopienas tēmu.

6. Darba nosaukuma atbilstība saturam

Darbā ir atspoguļots ne tikai nosaukumā pieteiktais, šķiet, ka autores studijas par kopienas un vietu tikpat līdzvērtīgi būtu izmantojams ne tikai piepilsētās, bet arī lauku kopienu pārveides procesu analīzē. Pētījuma daļā autorei ir izdevies uzzīmēt pilnu attēlu Rānavas – Katlakalna būtībai un attiecībām.

7. Tēmas pārzināšana un atsauksmes uz izmantoto literatūru

Ja lasot pirmoreiz, pie materiālu un metožu sadaļas rodas bažas, kādēļ pēc tik bagātīga dažādu īpašību kritēriju apskata nav izveidots apmēram matemātiskais modelis izvēlētajās kopienas analīzei, tad pētījuma daļā atkal viss ir kārtībā, īpaši vēlos uzteikt meistarīgo autores spēju saskatīto kopienas raksturlielumu salīdzināšanai ar piemēriem no kopienu un apkaimju literatūras. Domāju, ka autore būtu labs diskusiju biedrs atsevišķu kopienu procesu raksturošanai zinātniskajā kontekstā.

8. Teksta izklāsts un darba tehniskais noformējums

Teorijas izklāsta un arī pētījumu daļā autorei ir izdevies krāsains darbs, atkāpjoties no sausās zinātniskuma valodas, tomēr saglabājot spēju sistemātiski pasniegt tekstu. Tas padara darbu par interesantu lasīšanai. Darba tehniskajā noformējumā ir neprecizitātes (pirms saīsinājumu

lietošanas tie nav pieteikti; ja ņemti attēli no cita avota, attēla parakstā jānorāda avots (1.2. att.) vai jānoformē atbilstoši atsauču prasībām, nevis pilnu interneta adresi (3.15, 3.24 att.)4. pielikumā krāsu izvēlē būtu bijis labāk atšķirīgākas krāsas), bet leģendu trūkums 6.pielikuma kartēm ir vienīgais, kas nedaudz traucē uztvert autores atspoguļoto informāciju. Reti, bet tomēr liekas dīvains angļisko terminu latviskojums, piemēram, savienošanās (varbūt savienotība?), kā arī apkaimes satiecīgums, kam latviski ir pilnīgi cita un konkrēta nozīme, nekā darbā izklāstīts apkaimes kontekstā.

9. Ilustratīvā materiāla pietiekamība un saistība ar darba tekstu

Darbs ir labi ilustrēts, sniedzot lasītāja uztverei analizētās vietas izjūtu. Pozitīvi atzīmējama izvēlēto, autores veidoto karšu tematika, kas nebūt nav vienkārši atspoguļojama bez iedziļināšanās tur dzīvojošajos cilvēkos.

10. Darbā izmantotās metodes, to izvēles atbilstība tēmai, izvirzītajiem uzdevumiem.

Pēc sniegtās informācijas materiālu un metožu sadaļā atkārtot līdzīgu pētījumu kādā citā apkaimē laikam būtu pagrūti, jo galvenā informācija sniegta par anketēšanu un intervijām, bet vietas izpēte, lai gan metožu nodaļā ir vairāk nekā skopi aprakstīta, tomēr ir pietiekami plaša un pietiekama, lai izdarītu pamatotus secinājumus. Kā pati autore norāda pēdējā secinājumā, šīs studijas būtu turpināmas un attīstāmas, it īpaši, lai iegūtu atbildes uz dabā izvirzīto 4. uzdevumu, kas šoreiz veikts tikai skices līmenī. Tomēr darba pašreizējais apjoms un dziļums ir saprotams attaisnojums. Būtu interesanti un vērtīgi, ja šo turpinājumu veiktu pati autore, saglabājot individuālo pieeju tēmas redzējumam.

11. Pētījuma rezultātu zinātniskā vai lietišķā nozīme. Vai un cik veiksmīgi sasniegts izvirzītais mērķis un uzdevumi?

Pētījumam ir zinātniskā un lietišķā nozīme, gan plānošanas un vietas attīstības filozofijas izpratnē Latvijā, gan konkrētās apkaimes īpatnību apzināšanā. Izvirzītais mērķis un uzdevumi sasniegti, tomēr ceturtais uzdevums bija tik plašs, ka būtu atsevišķa darba vērts un ir turpināms.

12. Ierosinājumi, kas būtiski palielinātu darba vērtību

Paveikts ir labs darbs, kas laikam katram lasītājam raisa domas par iespējamajiem darba paplašinājumiem vai padziļinājumiem, tomēr jau tagad starp diviem vākiem iesietais

13. Darba atbilstība bakalaura / maģistra darba prasībām

Margaritas Miklašas maģistra darbs atbilst noslēguma darba prasībām un vērtējams ar ļoti augstu novērtējumu.

Vērtējums ballēs (1-10):

14. Jautājumi darba autoram, citas piezīmes vai īpaši ierosinājumi

Recenzents ...docente Kristīne Āboliņa Paraksts, datums.....

Vārds, uzvārds, amats

Tālrunis 67704022 e-pasts kristine.abolina@lu.lv

ATZINUMS

par Latvijas Universitātes
Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes Ģeogrāfijas nodaļas
maģistra darbu

VIETĒJO KOPIENU VEIDOJOŠIE FAKTORI PIEPILSĒTĀ: RĀMAVAS - KATLAKALNA PIEMĒRS

darba autore Margarita Miklaša

Autores veiktais pētījums par vietējo kopienu potenciālu un to veidojošiem faktoriem piepilsētā, telpiskās attīstības griezumā ir atzīstams par aktuālu un vērtīgu pienesumu šodienas piepilsētas teritoriju attīstības procesu izziņāšanā.

Darbā definētais mērķis par piemērotas pieejas izstrādi Pierīgas plānošanas situācijai tiek sasniegts balstoties uz izvirzītajiem uzdevumiem, kuru izpildei autore ir veltījusi lielu uzmanību un rūpību, piemēram, lasītājam tiek sniegts plašs teorētiskais pamatojums, tiek identificēti un analizēti vietējo kopienu pastāvēšanas faktori.

Tāpat darba izstrādes gaitā autore ir parādījusi sevi kā pietiekami sagatavotu, patstāvīgam profesionāla plānotāja darbam. Autores pieejā ir jūtama pietāte un patiesa interese par pētījuma objektu, pret pētījumā iesaistītajiem respondentiem un uzrunātajiem cilvēkiem, kas kopumā ļāva veiksmīgāk sasniegt izvirzīto mērķi.

Darba gaitā iegūtie secinājumu un priekšlikumi atbilst darba mērķim un tā saturam.

Darbā izteikti konkrēti priekšlikumi un norādes par nepieciešamo uzlabojumu ieviešanu, īpaši informācijas aprites, informācijas sasniedzamības un komunikatīvās plānošanas jomā, kas ir īstenojami uzdevumi, bez lieliem finansiāliem ieguldījumiem no pašvaldības puses. Īstenojot izteiktos priekšlikumus, paredzams, ka iedzīvotāji un pašvaldība būtu tikai ieguvēji.

Tāpat vērtīga ir pētījumu rezultātā, pēc atlasīto kritēriju kopuma, autores izstrādātā grafiskā shēma (4.1.attēls) – galvenie kopienu veidojošie četri faktori. Shēma uzskatāmi attēlo kopienu aktivitātes un to struktūru, kas pēc analogijas izmantojama citu ciemu (apkaime) aktivitāšu struktūras analīzei. Grafiski labi nolasāmas, pārdomātas un vizuāli uzskatāmas ir darba pielikumā iekļautās shēmas, kas, vēlējuma izteiksmē, varēja būt nedaudz lielākas vai daļēji iekļautas, kā vizuālais materiāls pie pamatteksta.

Darbā ir sastopamas atsevišķas tehniskas neprecizitātes, jāpieņem, ka pētījuma materiālu apjoms un ierobežotais laika grafiks nav devis iespēju pārskatīt nepilnības, piemēram, 3.3.attēlā Ķekavas novada ciemu administratīvās robežas līdz 2009.gadam un pēc 2009.gada ir lasāmas ar pretēju nozīmi, kas lasītājam sniedz nekorektu informāciju, iztrūkst lapaspušu numerācija uc.

Darbu novērtēju ar 8 (astoņām) ballēm

Atzinumu sagatavoja:

Iveta Zālīte, teritorijas plānotāja

Ķekavas novada Telpiskās plānošanas daļas

15.06.2011.